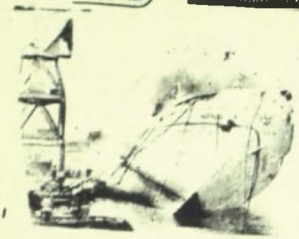
6 MART 1973

Tercüman

22 Sabota
sanığından
17 si için savcı
— idam istedi

■ Ayrıca yurt dışına kaçan İrfan Solmazer ile aranan anarşist Nabi Yağcı'nın duruşmadan tefriki talep edildi...





Milliyet

Sabotaj davasının sanıkları tahliye oldu

YILMAZ GÜNEY
SANIK

Sabotaj olayları sanıklarının tümü beraat etti

Cumh et

Havadis G

Eminonu Araba Vapurunun Batırılması

Kültür Sarayını ve Marmara Yolcu Gemisini yakan saldırganlar hakim ve onların için Haziran 1972 de Haliç Tersanesinde havuza alınar Marmara adlı araba vapurunu da oldüğü yerde batırmışlardır. Hasarı kaydı bir bombaile yeniden onkullerek aynı şekilde havuza su doldurulmuş ve böylece araba vapurunun da oldüğü yerde batmasını sağ lamışlardır.

YANGINI

«Eylüme katılan sanıkların emniyet ve savcılık ifadelerindeki beyanlarına göre Cevdet ve Mustafa Kemal Marmara gemisini batırmak için Haliç Tersanesinde havuza alınan araba vapurunun bir bölümünü yakmışlardır. Bu yangın sırasında gemiye yapılan müdahale esnasında itfaiye eri Ahmet Çavuş hayatını kaybetmiştir.

Kültür Sarayı, sabotajcılar tarafından 400 bin lira karşılığı yaktırılmıştır.

EMİNÖNÜ ARABA

HİZMET BEDELİ OLARAK

YILMAZ GÜNEY'in BOYNU BÜKÜK ÖLDÜLER SORA PENCERE CAMI, İKİ EKMEK İSTİYORUZ, SANIK, SALPA HÜCREM ve OĞLUMA HİKAYELER adlı eserleri Güney Filmcilik'in izni ile, Batı Berlin'de, Türkiye baskılarından olduğu gibi, yeniden çoğaltılmışlardır.

YILMAZ GÜNEY'in SİYASAL YAZILAR'ı da bu kitaplarla birlikte üç kitap olarak yayınlanmaktadır.

Kitaplar, POSTFACH 110 321
1000 BERLİN 61
adresinden tek tek ve toptan istenebilinir. Toplu isteklerde indirim yapılır.

S A N I K

Bu kitap İshak Basımevinde dizildi,
basıldı ve ciltlendi. Tel: 27 73 37
Birinci basım: Nisan 1975
Kapak : Y. Cıbıroğlu
Birinci baskı :
Nisan 1975

Güney Filmcilik
Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yayınları
Öykü Dizisi : 2

SANIK

YILMAZ GÜNEY

Güney Filmcilik Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yayınları
Sakızağacı Cad. Güney Han No. 2 Kat 1 Beyoğlu

Yirmidört ağustos dokuzyüz yetmişiki... perşembe... Saat onbir... Ahmet oğlu, dokuzyüz kırkbeşde Medine'den Saimbeyli ilçesinde doğma, Tufanbeyli ilçesi, Bozgüney köyü, cilt sekiz, sahife seksendört, hane otuzaltı nüfusuna kayıtlı, İstanbul Teknik Üniversite son sınıf öğrencisi, Yaşar Yılmaz, Şişhane Eralko Han'da, Statik büroda, adım adım yaklaşan sinsi tehlikeden habersiz, statik betonarme hesabı yapıyordu. Ter içindeydi... Aklında bir yığın rakam vardı ve faşizmi hiç düşünmüyordu; sık sık saate bakıyordu. Saat onikide, hanın önünde nişanlısıyla buluşacaklardı çünkü. Öğle yemeğinde, buz gibi, koca bir bardak bira içmeyi düşünüyordu, Öksüzüyle beraber. «Öksüz» diyordu nişanlısına... Öksüz büyümüş bir kızdı nişanlısı.

Ağustos başlarında gelmişti köyden. Dev-

Genç davasının tutuksuz sanıklarındandı. Üç gündür adı okunuyordu radyoda. İddianame tebliğ edilemeyen sanıklara çağrıydı bu. Geldiği gün, Savcılığa uğramış, iddianamesini alıp Davutpaşadaki Dev-Genç duruşmalarına katılınıştı.

İşe başlıyalı onaltı gün oluyordu.

Bir arkadaşı sesleniyor...

«Yaşar, ikinci katta ziyaretçilerin var...»

Anlamadan, «ziyaretçi» ile herhangi bir bağ kuramadan bakıyor ona Yaşar...

«Sekreterin yanında» diyor ve gidiyor.

Elindeki hesapları bırakıyor; ikinci kata çıkarken düşünüyor.

«Kim olabilir?»

Saat onbiri yirmi geçiyordu. Kimseyi beklemiyordu. «Ziyaretçiler» kim olabilir? Nişanlısı olamazdı. Köyünün öğretmeni Hasanla gelmişlerdi köyden. Bir akrabasını Almanya'ya yolcu edip dönecekti Hasan. Döneceği zaman uğramasını istemişti. O muydu gelen? Hasan mıydı?

Tanımadığı üç adam, oturdukları yerden kalktılar onu görünce. Biri yaklaştı, bir diğeri kapıya doğru yürüdü, üçüncüsü iki adım sağladı; bıyıkları sarkık, yirmibeş otuz yaşlarında, iri yarı, dişlek bir adamdı.

«Yaşar Yılmaz siz misiniz?»

«Benim!»

«Bizimle emniyete kadar geleceksiniz!»

Emniyet... kelepçe... cop... taş duvar...

Ansızın, görünmeyen ellerin çevresine çe-

lik duvarlar ördüğünü, koptuğunu, insanlardan koparıldığını duydu Yaşar... Üç adamın ortasındaydı.

«Çalışma masanı görmek istiyoruz,» dediler.

«Buyrun.»

Çıktılar. Merdivenleri inerken ortalarına almışlardı Yaşarı. Yatağı yeni değiştirilmiş bir ırmak gibiydi. Nereye, niye götürüleceğini bilememenin tedirginliğiyle doluydu. Çevrenin duymasını istemiyordu. Yeni girdiği bir iş yerinde «sıkıyönetimce aranıp götürülmek» hoş karşılanmıyabilirdi.

Çalıştığı odaya girdiler. Üç arkadaşı vardı, proje hesabını yapıyorlardı. Memurlar yapmacık bir tavırla, gülümseyerek selâmladılar onları. Hemen anladılar; kıpırtısız ve kuşku dolu gözlerle izlemeye koyuldular. Yaşarın kafasında doğurgan sorular canlanıyordu... Masasında ne arıyabilirlerdi? Emniyette ne işi vardı?

«Senin mi bu?»

«Benim.»

Küçük bir cep defteriydi. Sayfalarını hızla, üstünkörü çevirip baktılar... Birtakım adresler, telefon numaraları... küçük küçük notlar...

«Bunu alıyoruz.»

Cebine koydu. Bir polis çekmecelere, camlı dolaba bakıyordu. Bir diğeri kapıda durmuştu.

Şimdi herşey, yaşayan ve kendilerini du-

ı, doğan, ölen, mahkemelerde, hapishanelerde,
ıhanelerde, tımarhanelerde, birbirinden farklı
nen, yapan milyonlarca, milyarlarca insan var-
şte bu milyonlardan biriydi Salpa. Ve beynini
yarak düşünmeye çalışıyordu. Ve şu an, Sal-
a aynı şeyleri düşünen, aynı şeylere çözüm
ın, aynı şeylere inanan insanlar da vardı. Yal-
leğildi... Bilincindeydi bunun. Salpayı düşün-
n etkenler, koşullar, başkalarını da düşündü-
:ti.

Kimdir bu vapur, otobüs, tren, uçak seferleri-
·nların yolcularını ayarlayanlar? Kimdir rad-
·da falan saat reklamlar, yurttan sesler, filan
Henry Mancini orkestrası diyen... Kimdir yüz-
iralık ayakkabıyı ikiyüzdoksana, dörtyüzkırk
k ceketi altıyüzon liraya fırlatan. Kimdir bu
yeye zam, osuruğa zam, sarımsağa zam, ek-
ɜ zam zam diyen?.

Kimdir insanları iki onbeşte, dört otuzda, do-
bilmem kaçta sinemalara, tiyatrolara doldu-
Stadlarda bağırtan kim?.

İnsanları geleneksel bir telaş ve yetmezlik için-
·radan oraya koşturan, Afrikaya beyaz kadın
ran, namlulara mermi süren, acımasız tetik
iren, öğrencileri kırdıran, ezen, çocukları ağ-
ı kim?

Dayanılmaz acılar saçan kim?

Kimdir Sardunyayı, yasemini ve hanımelini
ıeyen?

Kimdir gül fidanlarını kıran, akşam sefalarını
ıran?

«Beni neden götürüyorsunuz?»

Cevap vermediler.

«Birkaç gündür Dev-Genç davasına gitmiyordum... onun için mi?»

Yine ses yok... Sokağa, kaynıyan insan seline, göze çarpan kadın ve kızlara bakıyorlardı.

Duruşmalar başlıyalı üç hafta oluyordu. Tutuksuz sanıkların sorgusu genellikle bitmişti. Duruşma yargıcından, sorgusunun bir an önce yapılmasını istemişti. Bir iş bulduğunu, gelip gitmesinin işe başlamasını engellediğini bildirmişti. Bir şey söylememişti duruşma yargıcı, kafasını sallamakla yetinmişti; anlamsız bir biçimde.

Bütün yol boyu, niye götürüldüğünü düşündü. Niye sorgusunu yapmamışlardı; bir bildikleri mi vardı?

Ne olabilirdi ki?

Duruşmanın ilk günleriydi. Avukatlardan biri, tersane işçilerinin bir kısmının gemi olaylarıyla ilgili tutuklandıklarını söylemişti. Sendika üyesi bir işçi, ilgilenmesi için ricada bulunmuş avukata. Tersane-İş'in kurulmasında önayak olanlardan biriydi Yaşar. «Tahkikat yapıp bırakırlar herhalde,» demişti avukat. Önemsememişti o gün.

Şimdi, giderek kökü derinlere varan bir sızı duyuyordu. Arkadaşlarının tutuklanması, şu an duyduğu etkiyi yapmamıştı üzerinde. İlgilenmek gereğini de duymamıştı. Birkaç gün sonra da unutmuştu onları. Evet, unut-

muştu... Utancın ezikliği sardı içini... Unutmuş olmanın utancı yeni boyutlar kazanıyordu düşündükçe.

Arkadaşları tutuklandığına göre, sormazlar mı tanıdıkları devrimcileri? Onlar da sözetmiş olamazlar mı kendisinden? Tersane-İş'-in kuruluşunda emeği geçmişti; fakat herhangi bir sorumluluğu, örgütsel bir ilişkisi olmamıştı. Bir buçuk-iki yıldan beri de sendika üyelerinden hiçbirini görmemişti. En son, Hilmi abiyi bile göreli çok zaman geçmişti aradan. Onlarla ilgili olamazdı.

Köyden geldikten on gün sonra yayınlanmıştı sıkıyönetim bildirisi. «Vatan haini sabotajcılar yakalandı,» diyordu bildiride. Bürodaydılar. İşe başladığının ikinci ya da üçüncü günüydü. Birkaç mühendis ve öğrenci arasında tartışma konusu olmuştu bu bildiri. Kimse inanmıyordu sabotaj iddiasına. Reichstag (1) örneği bir komplo olduğunu söyleyip gülmüşlerdi... Evet gülmüşlerdi o gün... Ve bilgiçlik taslamıştı, Reichstag örneğini ve-

(1) Reichstag: (Almanya Büyük Millet Meclisi binasına verilen ad). 27 şubat 1933'de bu bina kundaklanarak yakılmıştır. İktidara yerleşmek ve faşist diktatörlüğü meşru kılmak için Hitler yönetimi, yangın olayını bahane ederek Almanya'da başta komünistler ve işçiler olmak üzere geniş bir tutuklama eylemine girişmişlerdir. Faşist Hitler yönetiminin baskı, terör ve katliamlarının gerekçesi olarak gösterilen Reichstag yangınının bütünüyle faşistler tarafından tezgâhlanmış bir komplo olduğu Leipzig duruşmaları sırasında ortaya çıkmıştır.

rip... inanmamakla yetinmişlerdi. Sorumsuzluk ve ilgisizlik ıslak bir kırbaç gibi şaklıyor bilincinde. Utanıyor ve o anlatılmaz sızı bedenini bir uçtan bir uca sarsarak geçiyordu... Yüzlerce kez, gülerken, bilgiçlik taslayan hali gözlerinin önüne geliyor; küçülüyordu. O küçük burjuva bilmişliğini acıyla anıyordu şimdi...

O bildiri yayınlanalı onüç-ondört gün oluyordu. Onunla mı ilgiliydi götürülmesi?

Yıldız yokuşunu çıkıyorlardı.

Niye bütün tutuksuz sanıkların sorgusu yapıldığı halde kendi sorgusu yapılmadı? Göz altında tutmak için mi beklettiler? Ne düşünebilirler? Hemen hemen hergün duruşma vardı. Sabah yedide kalkıyordu. Tünelde bir arkadaşının evinde kalıyordu. Sabahları Davutpaşa'ya duruşmalara gidiyor ve akşam dönüyordu ilk günler. Neden yapılmamıştı sorgusu?

Neden götürüyorlar?

Sendikalı işçilerle mi ilgili? Onlarla eski dostluğundan ötürü birşeyler mi düşünüyor polis? Yoksa, eski öğrenci olaylarıyla mı ilgili? Neden götürülebileceğini bir türlü çözemiyordu.

Köyden ayrılırken eve, eşe dosta, «bir-birbuçuk ay sonra görüşürüz» demişti. Ev, sabırsızlıkla, binbir kaygı içinde bekliyordu Yaşar'ı. Çünkü okul bitecekti ve evin Yaşar'dan umduğu şeyler vardı. Yıllarca süren yoksulluk bitecekti... Sağ salim dönmeliydi eve.

«İstanbul bize uğur getirmiyor, ya polisler dövüyor, ya tutukluyorlar» diyordu Gelin.

«Gelin» derdi anasına. Çocukken herkes «Gelin» derdi anasına. Dal gibi ince, her işe koşan gencecik bir kadındı o zaman... Çok isterdi «ana» denmesini. Diyemezdi. «Gelin» demeye alışmıştı bir kez...

Uğurlarken ağlamıştı Gelin.

«Yine tutuklamasınlar seni gadasını aldığım» demişti. Çok korkuyordu tutuklamadan Gelin. Çünkü Yaşar, Dev-Gençten ötürü iki buçuk ay tutuklu kaldıktan sonra dönmüştü köye.

«Dön de, inşallah uzun zaman salmam seni» diyordu. İstanbul ve diğer kentlerde öğrenci olaylarmdaki ölümler gözlerini yıldırmıştı. Her radyo haberini korkuyla dinlediklerini söylüyorlardı...

Gayrettepe'ye gelmişlerdi. Özel bir okuldu burası eskiden. Özel mühendislik okulu. Zemin kata indirdiler Yaşarı. Polislerin arasında beklettiler biraz. Bir odaya aldılar sonra. Eski bir daktilo, bir masa... ince bıyıklı bir adam... ve dosyalar yığılı...

«Adın ne senin?»

«Yaşar Yılmaz.»

Ağzında birşey varmış gibi çiğniyordu polis...

«Otur» dedi bir sandalye göstererek. Oturttular yanındaki sandalyeye. Bir polis ayaktaydı. Yaşar bez ayakkabısının burnuna bakıyordu. Başını kaldırdığında kendisini ge-

tiren polislerin odadan çıktıklarını gördü.

«Kim ulan bu Kâmil?»

Oturan esmer, ince bıyıklı polisti soran. Küçük cep defterini karıştırıyordu dişlerini sıkarak. Sesinin sertliğinden ürkmüştü.

«Amcamın oğlu olur. Köyden verdiler adresini. Ziyaret edecektim. Vaktim olmadı.»

Gözlerinin içine sert sert baktı.

«Yalan söyleme eşşolueşşek, yalan söyleme. Ankaralı Kâmil... Tanımıyor musun?»

«Doğru dürüst soramaz mısın? Niye sövüyorsun ki?»

Ayaktaki, sözünü bitirir bitirmez ensesine öyle bir tokat vurdu ki, dişleri birbirine çarptı Yaşarın.

«Kes sesini! Ne sorulursa cevap ver... Yatırırsam görürsün ananın ...mını... Tanımıyor musun şimdi sen bu Ankaralı Kâmil'i?»

«Ben hiç Ankaralı Kâmil tanımıyorum.»

«Anlıyacağız... Bu telefon numaraları kimin? Bunlar da mı amcanın oğlunun, amcanın kızlarının?»

«İş ararken aldığım mühendislik bürolarının telefon numaraları.»

Sustu. Dişlerini sıktıkça çenesi oynuyordu. Yanındaki polis, boka bakar gibi bakıyordu Yaşara. Daktilonun üzerinde bir kâğıt vardı. «Selim Toprak» adını okuyabildi. Doğum yeri, yılı, altında verdiği kısa ifade... Onbeş yirmi satırlık birşeydi. Hızla gözden geçirdi. Adını gördü.

«Oku eşşolueşşek, oku!»

Yazıyı okunmayacak biçimde çevirdi.

«Götür» dedi sonra yanındaki polise.

«Kalk ulan!»

Kalktı. Kafası allak bullak olmuştu. Köyden geldikten sonra, bir yandan duruşmaları izlerken, bir yandan da iş arıyordu. Sular idaresine de uğramıştı. Öğrencilik döneminden tanıdığı, aynı üniversitede kısa bir süre asistanlık yapan bir arkadaşı görmüştü orda; Selim Toprağı... «Duruşmalar nasıl geçiyor» demişti. «Gazetelerden pek birşey anlamıyoruz. Nasıl, millet boyun mu büküyor, yoksa namuslu mu davranıyor?»

«Duruşmalar iyi gidiyor» demişti ona «Yalnız, nasıl temizliyecekler bu işi, nasıl hesap verecekler? Adaletin sıkı yönetimde işi ne?»

«...Millet boyun mu büküyor, yoksa namuslu mu davranıyor?» diyerek dışardan gazel okuyan Selim Toprak bunları mı söyledi polise?...

Bir kat daha indiler. Üstünü aradılar. Kemerini aldılar. «Bir kemer» diye yazdılar. İnce koridorun sağında ve solunda sıra sıra hücreler vardı. Geçerken, küçük hücre deliklerinden içerisini görmeye çalıştı. Karanlıktı. Birşey göremedi. En sonda, tuvaletin bitişiğindeki hücreye koydular. Kapadılar demir kapıyı.

«Birşey istersen aldırırız. Cigara falan gibi,» dedi polis.

«İki bafra!»

Para verdi. Polisin uyumlu ayak sesleri yankılanarak uzaklaştı. Ses uzaklaştıkça, yoğun bir yalnızlığa gömülüyordu. Zayıf bir ampul yanıyordu tepede. Tahta çerçeveli bir yatak vardı. Birbuçuk, iki metre eninde, iki, ikibuçuk metre boyundaydı hücre. Duvarlarda, çizilerek yazılmış yazılar çarptı gözüne. İyice görebilmek için eğildi.

«Kahrolsun Faşizm.»

«Zulüm mutlaka yenilecektir.»

«Evet... beğenmediğiniz götü boklu işçiler, köylüler birgün dünyayı değiştirecektir...»

«Faşizm devrimcilerin hocasıdır.»

«Zafere kadar savaşacağız.»

«Arkadaş sakın paniğe kapılma.»

Kimler geçti burdan? Nasıl geçtiler?

Titriyordu. Bez bir ayakkabı, ince bir gömlek ve eski bir pantolon vardı üstünde. Yatağa uzandı. Gözlerini tavana dikti. Nişanlısını düşündü. «Öksüzüm» dedi, içi sızladı. Gözü puslandı hafiften. Öğrenmiştir götürüldüğünü. Arar mı? Nereden arıyabilir? Başka kim arar sorardı Yaşarı? Günlerce, aylarca bırakmasalar; ya da bir kurşun sıksalar kafasına, atsalar bir kuyuya, kim arardı? Var mıydı arıyacak kimsesi? İşçi arkadaşları tutuklandığında ilgilendi mi kendisi? Aklına geldi mi onların çocukları? Aç mı, susuz mu, bir ihtiyaçları var mı bu çocukların dedi mi?

12 Mart'tan sonra devrimci avına çıkan güçler karşısında ne yaptı?

Kimseyi aradı mı?

Aramak... aranılmak... düşünülmek... Kimsesizlik duyguları kıpır kıpır oynadı bilincinin derinliklerinde. Şimdi sıra kendisine gelmişti. Kim arıyacak Yaşarı? Aklına kimse gelmiyordu «Öksüz» den başka...

Başını duvardan yana çevirdi.

«Zulüm mutlaka yenilecektir.»

Üşümesi gelişiyordu.

«Dağıtma kendini oğlum Yaşar,» diyordu. «İşi büyütmeye gerek yok. Dur bakalım, sabırlı ol.»

Yeniden zorladı beynini. Soğukkanlı olmalıydı. Selim neler söyleyebilirdi? Çok çok konuştuklarını anlatabilirdi. Bunun için ne kadar tutarlar adamı?

«Kahrolsun faşizm.»

Geçmiş öğrenci olayları mı? Bir ihbar?... İşçilerin tutuklanması ile ilgili olamaz mı?

«Faşizm devrimcilerin hocasıdır.»

Ayak sesleri... madeni gürültüler... doğruldu... Demir kapının küçük deliğinde bir asker yüzü göründü, bir ekmek uzatıldı. Aldı ekmeği. Kapının altındaki aralıktan melamin bir kap itildi. Pırasaydı. İsteksiz bir iki kaşık aldı. Ekmeği yatağa koydu, tabağı aralıktan itti dışarı. Bir cıgara yaktı. İki cıgarası daha vardı.

Kapıyı yumrukladı. Nöbetçi polisin sesi duyuldu.

«Ne istiyorsun?»

«Tuvalet»

Ayak sesleri... Kapının deliğinde polisin

tatsız yüzü. Lokmasını çiğniyordu.

«Ne istiyorsun?»

«Tuvalet» dedi çekinerek...

«Yahu ne biçim adamsınız, yemek de yedirmez oldunuz» dedi; söylenerek gitti.

Çok sıkışmıştı. Nerdeyse altına işeyecekti. Tepiniyordu olduğu yerde.

«Kahrolsun faşizm.»

On onbeş dakika geçti, gelen giden olmadı. Bir köşeye, ya da yatağa işemek geçti içinden. Ya uzun süre kalırsa... ıslatırsa yatağı... Boncuk boncuk ter birikiyordu alnında. Soğuk soğuk. Yatağa uzandı. Ayaklarını duvara dayadı. Basınç azalır, direnme gücü çoğalırdı belki.

«Zulüm mutlaka yenilecektir».

Dayanamıyordu. Bafra pakedini boşalttı. İki cıgarası kalmıştı. Birini yaktı. Öbürünü gömleğinin cebine koydu. Pakete işedi. Karyolanın altına gizledi.

Tabakları topluyorlardı dışarda. Deliğe yanaştı. Sakallı, zayıf bir genç hafif hafif topallıyarak geçiyordu. Ardında bir polis...

«Çekil ulan geri, bakma delikten» dedi polis.

İki kişi daha götürdüler tuvalete.

Az sonra demir kapısı açıldı.

«Çık».

Çıktı. İşerken başında bekledi polis. Utandığından olacak zor işedi... Hemen döndü ve uzandı yatağa. Rahatlamıştı. Son cıgarasını

da yaktı. Kafasını kurcalayan binlerce soru, tedirginliğini çoğaltarak, yoğunlaştırarak ürüyordu. Tırnağını yiyordu. Az sonra yenecek tırnağı kalmadı. Bir gerçeği, bütün gerçekliğiyle yeni yeni kavrıyordu. Gerçeğin adı duvarda yazılıydı...

«Kahrolsun Faşizm.»

Öğle yemeğinde ne düşlüyordu? Koca bir bardak bira içecekti, soğuk, buz gibi bir bira. Demek daha önceki günlerde rakı içerken, bira içerken polis hücrelerinde insanlar vardı. Belki baskı ve işkence altındaydılar ve o an Yaşar bira içiyordu. O gülerken, hayatın akışına kendini kaptırmışken başkaları binbir acı içinde kıvranıyorlardı demek!

Utandı. Cesaretle üstüne gidemedi utanç kaynağının. Köklerini arıyamadı; kaçtı.

İki olmuştu saat. Nöbetçi polis kapıyı açtı.

«Neyin varsa al» dedi.

Neyi vardı ki Yaşarın. Duvardaki yazılara baktı.

«Zulüm mutlaka yenilecektir.»

«Arkadaş sakın paniğe kapılma.»

Hücrelerin önünden geçerken, yan gözle bakıyordu hücre deliklerine. Hiçbirşey göremiyordu. Karanlıktı hücreler. Koridorun ucundaki masaya vardılar. Bir polis oturuyordu. Adını buldular kâğıtlarda... Kemerini verdiler. Kemerini takarken, polislerin sırtı dönüktü Yaşara. Masaya dayamışlardı kollarını.

Aralarında konuşuyorlardı... Kır saçlı, iri yarı biri gelince toparlandılar.

«Bu ne tedbirsizlik?... Sanığa sırtınızı dönmüşsünüz!»

Apar topar üst kata çıkarttılar. Baldırına bir tekme vurdu polisin biri...

«Eşşolueşşek, senin yüzünden azar işittik.»

Üst katta bir süre koridorun köşesinde beklettiler. Yanında asık yüzlü bir polis duruyordu. Kimse birşey söylemiyordu. Evraklar bir odadan bir diğerine telâşla dolaşıyordu. Bir polis geldi. İki paket bafra ile parasının üstünü verdi.

«Şu yan odada bekleyin» dedi.

Polis, odaya soktu Yaşarı. Bir yer gösterdi.

«Otur».

Oturdu. Sabırsızlanıyordu.

«Hesap cetvelini emanet aldık... iş yerinde işi dağınık bıraktık» diyordu.

Bir polis göründü kapıda. Yabancı değildi yüzü. Fakat nereden tanıdığını çıkartamadı. Ortadaki masaya kıçını iliştirdi. Kollarını göğsünde kavuşturdu. Gülümseyerek bakıyordu Yaşara.

«Sizinle daha önceleri de karşılaşmıştık galiba!» dedi polis. «Hiç yabancı gelmiyorsunuz.»

Hiç yabancı gelir mi Yaşar... öğrenci eylemlerine katılmış bütün polisler bilirdi onu.

«Olabilir...» dedi Yaşar.

Gülerek anlamlı anlamlı başını salladı polis.

«Siz dolmuş şoförü müydünüz?»

Dalga geçiyordu... tanıyordu... konuşturmak istiyordu... anladı Yaşar... Ne umuyor olabilirdi?

«Değilim... şoför değilim...»

Çok şey biliyor duygusunu vererek, kafasını salladı yine. Yılıştı...

«Şoför değilsin demek!»

«Öğrenciydim... Son sınıfta tek dersten bekliyorum.»

«Hangi dersten.»

«Kanalizasyon.»

«Şişli yurdunda hiç kaldınız mı? Belki oradan ısırıyor gözüm.»

Demek nerde kaldığını bilmiyor polis.

«Evet... orda kalıyorum...»

Ya gidip müdürden sorarlarsa. Sizde böyle böyle bir öğrenci var mı derlerse? Yalan söylediği çıkarsa. Hemen ekledi.

«Orda kalıyorum, ama gayrı resmî.»

«Ne demek gayrı resmî?»

«Kaçak kalıyorum yani.»

Bundan sonra kaldığı yer sorulursa, Şişli yurdunda diyecek ve direnecekti. Gerek önceki polis deneylerinden, gerekse «Militan Notlar» kitabındaki örneklerden bunu öğrenmişti. «Yalan da olsa ilk söylediğinde ısrar et». Evet... öyle yapacaktı... Tünelde, tatilde

olan bir arkadaşının evinde kalıyordu. Evde ne var ne yok bilmiyordu. Herhangi bir tatsızlığa neden olmamak için söylemiyecekti orasını.

Bir polis girdi.

«Gidiyoruz!»

Tek kelime... «gidiyoruz» nereye gidiyoruz... neden gidiyoruz... açıklama yok. Yalnızca... «gidiyoruz».

Dışarı çıkardılar. Saat üçtü. Gene, siyah bir Wolkswagen'e bindirdiler. Yanına birisi oturdu.

«Kelepçe!»

«Ne gereği var. Kaçacak göçecek değilim.»

Kelepçeyi koluna geçirdiler; demirin soğukluğu, taşıdığı anlam, içini ürpertti ilk etkide. Polis gülüyordu. Ağzı soğan kokuyordu.

«Kaçmazmış... Arkadaşın pek suçu yokmuş zaten.»

Öbürleri de güldüler...

Araba Yıldızdan aşağı iniyordu.

«Oğlum Yaşar... bu işin sonu bok...» diyordu. «Dağıtma kendini!... soğukkanlılığını bozma...»

Sıra beklemeden arabalı vapura girdiler...

Nereye, neden gidiyordu? Selimiye'ye savcılığa mı götürecekler? Belki de, «bu adam tutuksuz olduğundan duruşmalara gelmiyor, tutuklarsak gözümüzün önünde olur,» demiş

olmazlar mı? Dev-Gençle ilgili bir sorgu? Selim Toprak!? Açıklık kazanmamış sorular... Belki bin kez, aynı şeyleri düşündü. Ve sık sık hücre duvarındaki yazılar geldi gözünün önüne.

«Kahrolsun faşizm.»

«Zulüm mutlaka yenilecektir.»

«Arkadaş sakın paniğe kapılma.»

Çevreye, herşeyi ilk kez görüyormuş gibi ve bir daha göremiyecekmiş gibi bakıyordu.

«Dağıtma kendini arkadaş» dedi kendine. Bir adam ayran içiyor. Bir çocuk araba kullanmaya özeniyor, canı çektikçe klakson çalıyor, anası babası engel olmaya çalışıyorlar ona... İsteklerinin engellenmesine kızıyor çocuk, ağlıyor... Bir adam ayakkabısını boyatıyor... arabasının camlarını siliyor bir başkası... Öndeki polis gazete okuyor. Herşey, ayrıcalık kazanmıştı. Herşeyi büyük bir dikkatle izliyordu.

Karşıya geçtiler. Selimiye'ye dönmediler. Haydarpaşa köprüsünden geçerlerken...

«Emniyet amirliği önüne» dedi biri.

Kadıköy emniyet amirliğinde işi neydi? Altı yedi ay önce, Kalamışta, bir arkadaşına bir büsküvi kutusu dolusu kitap emanet etmişti... O da kömürlüğe saklamıştı kitapları. O mu öğrenildi? Onun için mi götürüyorlar?

Araba Kadıköy Kaymakamlığının önünde durdu. Hiç kimse inmedi. Öndeki polis saatine baktı ve gazetesini okumaya koyuldu. Yanındaki, vapur yolcularını izliyor, daha çok, açık

giyimli kadınlara, kızlara uzun uzun bakıyordu.

Yaşlı, şişman bir kadın, arabanın içine, Yaşar'a ve kelepçesine kuşkuyla bakarak geçti. Yüzündeki değişimi kaçırmadı Yaşar... o insana özgü kaygı-acı karışımı bileşim çok duygulandırdı Yaşarı... İzledi o şişman kadını. Beş on adım yürüdükten sonra döndü baktı; üzgün... kaygılı... Elinde yarı dolu bir file vardı. Domates, yeşil biber, maydanoz... Gözlerini ayırmadan bakıyordu ona Yaşar. Acıyla başını sallıyarak, sık sık ardına bakarak kalabalığın içinde kayboldu kadın.

Bir genç kız, gülerek, hayat dolu kokular saçarak geçti yanlarından. Öksüz geldi aklına.

Yarım saate yakın beklediler. İnsanları seyretti Yaşar. Tek tek düşünmeye çalışıyordu üstlerinde. Başaramıyordu. Onları düşünürken, araya bütün kuşku ve kaygılarıyla kendi durumu giriyordu.

Bir minibüs durdu hemen arkalarında. İndi gazete okuyan, minibüse gitti. Bir adamla konuştu. Ne oluyordu? Kendilerinden yana bakıyorlardı.

«Kalk» dedi yanındaki.

Minibüse giderken bir arkadaşının karısını gördü uzaktan. Dalgın yürüyordu. Açtılar kelepçesini. Minibüse bindirdiler. En arka koltukta oturan adamın yanına oturttular. Kısa kollu bir gömlek giymiş genç bir adam, steni bacağının arasına gizlemişti. Bir başka

genç, alışkın davranışlarla ustaca taktı kollarına kelepçeyi... Yine kelepçenin soğuk demiri kaygıyla içini ürpertti. Şoförün yanında, kır saçlı, yeşil gözlü yaşlı bir adam kıpırtısız, donuk onlara bakıyordu. Hareket ettiler.

Haydarpaşa köprüsünden geçerken... öndeki, bir el işareti yaptı.

«Dizime yat» dedi, yanındaki Yaşara. Boynuna çökerek dizine yatırdı. Bir battaniye örttüler üstüne. Döşemeyle battaniye kokusu arasında kaldı. Alışkın eller uzandı battaniyenin altına. Pamuklu, meşin bir gözlük geçirdiler kafasına. Karardı herşey... N'oluyordu? Dev-Genç duruşmasında konuşan arkadaşın sözleri geldi aklına... ürktü.

«Sola dönersek Selimiye'ye gidiyoruz,» diyordu.

Sağa döndüler. Ankara asfaltında olmalıydılar... Karanlığın da sıkıntısıyla su gibi terlemişti. İşlek bir yolun bütün gürültülerini bir bir aklında tutmaya çalışıyordu. Onbeş yirmi dakika sonra, sağa döndüler. Nereye gidiyorlardı? Korku, kaygı, kuşku içindeyken, o şişman yaşlı kadın geldi aklına... Onun üzgün, acıyla bakan yüzü... Son gördüğü genç kızın canlı yüzü, gülüşü... ve hücre duvarına tırnakla çizilen yazı...

«Arkadaş sakın paniğe kapılma.»

Araba çakıllı bir yola girdi. Az sonra da durdu. Çakılda yürüyen ayak sesleri... ağaç yapraklarının hışırtısı. Kapı açıldı. Aldılar üstünden battaniyeyi.

«Kalk!» dediler.

Doğruldu. Kolundan tutarak indirdiler. Çakılların üstünde yürüttüler.

«Ayağını kaldır. Merdiven çıkıyorsun!»

Üç basamak çıktılar. Kent dışında, sessiz bir yer olmalıydı. Kapılar açıldı kapandı.

«Merdiven iniyorsun.»

Altı... yedi... basamak indi. Sonra sağa sola çarptı, tökezledi. Bir kapı gıcırdıyarak açıldı. Sürüklenerek, değişik kokulu bir yere girdiler. Hiçbir şey göremiyordu. Gözlüğün lastiği kafasını sıkıyordu.

«Otur!»

Korkarak oturdu. Buna «kıç yordamıyla oturmak» diyor Yaşar. Kapı gıcırdıyarak kapandı. Bir kibrit çakıldı; tanımadığı bir cıgara kokusu yayıldı. Karanlığın içinde kendi kendine çoğalarak, çoğalana yetmiyerek bekliyordu. Hiç ses yoktu. Çıt bile çıkmıyordu. Korkuyla dinliyordu. Bir soluma sezdi. Başında biri olmalıydı. Soluma yaklaştı. Kokusunu duydu. Bir el gözlüğünü çıkardı.

Karşısında, soluk yüzlü, avurtları çökük, zayıf, uzun boylu bir adam duruyordu. Soluyuşu hırıltılıydı. Kır saçlıydı. Kelepçesini açtı.

«Üstünü çıkart!»

Gömleğinin düğmelerini çözerken, kendisini getiren yeşil gözlü adam, elinde bir fotoğraf makinasıyla girdi telaşla.

«Dur!» dedi.

Durdu. Onunla gelen onbaşı, numara yazılı bir levhayı göğsüne tuttu. Flaşlar patladı üst üste. Önden ve yandan resmini çekip gittiler.

«Ceplerini boşalt...» Ceplerini boşalttı... «Soyun!» Gömleği, pantolonu çıkardı. Donu kirliydi. Utandı.

«Çoraplarını da çıkart!»

Ayakları terlemişti. Kokuyordu. Çoraplarını da çıkardı. Masanın üstüne attı. Masanın üzerinde, çeşitli büyüklükte ve kalınlıkta zincirler vardı.

Cebinden çıkanları ayırıyordu, parayı sayıyordu.

«Yüzyirmi beş lira» dedi adam.

Parayı ayakkabının içine koydu. Bir kâğıda adını, eşyalarını, parasını yazdı. İmzalattı Yaşara. Bir er, ince ve kalın çizgileri yanyana olan bir pijama verdi. Dizleri ve paçaları kurumuş kan lekeleriyle doluydu. Kirliydi. Sası sası, ekşimiş ter kokuyordu.

Yaşar pijamaları giyerken, adam da, pantolonu, ayakkabıyı, çorabı, saati, iki paket cigarayı, gömleğinin içine koydu, kollarıyla sararak bağladı. Sonra, masadan uygun iki zincir seçti.

Kollarını «altı», ayaklarını da «yirmiyedi» numaralı anahtarla zincirledi. Ayağındaki zincir daha kalındı. En çok bir karış aralıyabiliyordu.

Bir er girdi. Elinde bir traş makinası tutuyordu.

«Eğ başını!»

Ayakta, sıfır numaraya vurdular saçlarını. Önüne döküldü saçları. Dipleri kepekliydi. O şişman kadının yüzü, daha da üzülerek canlandı gözlerinin önünde.

«Yatağa yatacaksın. Hiç kıpırdamak yok. Burada disiplin çok kuvvetlidir. Nöbetçi seni gözlüyor kapıda. Vur emri var. Kimseyle konuşmak, kendi kendine konuşmak, şarkı, türkü söylemek, pencereye gitmek, yataktan çıkmak yasaktır. Nöbetçi ses isterse, ses vereceksin.»

Eşyaları ve artan zincirleri alıp gittiler. Yalnız kaldı Yaşar.

İki küçük karyola sığacak büyüklükte, daracık bir zemin odasıydı. Küçük bir masa... Yatağa uzandı... Cılız, kirli bir ampul sarkıyordu tepeden. Küçük pencere öyle sıkı bir biçimde kapatılmıştı ki, gece mi gündüz mü belli olmuyordu. Hem gazete kâğıdı, hem de koyu renkli küçük bir perdeyle örtülmüştü. Zincir bileklerini sıkıyordu. Acıtıyordu. Odanın kapısında, apartman kapılarına takılan o küçük merceklerden vardı. Kapıdan hiç ayrılmayan nöbetçi sık sık eğilip bakıyordu delikten. Solumasını duyuyordu. Odada tek bir yazı vardı. Çerçeveleyip, camlayıp asmışlardı duvara.

«Komünizm Türk Milletinin düşmanıdır. Her görüldüğü yerde ezilmelidir. M. Kemal Atatürk.»

Yatakta, yastıkta, pijamada kurumuş, kararmış kan lekelerine baktı. Bir daha buradan çıkamıyacağı duygusu, sulaktaki arsız bir ot gibi gelişiyordu.

«Ses ver kominist!»

Kapıdaki nöbetçiydi.

«Ses ver!»

«Evet!»

Köylüydü Yaşar. Adana'nın en son sınır köyünden. Komşu köylerden biri Maraş'ın Göksun kazasına, diğeri Kayseri'nin Sarız kazasına bağlı idi. Gerek kendi köyü, gerekse çevre köylerden okumuş adam pek yoktu. Yalnız amcazadesi Mustafa Yılmaz öğretmendi; tarih öğretmeni. Adana'da İstiklâl Ortaokulu müdürüydü aynı zamanda. «Büyük adam» denildi mi, akla o düşerdi. Devlet başkanından, başbakandan çok onun adı geçerdi çevrede. Köye uğrayacak olsa taa Maraştan karşılanırdı davul zurna ile. Çok sevilirdi. Kimse yüzüne duramazdı onun. Adana'ya iş için, işçilik için inenler, hastası olanlar, ona başvurur, o da elinden geleni yapardı... Her işlerini yettiğince yerine getirmeye çabalardı... Köylülerin umut kapısı olan bu adam, Yaşar'ın kafasında öylesine derin izler bırakmıştı ki... köye geldiğinde «Çocuklarınızı mutlaka okutun» derdi... «Artık okuma zamanıdır».

Yaşar da okumak istiyordu. Okutmazlar korkusuyla ağlıyordu.

«Ağlama, ineğimi satar seni okuturum oğlum» diyordu Avşar Kızı. Büyük ninesiydi Avşar Kızı. Fakat anası, «Gelin» pek okutma yanlısı değildi.

«Ben dayanamam... Canı sağolsun, bizim gibi aç tok geçinsin» diyordu. Ağası da (Babası) okumasını istiyordu. Ama nasıl?

«Mustafa bey gelmiş» dediler bir gün. İlkokulu bitirdiği yazdı... Köylüler akın akın onun kaldığı eve gidiyorlardı. Bir kuşluk vaktiydi. Küçük Ninesi, Happası ekmek açıyordu. Boğazda ekin biçen amcasına öğle azığını götürecekti. Çok heyecanlıydı. Çünkü o gün okumaya gönderip göndermiyecekleri anlaşılacaktı.

Ağası geldi.

«Seni, Atıfı, İbrahimi, Hacıyı, Mustafa amcanız istiyor; oraya götüreceğim, önlüğünü giy» dedi.

Çok sevinmişti Yaşar.

Mustafa beye götürdüler; yüzünü yıkayıp, eski önlüğünü giydirerek. Çok sıcak karşıladı onları Mustafa bey; kucakladı, öptü. Elini öptüler, sorduğu sorulara cevap verdiler. Oda, yaşlı genç köy halkı ile doluydu.

Ağasına diyordu ki Mustafa bey...

«Bak emmioğlu, ikimiz Yaşarı okuturuz. Ben yardımcı olurum. Sakın ihmal etme. Bu yıl, inşallah beş on çocuk götüreceğim.»

İyice seviniyordu Yaşar. İçi içine sığmıyordu. Okutulacağına aklı kesmişti artık. Ama

yaşı tutmuyordu. İlkokulu bitirdiği halde sekiz yaşında görünüyordu. Yol gösterdiler ağasına... Mahkeme kararıyla düzeltilecekti.

İlk kez Haçın'a (Saimbeyli) bu nedenle indi. Yol yoktu. Kamyon, cip işlemiyordu. Köyden birkaç kişinin kazada bulunduğu bir gün, eşeği önlerine katıp alaca karanlıkta yola çıktılar. Atlılar, yayalar, yedi sekiz saatte alırlardı o yolu. Yaşar, yoruldukça eşeğe biniyordu. Akşam üstü vardılar kazaya. Eşeği hana bıraktılar. Yaşar hayran kalmıştı kazaya, dükkânlara, berberlere... dükkânların inip kalkan kepenklerine. Kaldıkları otelin elektriği yanmıyordu. Kimse olmadı mı elektrik düğmeleriyle oynuyor, sürekli çeviriyordu onları. Hele fırın ekmeğini hiç unutamıyordu; beyaz, yumuşak ekmeği...

«Bunu yiyen ölmez. Ben buna hiç doymam» diyordu. Kazalı çocukların tombulluk sırrını bu beyaz ekmeğe yüklüyordu. Gelin koymuştu onlara. Yaşar hiç yemedi ondan. Bol bol beyaz ekmek yedi.

Ertesi gün, kazada bulunan köylüleri tanıklık ettiler mahkemede. Yaşının sekiz değil oniki olduğunu belirttiler. Düzelttiler...

O günleri, bütün tazeliğiyle, ılıklığıyla aklında tutuyor. Boyunu, kilosunu ölçmüşlerdi. «Boyu, bir kırk dört... kilosu otuziki» demişti tartıcı. Köye döndüğünde ağlamaklıydı. Patates söküyorlardı Gelin, Avşarın kızı, amcaları. Tarlaya gitti. Gelin ağlıyarak boynuna sarıldı.

«Gadasını aldığım, bizden ayrılıyor musun?»

Yaşara da şimdiden çökmüştü ayrılığm acısı. Ağlıyacaktı neredeyse.

Son aylar okul hazırlıklarıyla geçti. Develi'li gezginci satıcılar gelirdi köye. Basma, pazen, keten, poplin, tüfekli makaralar, renkli ibrişimler caminin duvarı dibinde sergilenirdi her hafta. Bir pijama, üç gömlek, üç don dikti Gelin Yaşar'a. İki kazak ördü. Amcasınm askerden getirdiği cilalı bir valizi vardı. Elma üzüm, nohut kavurması ve çamaşırla doldurdular valizi. Beş çocuktu okumaya Adana'ya giden. Köyün epeyce dışına dek kalabalık uğurladı onları. Gelin ağlıyordu. Boynuna sarılmış bırakmıyordu oğlunu. Saimbeyli'ye dek hayvanlarla indiler. Yoruldukça biniyorlardı. Amcası, bir köylüyle, at ve eşekleri geri götürmek için, onlarla kazaya geliyordu...

Saimbeyli ile Kozan arasının yolları çok kötüydü... Dağlıktı... dolambaçlıydı... Üstü açık bir kamyona doluşmuşlardı. Tavuk, horoz, keçi ve bir de at vardı kamyonda.

Geceydi Adana'ya indiklerinde. Kamyon tutmuştu Yaşarı. Yol boyunca kusmuştu. Gözü de kanlanıp çapaklanmıştı. Yıldız oteline gittiler. «Bizim o taraflıdır sahibi. Hamdi Önerlerin oteli» diyordu ağası. Otelin bir küçük holü vardı.

Ertesi gün kapandı Yaşar'ın gözleri... Ağasıgil Mustafa beyi bulmaya gittiler. Yaşar holde oturuyordu. Bir delikanlı duvarda

asılı gazeteyi okuyordu. Yeni Adana gazetesiydi. Yaşar, elindeki mendili gözlerinin üstünde tutuyordu. Ancak gözleri kamaşmıyacak biçimde sağ gözünde bir parçacık aralık bırakmıştı.

«Abi bu gazeteler ne yazar?» dedi delikanlıya.

Ellerini kıçının üstünde bağlamıştı delikanlı. Yaşarı yeni farkediyormuş gibi baktı.

«Bu havadis yazar» dedi. «Herşeyi yazar.»

«Yani bunlar hep doğru mu yazar, inanılır mı?»

«Sen nerelisin çocuk?»

«Ken'liyim... Saimbeylili...»

«Sen artık Ken köyünün dağlarını unut çocuk!»

Kapının anahtarı oynadı. Gıcırtıyla açıldı. Minibüste gördüğü bacakları arasında sten tutan genç girdi. Resmî giyimliydi. Onbaşıydı. Elinde pamuklu meşin gözlük vardı.

«Doğrul ulan!»

Eli silahlı bir asker kapıyı kapattı. Doğruldu Yaşar. Onbaşı, gözlüğü gözlerine bastırıp lastiği kafasına geçirdi. Hiçbirşey göremiyordu şimdi. Gözlüğün lastiği dardı. Oturmuştu kafasına; acıtıyordu. Onbaşının üç beş adım uzaklaştığını, duyulur duyulmaz bir sesle bir şeyler konuştuğunu duydu. Az sonra da kapı, kendine özgü ürküntü veren o garip gıcırtısıyla açıldı. Ayak sesleri doldu içeri. Sabun koktu. Sesler kesildi. Kıpırtısız bekliyordu Yaşar.

«Şimdi beni iyi dinle. Burası askeri bir üsdür. Ben buranın asayiş amiriyim. Suçun nedir, sana ne sorarlar orasına ben karışmam ve bilmem. Benim görevim seni sorguya götürüp getirmektir. Yataktan ayrılmak, ayağa kalkmak, masaya ya da pencereye doğru yürümek, ya da gayret etmek kesinlikle yasaktır. Nöbetçiye vur emri verilmiştir. Hiç kimseye, erlere ve subaylara birşey sormak ve istemek yasaktır. Kendi kendine konuşmak, şarkı, türkü söylemek de yasaktır. Anlaşıldı mı?»

Ayak sesleri, patır patır, birbiri ardından uzaklaştı. Kapı gıcırtıyla açılıp kapandı. Fısıltılar oldu dışarda. Fısıltılar da kesildi sonra. Derin ve yoğun bir karanlığın içindeydi. Kıpırtısız duruyordu. Bir el kafasına dokununca korktu. Herkes çıktı sanıyordu. Gözünü açtı; onbaşıydı.

«Yat!»

Yatağa uzandı. Çıktı onbaşı...

Korkuyla çevresini gözden geçirdi yeniden... Paslı zincirler en ufak kıpırtıda bile şıkırdıyordu. Nöbetçinin gözünü deliğe dayadığı anları seziyordu. Odada çık yoktu. Kafasını şu soru kurcalıyordu.

«Neredeyim?.. beni niye getirdiler?»

Saçını kestiklerine göre, öyle bir iki günde bırakmıyacaklardı. Kuşku içini kemiriyordu. Ağır ağır yükselen sel suları gibi, yoğun bir korku duygusu bedenini sarıyordu...

Nöbetçi, botunun burnuyla kapıyı tıklattı.

«Ses ver komünist!»

«Evet!»

Bilmediği, yüzünü görmediği birinin delikten baktığını bilmesi, sürekli gözaltında olma duygusu, dayanılmaz bir tedirginlik veriyordu. Bu nedenle, şu nöbetçi, ikide bir, zincir sesi yüzünden gözünü deliğe dayamasın diye, kıpırdamak bile istemiyordu. Ama elinde değildi kıpırtısız durmak... Kıpırdadıkça şıkırdıyor zincirleri ve nöbetçi bakıyordu delikten.

Neredeydi?

Haydarpaşa köprüsünden sağa saptıklarına göre... Ankara asfaltında uzun bir süre gitmişlerdi... Otomobil, otobüs gürültülerinden, yolun işlekliğinden çıkartıyordu Ankara asfaltını... Sonra sağa, gittikçe sessizleşen, ara sıra, sokak aralarında oynaşan şen çocuk seslerinin duyulduğu yollardan geçmişlerdi. Geniş, bahçeli bir avluya, çakıllı bir avluya girmişlerdi en sonunda. Büyük ağaçlar olmalıydı avluda... Esintiden, yaprakların uğultusundan öyle olduğunu sanıyordu...

Sessizlik... Korku...

«Korkulacak ne var Yaşar?... ne suçun var ki korkacaksın?... dağıtma kendini... korkulacak birşey yok... Hayat, alabildiğine, bütün boyutlarıyla sürüyor dışarda... Dolmuşlar, otobüsler, plajlar insan dolu... Gene vapurlardan insanlar iniyorlar, biniyorlar. Gene çocuklar ağlıyor, gülüyor... Martılar uçuyor... Trenler kalkıyor... alışveriş yapılıyor...

Büroda arkadaşların var... şu an işi bırakmak üzereler...»

Şişman, yaşlı kadın ne yapıyor şimdi?... domatesleri, biberleri yıkamıştır... salata yapıyor belki... kocası, çocukları vardır... onlara, kelepçeli genç bir adam gördüğünü, çok üzüldüğünü anlatıyor olmalıdır... Oğlunu daha çok sevecektir bugün... boynuna sarılıp ağlıyacaktır belki...

Ya öksüz. O ne yapar?

Yine sessizlik. Sonra derinden derine duyulan bir vızıltı. Sivrisinek... Tepesinde dolaşıyordu. Duvara kondu. Sineği ürkütmemek için çıt çıkarmıyordu. Kolları karnının üstündeydi. Bilekleri terlemişti. Uçtu sinek... vızıldıyarak dolaştı havada...

«Ses ver komünist!»

«Evet!»

Çocukluğu köyde geçti. Ortaokula gidinceye dek, «Ayıdeliği»ndeki bostan tarlalarını beklerdi. Çoğu zaman da camız (manda) ve ahnıt (sürüye katılamıyacak biçimde kötürüm) koyunları, kuzuları yayardı. Hangi iş olursa olsun, isteksiz yapardı. Zorlamak gerekirdi Yaşarı. Bu huyuna çok kızardı Gelin. Ardından bağırırdı.

«İlahi, seni Yozgata sürerler, gâvurun dölü!»

Ama bir süre sonra kaçtığına, işi Gelinin başına yıktığına pişman olurdu. Gelini kan ter içinde çalışır görünce üzülürdü. Ağır ağır

yaklaşırdı yanına. Anlardı Gelin onu, pişmanlık duyduğunu, utandığını... Sarılırdı boynuna. Her zaman Yaşara uygun bir iş bulurlardı. Horantanın (ailenin) her biri için de yapacak iş vardı. O zamanlar seksenin üstünde olan dedesinden tut, iki büyük anasına dek. Dedesi iki evliydi ve Yaşar, ninelerine hep «Ana» diyordu. Seferberlikten önce ilk evliliğini yapmıştı dedesi. Genç, güçlü, güzel bir kadındı birinci anası. Bütün köy hatırını sayardı onun. Avşar kızı diye çağırırlardı. Yalnız bir dertleri vardı. Çocukları olmuyordu. Hacı hoca bırakmadılar dolaşmadık... adaklar adadılar... bütün çabalar sonuçsuz kaldı... ocağın tütmesi için çocuk gerekliydi... bir oğlan çocuk... Avşar kızı yiğitçe davrandı... kocasına oğlan çocuk verecek bir eş aradı ve buldu. Dünürcülük etti Fatma'ya... Fatma, Yaşarın babasını doğurdu, daha ilk yılını bitirmeden. Fatma'ya gelini gibi davranırdı Avşar kızı. Fatma da ona saygılı... alçak gönüllü...

«Çocuk benim değil, Avşar kızının» derdi.

Babasının dili dönmezmiş, «Fatmaya» «Happa» dermiş. Bu yüzden anasına «Happa» Avşar Kızına da «Ana» dermiş. Gerçekten de Avşar Kızı, küçük büyük hepsine ana olmaya çalışmıştı.

Bu gelenek sürdü. Horanta da böyle çağırır oldu. Yaşar, öz ninesine «Happam» Avşar Kızına «Avşar anam», öz anasına da «Gelin» derdi.

Avşar kızının, çocukluğunda olduğu gibi, şimdi de etkisi büyüktü Yaşarın üstünde. Babası, amcaları, kardeşleri üstünde de en çok Avşar Kızının emeği vardı. Evi çekip çeviren oydu. Herkes çok severdi onu... Hastalansa Yaşar, arpa kepeğini kızdırıp torbaya doldurur, sabahlara dek uykusuz, en küçük bir zorumsama göstermeden beklerdi başında. Gelinle Avşar Kızı tartışırlardı kimi zaman. Yaşar hemen Avşar Kızının yanında yer alırdı; kimi zaman da değnekle saldırırdı Geline...

Ezan sesi... uzaktan uzağa... dalga dalga, duyuluyor, kayboluyor, duyuluyor... Binanın çakıllı bahçesinde bir araba duruyor... çok geçmeden çakılları sıçratarak, birbirine çarptırarak uzaklaşıyor... Ayak sesleri var kapının hemen önünde... gıcırdıyor kapı... onbaşı ve yanında bir er... erin elinde melamin bir tabak... ince bir dilim ekmek. Doğrüldu Yaşar... Makarna... Susamıştı...

«Su içebilir miyim?»

Bir bardak doldurup verdiler...

«Cıgaram vardı.»

«Cıgara için emir yok. Konuşmak da yasak.»

Yemeği bırakıp gittiler. Bir iki kaşık aldı. Tatsızdı, tuzsuzdu. Bir parça ekmek kopardı. Ağzında büyüdü ekmek. İsteksiz yuttu. Başını yastığa dayadı. Yastığa saç kılları yapışmıştı. Komidinin kendine bakan yüzünde, tırnakla çizilmiş küçük çizgiler vardı. Saydı...

Biri yirmialtı... biri yirmidokuz... biri yedi çizikçi... Küçücük bir çizik, kimbilir ne denli yoğun acılarla, işkencelerle yüklü bir günü anlatıyordu. Kaç kişi geçti bu odadan... kaç kişi yattı bu yatakta?...

Az sonra onbaşı ve er geldiler. Tabağı ve artan ekmeği aldılar. Kapıdan çıkarken onbaşı durdu.

«Tuvalete gitmek ister misin?»

Başını salladı Yaşar. Doğruldu.

«Yat sen... sırası gelince haber veririz.»

Gittiler...

Koridorda bir kapı açıldı. Sürünen terlik, tokyo sesi, şakırdayan zincir sesleri... Duraklıya duraklıya yürüyen, zorlukla yürüyen biri olmalıydı. Ürküntü yaratan bir yakınlıkta, kapısının önünden, uğultuyla geçti... sağ yanda azalarak yitti. Kıpırtısız ve soluksuz bekliyordu. Aynı yaralı yürüyüşün yansımaları, o hüzün dolu zincir sesleri, yaklaştı, büyüdü, yüreğine acılar serpeliyerek, bir yağmur gibi çiseliyerek uzaklaştı. Bir kapı açıldı, kapandı... yorgun, yaşlı bir adamın zorlukla oturuşu, kalkışı gibi... yeni bir kapı açıldı... Gene benzer bir yürüyüş ve zincir sesleri... Koridorda yankılanarak gitti ve döndü.

Kapının önünde anahtar şıkırtıları oldu. Sıra kendisinde olmalıydı. Demek üç kişiydiler bu koridorda. Kimdi o iki adam?

«Doğrul!» dedi onbaşı. Elinde gözlük vardı. Birbirinden ayrı duran kirli tokyo teklerini, ayağıyla itti karyolaya doğru. Yatağın

kıyısında oturuyordu Yaşar. Gözlüğü taktı gözüne. Tokyoları ayak yordamıyla buldu. Güç belâ geçirdi ayağına. Kolundan tuttu onbaşı.

«Kalk!»

Yürüdüler. Zincirler şıkırdıyordu. Adımlarını açamadığı için, kesik kesik, tutuk adımlarla, tokyoları sürterek yürüyebiliyordu.

«Sağa dönüyoruz!»

Döndüler... Sıkıntılı yürüyordu... Her adımda bir çukura düşecekmiş, boka basacakmış sanmanın tedirginliğini duyuyordu. Bir iki koltuğa, sehpaya çarptı.

«Merdiven çıkıyoruz!»

Zincirler dardı. Zor çıkılıyordu. Ağır ağır, her basamakta durarak.

«Dön!»

Sola döndürdü. Kolunu bıraktı.

«Bekle!»

Bir kapı açıldı.

«Kaldır ayağını. Bir adım!»

Kaldırdı ayağını. Ardından itti onbaşı.

«Öyle dur! Kapıyı kapamadan geriye dönme!»

Gözlüğü çıkardı. Kapı kapandı.

Sarı, kirli bir duvar karşısındaydı. Tuvaletteydi. Dar, pis kokulu bir yerdi. Çok yüksekte, camı siyaha boyanmış bir penceresi vardı. Musluk yoktu. İçi paslı, karıncalanmış, pasları kabarmış gaz tenekesi, pis, bulanık bir suyla doluydu yarıya dek. Konserve kutu-

sundan bozma paslı bir tas yüzüyordu. Onun da pasları kabarmıştı. Zincirler pis sularda sürünüyordu.

Kıçını zorlukla yıkadı. Sabun yoktu. Eli kokuyordu.

«Tamam mı?»

Doğruldu. Kıçının ıslaklığı rahatsız ediyordu...

«Tamam mı?»

«Tamam!»

«Dön arkanı!»

Döneldi. Kapı açıldı. İkisi zor sığıyordu tuvalete. Gözlüğü taktı. Koluna girdi.

Yatağa uzandı. Kulağı kapıdaydı. Sesler kesilmişti. Başka kimse çıkartılmadığına göre, üç kişiydiler demek... ve onlar yaralıydı... kendisinden farklı yürüyorlardı.

«İşkence!»

Durgun bir suya düşen küçük bir taş nasıl halkalar yaparak, su yüzeyini titreşimlerle kaplıyarak, dalgalar yaratır... İşkencenin ürpertisi de öyle yayıldı bedenine... Bilinçinden bedenine, dalga dalga... titreşerek... tüyleri diken diken oldu.

Kuşkularla doluydu. Niye getirildiğini çözemiyordu. Bu gece sorgusu yapılabilir mi? İşkence ederler mi? Niye etsinler, suçu ne? Edebilirler de!

Niye getirdiler buraya, neden?

Köyünün adı «Kân» dı. Köylüler «Ken»

derlerdi. Farsça, «kaynak» demekti. Unutacak mı Ken'in dağlarını Yaşar, bir daha dönemiyecek mi oralara? Ken köyünün dağlarına...

Üçyüz hanelik köyün hemen hemen hepsi kıt kanaat geçinirlerdi. Toprak verimsizdi, kıraçtı... Köyden çıkan kaynak, altı arka ayrılırdı. Sırayla sulanırdı tarlalar. Çoğu zaman sıra yüzünden kavgalar olurdu. Bahçelere, bostanlara, yoncalara zar zor yeterdi...

Nüfusun artması, gelişen kapitalist ilişkilere köylünün ayak uyduramaması, onları ya mevsimlik işçi olarak Adana'ya, Kayseri'ye işçiliğe, ya da çoluk çocuk Çukurovaya irgatlığa itmekteydi. Yaşar Kemal'in konu aldığı insanların çoğu, Binboğaların eteklerinden gidenlerdi...

Kale kapısında, Küçük Saat çevresinde hemşerilerini binbir yoksulluk içinde iş bekler görünce çok üzülürdü Yaşar... Gitmesinler, Çukurun zenginliklerine kül olmasınlar isterdi. Dedesi «Çukurovalılar bize muhtaç olsun, biz daha asiliz, daha aşiretiz» derdi. Yürekten paylaşırdı bu düşünceyi o günler. Çukurovaya giden akrabalarına kızardı. Dedesi eski günleri anlatırdı, ağzının içine bakarak dinlerdi onu. «Evvelden Çukurda ziraat olmazdı; bataklık... sivrisinekten durulmazdı... Bizim Avşarlar çadırlarla göç eder, yaylaya çıkarlardı» derdi dedesi. Hayvancılığa ağırlık verirlermiş. «Gel arazi tut Hacı ağa» derlermiş, Misis'ten, Adana'dan... «Aman bire ye-

ğen, biz sahilin sineğine dayanamak, nemize lazım» dermiş...

Bir kısım aşiretler inmişler düzlüğe... Cerit aşiretinin büyük bir çoğunluğu Ceyhan'a, Ceyhanbekirli'ye çevre köylere yerleşmişler... Avşarlar inmemişler düze...

Yaşar bu duygularla büyüdü... «Avşar» olmak, üstün omlaktı gözünde... Bir Avşar hep birinci olmalıydı... derslere çalışmalı, en iyi notları almalıydı. Umutsuz bir çırpınış içindeydi... Oysa, her geçen gün biraz daha çözülüyordu ırgat anbarı olan köyleri... çevrenin kürt, avşar, çerkez köyleri... Sıra sıra diziliyorlardı işçi pazarlarında... çukurun kızgın güneşinde... tozunda toprağında... Onları gördükçe içi parçalanıyordu... ağlıyordu... sınıf bilinci yoktu... Binboğa etekleri dökülüyordu çor çocuk... kadın kız...

Lisedeydi... Bir toprak ağasının oğlu, bir arkadaş topluluğuna, ırgat kızları «nasıl becerdiğini» anlatıyordu övünerek... Ansızın saldırmıştı, altına almış ezmişti çocuğu, zor almışlardı elinden... «Sana ne elin kızlarından» diyorlardı «akraban mı, anan mı, bacın mı?»

Akrabalarının çevre köylülerinin ırgatlığa Çukurova'ya, düzlüğe inmelerine kızmasının yersizliğini çok sonraları, üniversitede başladıktan sonra anlıyacaktı.

Bir Ceyhanlı sormuştu ona... Yaşlı bir adamdı...

«Neredensin yeğen?»

«Avşarım... Binboğa tarafından...»

«Ben bilir kötü Avşarın huyunu, yer içer, çalar gider koyunu...» demişti gülerek.

Alınmıştı Yaşar... Oysa ekonomik çıkmaz bazı köylerde, özellikle Avşar ve Kürt köylerinde, koyun çalma, sığır çalma işini geliştirmiş, hatta bir kısım köylüleri uzmanlaştırmıştı bu konuda.

Orta ikiye gittiğimin yazıydı. Dayılarının yaylasında, Boyunyurt'ta kalıyordu. Gece silah sesleri duyuldu. Bütün millet ayağa kalkmıştı. İtler uluşuyordu. Uyku sersemliği içinde şaşkın bakıyordu Yaşar. Büyük dedesi (Gelinin babası) gülüyordu.

«Dayılarının koyunlarını götürdü gene Sarızlı'lar; sen hâlâ yat» diyordu.

Sarız kürtlerinden birkaçı, kuyruk yağı yakmışlar yaylaya yakın... yaylanın köpekleri alınca kokuyu, gitmişler... Böylece susturmuş köpekleri Kürtler... Birkaçı da koyun ağılına girmiş, koyunların gözlerine parmaklarıyla bastırıp ovmuşlar, atmışlar ağılın dışına. Ovmuşlar atmışlar... Bellerini yoklıyarak tavlılarını seçmişler hep... Koyun gözü karanlıkta ovulunca görmezmiş; sersemler, önünde yürüyen herkimse onun ayak sesini izler, ardından giderlermiş...

Kapitalist ilişkiler geliştikçe, kendine ters gelen herşeyi yıkıyordu... Birbirlerine kız vermeyen Avşar, Kürt köyleri, önce birbirlerinin

koyunlarını, ineklerini çalmaya başlamışlar, sonra da kız alıp verme «ayıp» olmaktan çıkmıştı. Herşey akıl almaz bir hızla değişiyordu.

Çok küçüktü. Değirmeni idare eden Kürt Hüseyin'in ölüsünü, köyün imamı, köy mezarlığının dışında, ayrı bir yere gömdürmüştü... Bir anlam verememişti o zaman Yaşar. Dedesine sormuştu.

Dedesi «O kürt... biz Avşarız» demişti...

Ezan okunuyordu... Sonra hızla geçen bir trenin gürültüleri... ve sessizliği ara sıra bozan yakın, çok yakın bekçi düdükleri... Bütün günün yorgunluğu, tedirginliği yıpratmıştı Yaşarı... halsizlik usul usul uykuya dönüştü...

Kapının gıcırtısıyla uyandı. Sabahtı. Onbaşı, bir bardak çay, ince bir dilim ekmek, altı adet siyah zeytin getirdi. Köpekler uluyordu. Bütün gece sık sık ulumuştu köpekler... Ağaçların uğultusu, ara sıra uzun uzun öten bekçi düdükleri ve odanın yoğun sessizliği içinde uyanıp uyanıp uyumuştu...

Kapıyı kapayıp gittiler... Çayını yudumlar, ağır ağır çiğnerken lokmasını, tuvalete gidenlerin zincir şıkırtıları, daha da derin hüzün ve acı dalgaları yaratarak geçti kapısının önünden... Kesik kesik, zorlanarak... Zayıfladı patırtılar... duyulmaz oldu... Az sonra yeniden başladı şıkırtılar... Hep aynı yaralı yürüyüş... Hep aynı etki...

«Kahrolsun faşizm.»

Öbür kapı da açıldı... onun yaralısı da, koridorda boğuk yankılar yapan zincir şıkırtılarıyla geçti... döndü...

«Zulüm mutlaka yenilecektir».

Kapısı gıcırdadı.

«Tuvalete gidecek misin?»

Taktılar gözlüğü, koluna girip götürdüler... Kapıların gerisinden gelen bir ses duydu.

«Bir cıgara yakmak istiyorum.»

Tanıdı sesi. Okul ve partiden arkadaşı Ali Ekber Karagöz'ün sesiydi. Kafası iyice bulandı. Ali Ekber'i niye getirmiş olabilirlerdi? Aralarında nasıl bir ilişki kurabilirlerdi?

«Dön!»

Ağzının içine, damardan iğne vurulduğu zamanlardakine benzer bir ateş düştü... Dizleri güçsüzleşiyordu...

«Merdiven!»

Selim Toprak... Ali Ekber... ve kendisi... ortak neleri olabilirdi ki? Aliyi, kendisiyle ilgili olmayan bir suçtan ötürü sorguya getirmiş olamazlar mı? Ama ne?

«Bekle!»

Kapının açıldığını, kokusuyla birlikte duydu... Sırtından itildi. Gözlüğü çıkarıldı...

«Kapı kapanmadan dönme!»

Kapandı... Öteki odadaki kim olabilir? Bu binada bir yığın oda vardır... oralarda kimleri tutuyorlar?

Dönüşte, Ali'nin sesini duyduğunu tah-

min ettiği yerde, yüksek sesle... Alinin duymasını istiyerek söylendi.

«Beni ne zaman sorguya çıkartacaklar?»

«Konuşma ulan!»

«Ne suçumuz var, niye tutuyorlar bizi!»

«Konuşma ulan eşşolueşşek, konuşma!»

Beklenmedik bir tokat yedi ensesine. İtile kakıla sürüklenirken tokyonun bir teki ayağından çıktı. Kapı gıcırtıyla açıldı. Güçlü bir tekme indi beline, dengesini yitirdi, sağ omuzunun üstüne düştü, dizini çarptı yere... Bir ayak bastı boğazına... postal ve dayanılmaz ayak kokusu içini bulandırdı.

«Bir daha konuşursan ananı ...keriz senin, ibne!»

«Ne suçum var, niye tutuyorsunuz?»

Böğrüne yediği tekme soluğunu kesti. Konuşamadı.

Gözünü açtılar. Yatağına uzandı. Sabrı kalmamıştı. Bağırmak istiyordu. Gücü yettiğince...

«Sokaktan adam toplıyarak suçlu yaratıyorlar» demek istiyordu. Sinirini yenemiyordu. Dudaklarını kemiriyordu... Nöbetçi gözünü dayayıp bakıyordu... soluklanıyordu...

«Faşizm devrimcilerin hocasıdır.»

Bir arkadaşı anımsıyor Yaşar. Yufka yürekli Mülazım abiyi. Nasıl da yumuşak, soğukkanlı, sevecenlikle bakardı herşeye...

«Sermayenin, gelişen, egemenliğe oynıyan en gerici kesiminin bugünkü gücü, geli-

şen halk hareketleri karşısında, uzun vadeli hesaplar yaparak çıkarlarını korumaya yetmiyor,» diyordu.

«Kısa vadede büyük kârlar peşinde koşmak zorundadır o... Bu yüzden kitle hareketleri, grevler, boykotlar, işgaller, halkın uyanışı işine gelmiyecektir. Çünkü kitle hareketleri, artan işsizlik, hayat pahalılığı, kaçınılmaz olarak, kapitalist sömürüyle uzlaşamaz sınıf ve tabakaları, devrimin gerekliliğine inandıracaktır. Peki ne yapacaktır sermaye? Baskıya ve zulüme başvuracaktır. Kendine en uygun siyasî sisteme başvuracaktır. Bunun adı Faşizmdir...» diyordu.

«Kahrolsun Faşizm.»

«Faşizm şirin bir maskeyle çıkacaktır ortaya. Devrimci, ilerici yurtsever maskesiyle. İktidardaki güçleri suçlayacaktır ve kendisini hakkı yenilmiş, aldatılmış, sömürülen halkın kurtarıcısı olarak gösterecektir. Geniş kitlelerin desteğini kazanmak için, her türlü alçakça yalanı söylemekten çekinmeyecektir. Ve sözde hedefi, sadece «Komünistler, anarşistler, aşırı uçlar» dır...»

Nöbetçi, botunun burnuyla tıklattı kapıyı...

«Ses ver Komünist!»

Cevap vermedi. Gözleri kıpırtısız tavana dikili duruyordu inatla.

Botunun burnuyla yeniden tıklattı kapıyı nöbetçi.

«Ses ver ulan!»

Yine cevap yok.

«Ses ver, yoksa ananı ...kerem ha!»

İnatla susuyordu.

«Ses ver ulan, ses ver!»

İyice kızmıştı nöbetçi. Değişik nitelikli sesler duyuldu kapı önünde. Açtılar kapıyı, hemen kapadılar.

«Niye cevap vermiyorsun nöbetçiye, eşşoluеşşek?...»

Doğrulmuştu Yaşar. Konuşmak istemiyordu. Kafasına geçirdi gözlüğü onbaşı... Ayaklarına çarptı itilen tokyolar...

«Giy şunları!»

Tokyoları geçirdi ayağına. Koluna girdiler, götürdüler... Elleri ve ayakları zincirli, değişik merdivenlerden çıkardılar...

«Düz yürü!» dediler.

«Eğil» dediler...

Daktilo sesleri, gezinen insan ayakları, kâğıt hışırtıları... Bir üst kat olmalıydı...

«Eğil!»

Eğilerek bir yerden geçtiler...

«Tamam, düz yürü!»

Üçbeş adım sonra bir kapı açıldı. Soğuk, kendine özgü tatsız bir kokusu olan bir yerdi. Koyun ağıllarını, soğuk, küflü duvar diplerini, uzak uzak da olsa, tentürdiyot kokusunu anımsatan kokunun ortasında durdular... Sessizdi...

«Otur!»

Çekinerek, yine «kıç yordamıyla» ağır

ağır oturdu. Titriyordu... Korku ve merak üşütüyordu onu. Elleri ve ayakları titriyordu. Titreşim belli belirsiz zincirlere yansıyor, korku zincir şıkırtılarında yoğunlaşıyordu. Ellerini bacaklarının arasına aldı, ayaklarını birleştirdi. Zayıflığını belli etmek istemiyordu. Ama engelliyemedi titremesini; elinde değildi.

«Korkma» diyordu kendine «Korkma Yaşar! Korkma! Ne olacak bekle bakalım.»

Şu sandalyede, karanlığın içinde yapayalnız, sahipsiz bir adam olarak görüyordu kendini... Arıyanı soranı yoktu... Öldürüp kör bir kuyuya atsalar kim sorar Yaşar'ın hesabını? Burgu gibi işliyor içine güçsüzlük...

«Korkma Yaşar... Korkma... zulüm mutlaka yenilecektir... Korkma! Yalnız değilsin Yaşar... Yalnız değilsin... korkma!»

Kendini inandırmaya çalışıyordu yalnız olmadığına... Victor Serge'nin öğütlerini anımsamaya çalışıyordu, Militana Notlar kitabından...

«Ne denli akıllı davranırsam o denli ucuza kurtarırım paçayı...» diyordu... «dağıtma kendini... Öksüzü düşün... o kadını... şişman kadını düşün... onun gibi binlerce insan var... köylülerini düşün!»

Koşuşmalar, telaşlı ayak sesleri düşüncelerini böldü... Son bir kez uyardı kendini...

«Korkma Yaşar! Korkma ağam!»

Birer ikişer ayak sesleri... Bütün dikka-

tiyle izliyordu patırtıları, tıkırtıları... Yeri değiştirilen sandalye sesi... bot gıcırtısı... sivil ayak... resmi ayak... fısıltılar... pipo tütünü kokuyor... bir çakmak çakıldı... Her sesin yönünü, seslerden adamların tipini bulmaya çalışıyordu... Gelen oturuyordu... dokuz kişi olmalıydı oturanlar... Kafasını önüne eğmiş bekliyordu. Sesler, çıtırtılar azaldı... giderek kesildi... yüreğinin vuruşu duyuluyordu. Çıt yoktu... Sessizlikte beklemek heyecanını çoğaltıyordu. Biri kalktı... yaklaştı... başında duruyor olmalıydı şimdi.

«Biz seni iyi tanıyoruz Yaşar Yılmaz. Sen de bizi tanıyacaksın... Burası Genel Kurmay Başkanlığına bağlı Kontr-Gerilla üssü. Burada Anayasa babayasa rafa kaldırılmıştır... Aşağıda yirmibir tane uzman subayımız var. Hepsi dışarda eğitim görmüş değerli insanlardır. Onlar senin hakkında karar verecekler... Biz, sorgulamanı yürüteceğiz... Beni iyi dinliyeceğini ümit ederim... duyuyor musun beni?»

«Evet, duyuyorum beyefendi!»

Soğuk, ince bir çubukla boynuna dürtüldü... değişik bir ses gürledi...

«Ulan eşşolueşşek, burası Cibali karakolu mu? Bu ne laubalilik? Bundan sonra, ya efendim, diyeceksin, ya da komutanım! Anladın mı?»

Boğazı kurumuştu... Karanlık başını döndürmüştü... çubuk, biraz öncekinden daha sert bir biçimde dürtüldü...

«Anladın mı?»

«Anladım!»

«Anladım değil, anladım efendim, ya da komutanım!»

«Anladım efendim.»

«Ha şöyle!»

«Ve sözde hedefi sadece «Komünistler, anarşistler, aşırı uçlar» dır. Bu yalanın maskesini düşürmek gereklidir. Çünkü faşizm sadece «antikomünist» değildir, aynı zamanda, bir avuç kapitalist azınlığın çıkarları için, geniş halk kitlelerine de karşıdır. Bu gerçeği size faşizmin insanlık dışı uygulamaları öğretecektir... Yarın, en ufak demokratik kıpırtıyı nasıl zulümle bastırdığını göreceksiniz. Sizler korkuyla, ve korkularınıza çeşitli kılıflar geçirerek, kendi canınızı kurtarmak için suyasabuna dokunmadan yaşarken, süngü, tomson ve uyduruk bir yığın iddiayla karşılaşacaksınız... Alıp götürecekler sizi... Ama siz hâlâ, o halka inanmayışınızın, korkunuzun örgütlediği pasivist yanınızla, «birşeyim yok, ben suçsuzum, iki gün tutar bırakırlar» diyeceksiniz...»

Tedirgindi. Ne zaman nerden dürtebilirler, nerden vurabilirler, bilemiyordu... Her an da, beklenmedik sivri uçlu bir darbenin kuşku ve tedirginliği içinde bedeni, bilinci gerginlik içindeydi... daha işin ucunda ağrılar çökmüştü başına, şakakları zonkluyordu ve iki kaşının arası, sinüzitli adamlara özgü ağrıların merkezi oluyordu.

«...Her gördüğünüz askere «komutanım» her sivil baskıcıya «abiciğim, efendim, beyefendi» diyerek, paçanızı kurtarmak için yaltaklanacaksınız. Ama kıçınıza cop sokulduğu zaman, ananıza avradınıza sövüldüğü zaman, aç bırakıldığınız, falaka altında kendinizden geçtiğiniz zaman aklınız başınıza gelecektir...» diyordu Mülazim abi... O zaman varamıyordu söylenenlere, olmaz görünüyordu.

İlk konuşanın sesi...

«Beni iyi dinlemen menfaatin icabıdır. Sakın ha bizi küçümseme! Tahsilliyim, atlatırım, Militana Notları okudum, bunları uyuturum filan demiyesin! Öyle ahmakça tavsiyelerin burda sökmiyeceğini anlıyacaksın!

Biliyorsun Yaşar Yılmaz, Türkiye büyük bir komünist tehlikesiyle karşı karşıya idi... Fakat biz galip çıktık bu savaştan... siz yenildiniz... siz yenseydiniz bize ne yapardınız, söyle bakalım?»

«Ben komünist değilim» diyemiyor Yaşar.

Susuyor... çıt çıkmıyor odada...

«Evet... siz yenildiniz... ve elimize düştünüz... neden burdasın Yaşar Yılmaz... neden bağlı gözlerin... neden ellerin ayakların zincirli... Biliyor musun?»

«Bilmiyorum!»

Boynuna dürtüldü... çubuklu adam konuştu...

«Daha öğrenemedin mi ayı! Efendim diyeceksin... bilmiyorum efendim!»

«Bilmiyorum efendim,» dedi Yaşar...

İlk ses...

«Biz birer serdengeçtiyiz Yaşar Yılmaz... Hiçbir partinin, ya da dediğiniz gibi emperyalizmin, finans-kapitalin uşağı değiliz... Biz hiç kimsenin uşağı değiliz, olmıyacağız da... anlıyor musun? Allah göstermesin, birgün siz galip gelirseniz, köşe başlarında, karanlık sokaklarda birer birer vurulacağız, ya da işçi köylü diktatörlüğünüzün yaşlı birer ferdi olarak, eski günleri anarak içinizde yaşıyacağız... Ama şunu iyice kafanıza sokun ki, yenilmeyeceğiz size...

Seni buraya getirenler, neden getirildiğini söylediler mi?»

«Söylemediler...»

Çubuk iki kez üst üste dürtüldü...

«Söylemediler efendim...»

«Söylemediler efendim! Ben de merak ediyorum, öğrenmek istiyorum.»

«Anlaşacağız seninle... Bizim de öğrenmek istediğimiz şeyler var... bize anlatacaksın... biz de sana anlatacağız... Şimdi bize, bu sol hareketlere ilk defa ne zaman katıldın, bugüne kadar neler yaptın, hepsini anlat! Bak, bu kadar komisyon üyesi seni dinliyor... ona göre!»

Böyle geniş kapsamlı bir soru beklemiyordu. Amaçlarını seziyordu... Konuşturmak istiyorlardı... konuştukça konuşmaya alışacak, bir yığın açmaza düşecek ve bilmedikleri,

gereği olmıyan konularda da bilgi verecekti onlara... Onlar da bu bilgilerden kalkarak, sorgusu yapılanlara bazı şeyler soracaklar ve herşeyi biliyor sanısını aşılayıp çökerteceklerdi... Az konuşacaktı... Evet... dayanabilirse az konuşacaktı...

«Sorunuz çok geniş kapsamlı... hepsini bir çırpıda hatırlamak zor... Üniversitede, öğrenci hareketlerinin çoğuna katıldım... hangilerine katıldığımı sizler biliyor olmalısınız...»

«Farzet ki hiçbirşey bilmiyoruz... İstersen taa başından alalım işi... ilk, orta, lise, üniversite... Kısaca hepsini anlat... Bizi değil, aşağıdaki kurmay heyetini ikna edeceksin... ona göre...»

Evet... konuşturmak istiyorlardı... Dev-Genç davasından ötürü iki buçuk ay tutuklu kalmıştı... Bir arkadaşı anlatıyordu Davutpaşa'da.

«Önemsiz sorular soruyorlardı... kravatının rengi, gömleğinin rengi, ne içtiniz, çay mı, kahve mi, ne yediniz... gibi... önemsemediğim için, en küçük ayrıntıyı bile anlatmakta sakınca görmüyordum... Fakat işin boku sonra çıktı... Hüseyini yakalıyorlar... anlat ulan, herşeyi biliyoruz, diyorlar... Benden öğrendikleri ayrıntıları söylüyorlar... o gün diyorlar, falan yere gittin, üzerinde mavi bir gömlek, siyah mavi çizgili bir kravat vardı... şekerli bir kahve söyledin ve cıgarayı tersten yaktın... daha anlatalım mı, yoksa konuşacak mısın, diyorlar... Hüseyin düşünüyor,

cıgarayı tersten yaktığımı bildiklerine göre, bunları bildiklerine göre herşeyi biliyorlar, diyor, anlatıyor herşeyi... Sonra beni çağırıyorlar, yatırıyorlar, gerisini de ben söylüyorum... Aslında polis birşey bilmiyordu... herşeyi biz söyledik... aptallığımızdan... yok... polis deneyimiz yok...»

«Düşünüyor musun Yaşar Yılmaz?»

«Düşünüyorum efendim!»

Çocukluğuna, çocukluğunun derinlerde kalan günlerine döndü Yaşar... Pusların, sislerin içinde el yordamıyla önünü görmeye çalışan yaşlı bir adam gibiydi... irili ufaklı bir yığın olay, kıpır kıpır uyanıyor, karanlıklardan, derinlerden sıyrılıp belleğine çıkmaya çabalıyordu. Bir bira bardağının dibinden yüzeye art arda yükselen hava kabarcıkları gibi...

«Anlat bakalım!»

«Neden getirdiniz beni, suçum ne?»

«O konuya sonra geleceğiz... Önce seninle anlaşalım... bir diyalog kuralım... gerisi kolay...»

«Ne anlatayım... bilmiyorum ki...»

«İlk, orta ve liseyi nerde okudun. Öğrenci hareketlerine nasıl girdin?»

«İlkokulu köyümüzde okudum. Sonra Adanaya gittim... İstiklâl ortaokulunda ve erkek lisesinde okudum. Üniversitedeki olayları da bilirsiniz. Saklısı gizlisi yok çünkü... Ben iyi satranç oynardım... bu yüzden sevi-

len bir öğrenciydim... Cemiyet başkanı seçtiler...»

«Bak sen işe, iyi satranç oynıyanları cemiyet başkanı seçiyorlar demek... Ben de iyi tavla oynarım, beni de seçerler mi dersin? Ha! Çok heyecanlı... Peki, anlat bakalım...»

«Boğaz köprüsü ve diğer Altıncı filo eylemlerine katıldım. Herkes katılıyordu zaten...»

«Peki sonra...»

«Partiye girdim yetmişte... Yetmişbire kadar aday üyeydim. Sonra asil üye oldum. Sonra da Sıkıyönetim geldi. Eski öğrenci eylemlerinden ötürü, Dev-Genç sanığı olarak tutuklandım. İki buçuk ay hapiste kaldım. Davutpaşada... çıktıktan sonra da köye gittim. Radyoda duruşma için çağrıyı duyunca geldim. Yirmi gün oluyor, bu sefer de siz aldınız beni, getirdiniz buraya. Neden getirdiğinizi de bilmiyorum.»

«Anlaşılan bizi yoracaksın Yaşar Yılmaz... Bak sana bir ip ucu vereyim. Harun Karadeniz, Esat Yarar, Ertuğrul Tuğbay ve Osman Saffet Arolat ve sen... bu çemberi düşün!»

«Bu arkadaşlarla ayrı dönemlerde, ayrı nedenlerle tanıştım... Nasıl bir ilgim olabilir ki...»

Çubuk boğazına dayandı ve acıtıncaya dek itti... Burgu gibi kıvrıldı...

«Dinle izinsiz söz kesme!»

Fısıltılar oldu... «Albayım» deniyordu sık

sık... İlk konuşanın «Albayım» olduğunu anladı...

Albayın...

«Peki Yaşar Yılmaz... Şimdi sana kâğıt kalem verecekler. Bütün bildiklerini yazacaksın. Bakalım dürüst davranacak mısın? Biz herşeyi biliyoruz. İyi düşün ve bir bir yaz... Hangi sendikacıları tanırsın? TİP'ten kimlerle arkadaşsın... okuldan kimlerle arkadaşsın? Bunları bu gece düşüneceksin, yazacaksın, yarın sorgun olacak... Bizi yanıltmaya kalkışırsan yandın. Bizim de, senin de vaktimiz çok... Aceleye gerek yok... Bize yardımcı ol, seni hemen, geldiğin gibi geri gönderelim... Aksi halde sana eziyet etmek zorunda kalacağız. Biz sadist insanlar değiliz... Senin gibi aydın bir delikanlıya bunları izaha gerek yok... Zaten seni sorguya çekenler ve uzmanlardan çoğu yurt dışında eğitim görmüş, yüksek tahsilli, yurtsever insanlardır. Haydi evladım... Şimdilik çıkartsınlar seni... ve düşün... iyi düşün...»

Soluksuz bekliyordu... lastik artan bir acıyla sıkıyordu kafasını... uyuşturuyordu... Ayak sesleri birbiri ardından, yankılar yaparak, çalkantılı derin izler bırakarak yitti...

«Kalk!»

Kolundan tutup kaldırdılar. Sarhoş gibiydi. Yürüyüşünden dengesini yitirdiğini seziyordu.

«Eğil!»

Eğildi.

«Merdiven iniyorsun!»

Uykuyla uyanıklık arasının bütün izlerini taşıyordu şimdi. Nesnellikle bağları tek tek kopuyor, sigara dumanı doldurulmuş bir balon gibi, uçacağını sanıyordu.

«Dönüyoruz!»

Kapının gıcırtısını tanıdı.

«Harun, Osman, Ertuğrul» bu arkadaşlarla nasıl bir ilgi kurabilirlerdi?

Gözlerini açtılar. Yatağa uzandı. Gözleri tavana dikili, kıpırtısız kaldı bir süre. «Sendikacılar!» sözü, ağırlık kazanarak biçimleniyordu kafasında. Yanılmıyorsa, gemiler için sorguya çekilecekti... «Reichstag örneği bir komplodur,» dediği gemiler için... Ürperdi...

Yemek getirdi bir er. Bir kapta iki üç kaşık pirinç pilavı, ince bir dilim ekmek... bir bardak su... Ardında, asık yüzle duran bir onbaşı...

«Albayım izin verdi. Yemekten sonra içebilirsin!»

Tek bir sigarayı masanın üzerine koydu.

«Bunlar da kâğıtların... Yetmezse yine getiririm!»

Kâğıtları ve ucu iyi açılmış bir kurşun kalemi de bıraktı masaya... Er masayı iyice yaklaştırdı karyolaya... Gittiler...

Pilava, ekmeğe baktı... Suyun yüzeyinde ince tozlar, battaniye kılları görünüyordu... Cıgaranın tütünleri dökülmüş, cılız, sağlıksız, kendine güvensiz duruyordu... İsteksiz bir iki

kaşık aldı... yiyesi yoktu... bıraktı... Kâğıtlar ve kalem... Ne yazacaktı?... Yan yatıp düşünmeye başladı...

Sorgucular... «Hiçbir partinin, ya da dediğiniz gibi emperyalizmin, finans-kapitalin uşağı değiliz» diyen sorgucular. Birer serdengeçti olduklarını söyliyen, mümkün olduğunca anlayışlı, yumuşak, insanca görünmeye çalışan sorgucular...

Peki kime hizmet ediyor bunlar, hangi sınıfa?

«Emperyalizme, finans-kapitale...»

«Onların gözünde, en küçük kıpırtı «komünist tahriki» dir, hakkını arayan, haksızlığa tepki gösteren herkes «komünist»tir ve ezilmelidir» diyordu Mülazim abi... İtalyan faşistlerini, Alman faşistlerini anlatıyordu; onların yalanlarını, iki yüzlülüklerini...

Dimitrov'un bir yazısını anımsıyor Yaşar.

«Faşizm, kitlelerin özünde kökleşmiş ön yargıları alevlendirmekle kalmaz; onların duygularına, adalet anlayışlarına ve hatta bazen de devrimci geleneklerine el atar. Alman faşistleri —büyük burjuvazinin bu uşakları ve sosyalizmin düşmanları— neden kendilerini kitlelere «sosyalistler» olarak tanıtırlar? Neden yönetimi ellerine geçirdiklerinde «devrim yaptık» derler? Çünkü Alman emekçilerinin yüreklerindeki devrime olan inancı ve sosyalizme yönelme isteğini sömürürler de ondan...»

Tabağı ve bardağı almak için geldiler...

cigarasını yakıp gittiler... cigaranın mavi bulanık dumanı, düşüncelerine uygun biçimde, ağır ağır dağılıyor, odanın soğuk, ürperti veren havasına karışıyordu...

Tahta döşeme çok pisti. Saç kılları, çiğnenmiş üç beş küçük izmarit, buruşturulup gelişigüzel atılmış bir bafra pakedi, dibine dek yanmış, kıvrılmış kibrit çöpleri... küçük böcekler... Karyolanın yastığa yakın kısmına, yatağın ucuna mürekkep dökülmüş, karyolanın tahtasından süzülerek, döşemeye iki üç damla damlamıştı... Kurumuştu...

İçini basan sıkıntıyı yenemiyordu. Uzandığı yerden, kıpırtısız, tavanı, döşemeyi, küçük pencereyi, kapıyı, kollarını, kollarındaki zinciri seyrederek hep düşünüyordu. Ne yazacaktı?

Zincir sıkıyordu bileğini... uyuşuyordu sık sık... Kolunu bileğini oynatırken zincir şıkırdıyordu. Nöbetçi gözünü dayayıp bakıyordu mercekten. Artık bağırmıyordu. «Ses ver komünist!» demiyordu.

Bitmek üzereydi cigara, attı... Uzun bir süre kendi kendine tükenişini, soluksuz kalışını izledi cigaranın...

O güne dek Kontr-Gerilla adını duymamıştı... Kurumuş kan lekeleri ve paslı zincirler... Bu yatakta kimbilir kaç devrimci benzer tedirginlikleri, kuşkuları, korkuları yaşadı... Zulmün ve vahşetin acımasız ürpertisini duydular... Bu kanlar kimin?

Bu kanlar neden aklına getiriyor Mülâzım abiyi? Kan ve ateş... Kan ve zulüm... Kan ve Mülazım abi... Neden kovmak istiyor onu aklından... Zayıflığını, bir yığın yanlış eğilimini anımsattığı için mi? Onunla konuştuğu günler de, adını koyamadığı tedirginlikler duyardı. Köylülüğünden, küçük üretimden kaynaklanan eğilimlerini eleştirir, kimi zaman kızdırırdı Yaşarı. «Kızmak yok, eleştiriyi göğüslemeyen, dersler çıkarmayan gelişemez» derdi. Hem çeken, hem de iten bir yanı vardı Mülazım abinin... «Sınıfının adamı olmak zorundasın Yaşar» derdi. Nasıl olunurdu sınıfının adamı? «Sınıf iktidarı için mücadele ederek...»

Bu kanlar kimin?

Bu kanlar kimin Mülazım abi?

Öğleydi... Sela veriliyordu... Üç ayrı yandan, birbirine karışarak, ayrıcalıkları seçilerek, bir noktada tek ses olarak, yine ayrılarak, dalga dalga yitti. «Cuma» dedi «Bugün Cuma!»

Çocukluğunun Cumaları... köylülerin cami duvarı dibi sohbetleri... buruk, acı yüklü anılar... ve kan lekeleri...

Kâğıtları saydı... Onbeş yapraktı... Nasıl dolduracaktı bunları. «Yetmezse yine getiririm» demişti onbaşı... Ne yazacaktı?

«Ben Ken köyündenim... Ken köyünün dağları çıplaktır... ağaçsızdır... Toprağı verimsizdir... kıraçtır... Kenliler yoksuldur...

Ben ilk kez, ortaokula giderken giydim pantolonu... ve ilk beyaz ekmeği o yıl yedim; kazada, yaşımı büyütürken... beyaz ekmek yiyen ölmez...» diyebilir miydi?

Kalemi aldı.

«İlkokulu köyümde okudum... ortaokulu Adana'da İstiklâl Ortaokulunda...»

Gözleri puslandı...

«Sen artık Ken köyünün dağlarını unut çocuk... O çıplak ve kıraç dağları belki bir daha zor görürsün...»

İlk pantolonunu anımsıyordu... Kahverengi, kalın çizgiliydi. Ağası, tanıdık bir mağazaya götürmüştü. Şalvarlıydı. Beyaz, eski Gıslaved lastikler vardı ayağında. Boyunu dışardan ölçtüler pantolonun... Kahverengi kalın çizgiliyi beğendi gösterilenler arasında... sardılar... Bir de kundura aldılar Sümer'den... İstiklal Ortaokulunun önünde, tahtadan bir bekçi kulübesi vardı. İlk kez orda giydi pantolonu; kundurayı...

O yıl, Bekir Sapmaz öğrenci yurduna almadılar, Yaşar'ı ve arkadaşlarını. «Kontenjan dolmuş, müracaat zamanı geçmiş» dediler. Kayalıbağ mahallesinde bir oda buldular birkaç gün sonra. Atatürk'ün kaldığı evin hemen arkasındaydı... Toprak damlı, basık, nemli bir odaydı... Penceresi yoktu. Ken'li ve çevre köylü öğrencilerle onbir kişiydiler, aynı odada kalıyorlardı. Yanlamasına beş altı döşek seriyorlar, yanyana, iç içe yatıyorlardı... Yataklar odayı baştan başa kaplıyordu. Biti-

şikteki iki oda daha iyiydi. Karaisalı'lı imam hatip öğrencileri kalıyordu orda.

Köyden bulgur, tarhana, soğan, patates, fasulye gibi yiyecekler getirmişlerdi. Okul dönüşü, o günün nöbetçileri gazocağında yemek pişirir, topluca aynı kaptan yerlerdi. Çarşıdan tuz, gaz ve kibrit dışında hiçbir şey almazlardı. Mustafa bey, Abidin paşa caddesinde bir fırın göstermişti onlara, Asri Fırın... Her sabah nöbetçi gider, parasız onbir ekmek alırdı. Bazen yiyecekleri biterdi, kuru kuruya yerlerdi ekmekleri... Asri Fırın o yıl, okul bitinceye dek ekmek verdi onlara...

Yatakta ders çalışırlardı. Pantolonlarını da akşamdan yatakların altına sererler, böylece ütülenmiş olurdu. Okul, Eski İstasyondaydı. Orduevinin, Adliyenin önünden, Dörtyol ve Kuru Köprü'den geçerek yaya giderlerdi okula...

Ken'den, çevre köylerden Adana'ya kum ve çakıl işlerinde çalışmaya gelirlerdi. Özellikle iş bulamıyanlar, ya da bir iki gün bulup sonra işsiz kalanlar... gündüzleri işçi pazarına gider, geceleri de öğrencilerle birlikte aynı odada kalırlardı. Doğru dürüst temizlik yapmazlardı... Bitlenmişlerdi bu yüzden. Bitleri görünmesin diye çok dikkat ederlerdi. Beden eğitimi derslerinden önce siyah donlarını, atletlerini iyice gözden geçirirlerdi. Birbirlerinin sırtına, başına bakarlardı.

Günlerden birgün sınıfta oturuyorlardı. Amcasının oğlu Atıf vardı yanında. Üç kişiy-

diler sırada; biri yabancıydı. Ders dinliyorlardı. Sıranın üstünde bir bit gördü. Atıf da görmüştü. Fiske vurdu belli etmeden... Yoketti... Kıpkırmızı olmuştu, dinliyememişti dersi... Sonra helada ağladı... «Avşarlar bitleniyor» diyordu, çok üzülüyordu... köyü de çok özlemişti.

Yatağa uzandı... tavan sinek pislikleriyle doluydu...

«Sen köyü unut çocuk... Ken köyünün dağlarını unut!»

Lastikli, çiçekli naylon bir kravatı vardı. Tarım öğretmeni «Şevket emmi» kravatsız derse almazdı kimseyi...

Dayanılmaz bir hüzün duyuyor Yaşar... ve bu hüzün, Gelin'in kederli çizgilerle dolu yüzüyle birleşiyor...

«Oğlum... bir kerecik olsun «Ana» de, sana bir toklu vereyim, kebaplar yapayım... bir kerecik ana de oğlum...»

Susuyordu Yaşar...

«Bir kerecik be oğlum, bir kerecik ana de!»

Bu yaşa geldi, bir kerecik olsun «Ana» demedi Yaşar... Herkes gibi, o da «gelin» derdi anasına... Oysa, şu beyaz kâğıtlara binlerce kez «ana» yazmak, binlerce kez, bütün gücüyle «ana» diye bağırmak istiyordu...

«Anam, kurban anam, beni bağışla!»

Acı, boğazında düğümlenen bir lokmadır şimdi...

Sekiz on yaşlarındaydı. Köyden bir saat uzaklıkta, Gümüldek dağının eteğindeki Taşkesen'e yaylaya gitmişlerdi. Gelin küçük kardeşine hamileydi o zaman. Yağmurlu, şimşekli bir akşamdı. Yaylanın yaşlı kadınları öğleden beri başında bekleşiyorlardı... Gelin sancılıydı ve Yaşar, komşuları Hacı Kahyagilde, oyun oynuyordu. Happa çağırdı onu.

«Yaşarım, yiğidim, ağan gelecekti, gecikti. Polatpınardan Nesliye haber ver, yetişsin gadanı alayım» dedi.

Nesli, Polatpınarlı ünlü ebeydi. Yaşlı, yüzü bumburuşuk bir kadıncağızdı. Polatpınar iki saatlik bir yoldu...

«Gelin ölecek!» diyorlardı, fiskoslar oluyordu. Yaylada erkek yoktu. Köyde kalmışlardı. Hasat mevsimiydi.

Gelin ölecek diye çok korkuyordu Yaşar... Yokuş aşağı koşuyordu... Kırık ince bir dal vardı elinde. Karanlık iyice bastırmıştı, yağmur yağıyordu. Şalvarı dizine dek çamurdu. Gıslaved lastiklerini çıkardı, eline aldı... «Gelin ölecek!» sözü aklından çıkmıyordu... Başı döndü koşarken, düştü, kustu... Şimşek çaktı ve aydınlığı kayaları, ardıçları, meşeleri kucakladı... gök gürledi... yankılandı... gök çatladı... ardından hızlandı yağmur... bir taşın dibinde sinmişti... ayağa kalksa başı dönüyordu... ve aklında «gelin ölecek!» sözü... ağlamaya başladı.

«Allahım, Gelin ölmesin allahım... bizi öksüz koma allahım!...»

Bir yandan da, ağaçlara, kayalara tutunarak yürümeye çalışıyordu...

«Gelin ölecek!»

Koşuyordu...

Uzaktan, yağmur sesine, ağaçların uğultusuna karışan bağırtılar duyuyordu... Kulak verdi... ağasının sesiydi...

«Yaşar! nerdesin Yaşar?» diye bağırıyordu...

«Ağa burdayım, ağa burdayım» diyerek geri döndü, sese koştu...

Bir yandan da «Gelin ölecek» diyerek ağlıyordu.

«Nesliye atlı gönderdim, korkma, birşey olmaz» diyordu ağası.

Yola indiler. Yağmur dinmişti. Tıngırdayarak bir kağnı geliyordu karşıdan. Ardında bir yığın yaşlı kadın vardı. Yatırmışlar gelini kağnıya, köye götürüyorlardı. Ağası yaylaya döndü. Yaşar takıldı kağnının peşine... Ay ışığı vardı... Yağmur, ardıç ve toprak kokuyordu... Sancılanıyordu gelin, dayanılmaz sesler çıkartıyordu. Eli karnının üstünde kıvranıyordu acıdan. Köye yaklaşmışlardı ki, kadınlar koşuştu, kağnıyı durdurdular. Çıktılar kağnıya. Gelin bağırıyordu. Ay ışığı ardıç kokuyordu... Bir çocuk viyaklaması duydu Yaşar; oturdu, ağladı... Kağnı taşlardan zıplıyarak, sekerek giderken doğumu kolaylaştırırmış... Sonra öğrendi...

İlkbahar geldi mi, çiğdem, navruz, purçalık toplardı mal güderken. Büyüklerse ken-

ger biçmeye hazırlanırlardı. Her evin belli bir yeri vardı. Kadın erkek, onbeş yirmi gün emek verirlerdi bu dikene. Kengerler toplanır, kağnılarla haymalara taşınırdı. Yaşar, kenger kökünden akan sütten sakız yapardı... Kenger sakızı...

«Kenger sakızlarını unut çocuk... navruzu, purçalığı unut!»

Duyarlığı karamsarlığa dönüşüyordu... Hücre duvarındaki yazılar canlandı belleğinde...

«Zulüm mutlaka yenilecektir.»

«Arkadaş sakın paniğe kapılma.»

«Kahrolsun Faşizm.»

Doğruldu. Kalemi aldı. Bıraktığı yerden sürdürdü... «Yoksul bir köylü çocuğuyum... Babamın adı Ahmet... Anamın adı Medine... Dokuzyüz kırkbeşte, Saimbeyli'ye bağlı Ken köyünde doğdum. Liseyi Adana erkek lisesinde okudum. Dokuzyüz altmışdörtte üniversiteye girdim...»

Orta ikiye devam edeceği yıl, Bekir Sapmaz öğrenci yurduna giriş sınavlarını kazandı. Ve o yıl yiyecek, yatacak sıkıntısı bitti. Liseyi bitirinceye dek de bu yurtta kaldı.

Orta sona dek, ağası ve amcası Adana'ya Yaşar'a harçlık için çalışmaya gelirlerdi. Onları İnönü Meydanındaki kahvelerde bulurdu. İşçiler akşamları orda toplanırlar, geceleri de şantiyede yatarlardı. Tahta ve çimento kâğıdı üstünde. İsyan ederdi kendi kendine; yoksulluğa Yaşar...

Birkaç kez konuştu ağasıyla.

«Benim için rezil oluyorsunuz, gelmeyin» dedi...

Dinletemedi... Bütün gücüyle derslere çalışıyordu... Çünkü evin tek umuduydu Yaşar... Yoksulluğun ve bütün yoksulların sorumluluğunu duyuyordu... geceyi gündüze katıyordu. Daha orta üçteyken Teknik Üniversiteye girmeyi koymuştu kafaya. Cebir ve geometriye ağırlık veriyordu.

İlk «komünist» sözcüğünü Dörtyolda, bir duvar afişinde gördü. Ortokula gidiyordu. Ağzından kırmızı alevler çıkartan bir ejderha resmi vardı afişte. «Komünizm tehlikesi» yazıyordu üstünde... Komünizmi afişteki gibi birşey sanıyordu.

Lise birde Yaşar Kemal'in «İnce Memed» ini okudu. Hayran kaldı. Oysa Yaşar Kemale de «komünist», roman için de «komünizm propagandası yapıyor» diyorlardı...

«Bir daha böyle komünist kitaplar okuma» dediler ve Nihal Adsız'ın kitaplarını verdiler...

Yurt Müdürü İsmail Hakkı Ergin, İmam Hatip okulunun emekli müdürü idi. Gençlerin «Milliyetçi ve mukaddesatçı» olmaları için özel çaba gösteriyordu. Önce Adliyenin karşısındaki «Türk Ocağı» na, sonra da İnönü meydanındaki «Türk Ocağı lokaline» zorla götürürdü çocukları. Orada Atatürk, daha çok da İnönü'yü kötüleyen konuşmalar yaparlardı.

İlhan Darendelioğlu'nu, Ahmet Emin Yalman'ı yaralıyan Hüseyin Üzmez'i orada dinledi Yaşar... Batı Almanya'da basılan «Dergi» adlı dergiyi dağıtırlardı parasız.

Anımsadıkça içini yaralıyan olaylardan biri de Aziz Nesin'in kaldığı otelin camlarını kırmalarıydı...

«Aziz Nesin gelmiş» dediler ve Türk Ocağından hareket eden bir gurup gençle Yıldız Oteli'nin camlarını kırdılar...

«Kahrolsun komünistler!» diye bağırıyorlardı...

Yıl dokuzyüz altmışbeş mi, altmışaltı mı? Uluslararası Kültür şenliği yapılıyordu. Gösteriler Yeni Komedi Tiyatrosunda sürerken, Polonya, Yugoslav, Türk, Rus ve diğer ülke temsilcilerinin katıldıkları bir açık oturum düzenlenmişti, Gümüşsuyundaki konferans salonunda. Tiyatronun halka götürülmesi konusu tartışılıyordu. Yaşar da üçyüz dörtyüz izleyiciden biriydi. Tartışma sırasında, istiyen dinleyici de fikrini söyliyebiliyor, soru yöneltebiliyordu... Yaşarın sırasında, iki koltuk ötesinde oturan kısa boylu, şişman, sevimli bir adam, birkaç kez söz aldı ve görüşünü açıkladı. Önündeki yenice paketine cıgarasının külünü çırpa çırpa konuşuyordu. Kendine öyle güvenliydi ve söyledikleri Yaşar'a öyle sıcak geliyordu ki, adama hayran kaldı. Açık oturumun sonunda, küme küme çevresinde toplandılar o adamın, ateşli ateşli tartışmaya giriştiler...

Yaşar yanındakine sordu.

«Kim bu adam?»

Aldığı cevap onu dondurdu ve kendinden utandırdı; Aziz Nesindi.

«Üniversiteye geldiğimde sol nedir, sosyalizm nedir bilmiyordum,» diye yazdı.

Üniversiteye geldiğinde altıyüz lirası vardı. Gelin koyunları satıp vermişti. Bir iş buluncaya dek idare edecekti.

«Önce Elektrik Fakültesine kaydımı yaptırdım. Ancak ikinci yıl inşaat'ın daha geçerli olacağını düşünerek, fakülte değiştirdim. Kalacağım yer yoktu. Kredi için Yurtlar Kredi Müdürlüğüne başvurdum. Ayda ikiyüz kırkikibuçuk lira burs alacaktım. Ancak bu kredi dokuz ay sonra çıktı. O zamana kadar aç susuz ve yersiz kaldım. Derslere devam edemedim, bıraktım. Çünkü kalem, kâğıt parası bile yoktu. Gerekli malzemeleri alamıyordum. Bir iki ay Beşiktaşta özel bir yurtta kaldıktan sonra, Adana öğrenci yurduna gittim. Beş altı ay orada, bir akrabamın yanında kaldım. Okula gidemiyordum. Çapa'dan Gümüşsuyuna yaya gitmek zordu. Kredi çıkacak diye elli yüz liralık borçlar yığılıyordu. Yurtlar müdürüne gittim ve Gümüşsuyu Yurduna girmek istedim, almadılar. Sıraya girdim yurda girmek için; ancak iki ay sonra sıram geldi, girebildim.

İlk defa Kıbrısla ilgili bir mitinge ve yürüyüşe katıldım. Beyazıttan Taksim'e, Karaköy yolcu salonu önünden geçerek gitmiştik.

«Kahrolsun Amerika».

«Ne Amerika ne Rusya»

«Go home Yankee» sloganlarını taşıyorduk.

Johnson'un İnönüye gönderdiği mektubu gençlik tepkiyle karşılamıştı.

Gümüşsuyunda petrolün millileştirilmesini istiyen kampanya ile ilgili bir açık oturum yapıldı. Sokaklara, duvarlara, asfaltlara petrolün millileştirilmesini içeren yazılar yazıldı.

Dokuzyüz altmışbeşte AP'nin iktidara gelmesi ve Faruk Sükan'ın gayretleri ile öğrenci cemiyetleri iki başlı olmaya başladı. Yani, bir yanda, kanunî olarak ilerici öğrenciler, geniş öğrenci yığınlarının desteğini alarak kongre yapıyor ve cemiyet yönetim kurulunu seçiyorken, öte yandan, polisin ve cemiyetler masasının yardımıyla yirmi otuz kişilik bir gurup başka bir yerde kongre adı altında bir toplantı yapıyor ve kendi başına yönetim kurulu teşkil ediyordu. Cemiyetler masası da ona sirküler vererek meşru kılıyordu.

AP iktidarının tutumu ile, o zamana kadar öğrenci gençliğin kitlevi örgütü olan TMTF (Türkiye Millî Talebe Federasyonu) nin Adapazarı kongresi ile iki başlı hale getirildi. Polis Federasyonu yeddiemine devrettiyse de sonraları «komando» ların eline geçti.

Ben dokuzyüz altmışaltıdan itibaren TİP'in Beşiktaş ve Beyoğlu ilçelerine gidip gelme-

ye ufak tefek işlerinde yardım etmeye çalıştım. Ancak devamlı gidemiyordum.»

İri yarı ve geniş aralıklarla yazıyordu sayfa dolsun diye. Öğrenci olaylarıyla dolu yıllarını düşündü.

Altmışaltı, altmışyedi döneminde, kaldığı yurt güpegündüz MTTB militanlarınca basıldı. Lokaldeki sandalyelerle döğüştüler... Bir çoğu yaralandı... Yaşarın ilk büyük kavgasıydı bu ve kan içinde kalmıştı. Neden ve hangi gerekçeyle, kimlerin saldırdığını çok sonra öğrendi. Polis-MTTB işbirliğinin ürünüydü bu.

Gene aynı yıl Maçka'da Makina Fakültesinde cemiyet seçimi sırasında kavga çıktığını bildirdiler telefonla, yurttaydı Yaşar. Gümüşsuyu yurdunda. Bir anda elli altmış kişi toplanıvermişti. Heyecan içindeydiler. Taş toplıyarak Dolmabahçe Stadına doğru indiler. Karşıdan da ümmetçi-komando karışımı bir gurup geliyordu. Geceydi... Polis geldi. Yatıştırmaya çalıştıysa da başaramadılar... Polislerin üzerinden aşırtarak taşlaşıyorlardı... Her iki yandan da yaralananlar oldu... Artık kanıksadıkları birşey vardı... Kan!

«Bir yığın öğrenci eylemine katıldım. AP iktidarı döneminde özel okullar, her iş hanında, her köşede mantar gibi, bakkal dükkânı gibi kuruluyordu. Üniversite hocalarının dersleri aksatması, dersleri çoğunlukla yardımcılarına bırakmaları da tepkilere yol açıyordu. Buna karşı bizim öğrenci birliği kampanya açtı. Sloganımız «Özel Okullara Hayır» idi. İs-

tanbul Ankara arasında yüzden çok öğrenci uzun bir yürüyüşe çıktı. Ben İstanbul'da, öğrenci birliğinde ufak tefek işlere bakmak ve üniversiteye öğrenci sokmamak üzere kalanlarla beraberdim. Yürüyüşün devam edebilmesi ve etkin olabilmesi için derslerin boykotu gerekiyordu. Çünkü bir kısım öğrenciler boykot kırıcılığı yapıyordu. Bizim görevimiz bunları engellemekti...»

Öğrencilerin çoğu bilinçli değildi. Yönetme ve yönlendirmede coşku ağır basıyordu. Düşünmek, araştırmak, en doğru tavrı ve davranışı bulmak, eleştiri, özeleştiri yoktu... Korkak sanılmamak için en olmaz işlere girişenler vardı... Bunun bilincine varmanın tedirginliğini duyuyordu Yaşar. «Devrimciyim» diyordu kendine, ama tek bilimsel kitap okumamıştı... Sorunlara eğilişi kulaktan dolma bilgilere dayanıyordu... Çetin Altan, İlhan Selçuk, İlhami Soysal'ı izliyordu... İçinde dayanılmaz bir araştırma, öğrenme isteği gelişiyordu... Karşı devrim militanlarının artan baskısı devrimci öğrencileri şiddetle karşı koymaya itiyordu...

«O zamanlar polisler işi pek sıkı tutmuyorlardı. Karakola düşen olsa da az sonra bırakıyorlardı... Sokakta bir subay görsek haykırıyorduk.

«Ordu gençlik el-ele!» diyorduk.

Bildiri, afiş basıyorduk, dağıtıyorduk... Geceleri duvarlara yazılar yazıyorduk...»

Altmışsekizin baharında Fransa ve Al-

manyada öğrenci hareketleri kabardı. Çok geçmeden Ankara ve İstanbul'da yansımaları görülmeye başladı. Forumlar düzenleniyordu sık sık. Öğrenciler, büyük bir coşkuyla katılıyorlardı...

Müâzım abiyi o günlerde tanıdı. O, öğrenci hareketlerini Batı'dan sıçrayan özenti bir olgu olarak görmüyordu. Etkisi vardı mutlaka. Ama asıl neden, Türkiye'nin iç sorunlarıyla ilgiliydi. Ve öğrenci olayları üniversite duvarları arasına sıkışıp kalmamalıydı. Ülkenin, ekonomik, toplumsal, siyasî sorunlarına canlılık katan, işçi-köylü gençliğiyle bütünleşen, kitlelere devrimci öz götüren bir hareket olmalıydı.

Bir gece yurt lokalinde bir forum düzenlendi. Görünümde kendiliğinden olma, özünde ise Öğrenci Birliği'nin hazırladığı bir forumdu. Bir kısım devrimci öğrenciler, Öğrenci Birliği'nin pasif, öğrenci hareketlerini önleyici tutumu karşısında baskı yapıyor ve Öğrenci Birliğinin harekete önderlik etmesini istiyorlardı. Çünkü «işgal» devrimci bir eylemdi. Bütün öğrenci gençliği kucaklamıştı. Ve onların demokratik üniversite isteklerini, halkla birleşme isteklerini, anti-emperyalist duygularını içeriyordu. Yalnız «işgal» in içinde boğulmamak, onu amaçlara ulaşmak için araç olarak değerlendirmek gerekti. Oysa Öğrenci Birliği Başkanı, açıkça «bizim üniversite işgale katılmayacaktır» diyordu. Devrimci öğrencilerin baskısı karşısında da, «durumu

takip ediyoruz, olaylar nasıl gelişecek, bekliyoruz» diyordu. İşgalden yana görünmüyordu. Fakat sonunda, artan baskıları göğüsleyemeyince «Herkes işgal yaptı biz geride kaldık» duygusu ile «İşgal» den yana çıktı. Ancak «işgal» yasa dışı bir eylem, «birlik» ise yasal bir örgüt olduğundan perde arkası kalmayı seçiyordu. Sözalan öğrenciler «işgal!» diyorlardı. Yaşar da konuştu. Yönetmeliklerin ve disiplin yönetmeliğinin ilkel, öğrenci aleyhine olduğunu, derslerin gereksiz şeylerle dolu olduğunu, yurt ve para sorununu ileri sürmeleri gerektiğini belirtti.

Öğrenciler «İşgal» diyorlardı. Ertesi gün sınav vardı; derse hazırlanmayıp da vakit kazanmak isteyenler, sonucun ne olacağını bilmeyen, fakat ne olursa olsun mutlaka birşeyler yapılmasını isteyenler; kendilerine «korkak» denilmesinden korkanlar ve asıl tayin edici ağırlık, gerçekten öğrencilerin eylem içinde pişeceklerine inanan devrimciler «işgal» diyordu...

Yaşar da «İşgal» den yanaydı. Fakat niye böyle istiyordu, bilmiyordu... Boş durmaktan, bekleşmekten iyiydi «işgal».

Açıktan açığa karar alınmadı, ama büyük çoğunluğun «İşgal» den yana olduğu anlaşıldı.

Lokalden çıkıp öğrenci birliğinin önüne geldiklerinde, kimse heyecanını gizliyemiyordu...

«Haydi işgal edelim!»

«Maçkada başlamış bile!»

«İşgal!» konuşmaları oluyordu.

Saat bir vardı. Yirmibeş otuz kişilik bir gurup Taşkışla'ya doğru yürüdüler... Kapıdaki hademe ve diğer görevlilere «binanın işgal edildiğini» «evlerine gidebileceklerini» bildirdiler... Hademeler de zaten bekliyorlarmış. Bu fırsattan yararlanıp memleketlerine gideceklermiş.

Bir gurup öğrenciyle Yaşar, Dekan odasının kapısını zorladılar; kırdılar kapıyı... Artık geriye dönüş yoktu. Az sonra altı fakültenin de işgal edildiğini öğrendiler telefonla. Sevinç, heyecan, bir iş başarmanın sarhoşluğu sarmıştı hepsini... Şaşkındılar... Ne yapmaları, nasıl davranmaları gerektiğini tam olarak bilemiyorlardı. Çok geçmeden, heyecanını yenen, bu işi sürdürmek istiyen öğrenciler çıktı ortaya... Olaylar, kendilerine gerekli unsurları kaçınılmaz biçimde yaratıyordu... Her fakülte bir işgal komitesi kuracak, başkanını seçecekti... Bu başkanlar da rektörlükte toplanacaklardı. İnşaat Fkültesi işgalcileri Yaşarı seçtiler. Kendiliğinden gelişen bir hareket komite başkanlığına itmişti... Korkuyordu... İlk işgal döneminin coşkusunu yaşıyordu öğrenciler... Japonya'dan yeni gelmiş dev elektronik beyin makinaları, milyonluk laboratuvarlar vb. vardı fakültede. Onlara bir zarar gelmesinden korkuyordu. Yoksul bir halkın sırtından alınıyordu bu makinalar... Onların paralarıyla alınıyordu. Sık sık arkadaş-

larına anlatıyordu bu konuyu, dikkatli olmalarını istiyordu...

«Bizi güç durumda bırakmak için polis ve gericiler bir tertibe girişebilirler... Makinaları, araç gereçleri korumalıyız ve uyanık olmalıyız» dedi onlara.

Kapıya, koridorlara dolapları yığdılar... Bir kişinin ancak geçebileceği bir aralık bıraktılar. Yaşar Dekanlık odasında kalıyordu... Oraya dek dört yerde arama vardı. Hiç kimseyi içeri almıyorlardı; kapıdan döndürüyorlardı. Bir gurup öğrenci isteklerini içeren rapor hazırlığı için ayrı bir odaya kapanmışlardı. İşgalin amacı neydi?. Yönetmeliklerin hatalı yerleri... öğrencinin yönetime katılması... öğrencinin tedirgin olduğu konular... derslerinin eksikliği... öneriler... eleştiriler... konularında neler düşünüyorlardı?...

Onsekiz gün sürdü işgal... onsekizinci gündü... öğrencilerin bir kısmında umutsuzluk belirmişti... ilk günler işgali destekleyen, dışardan alkış tutan öğrencilerin de bir kısmı, Rektörün tehdidi üzerine karşı çıkmaya başlamışlardı.

Başladıkları işi bitirmek istiyordu Yaşar... Bazı öğrencilerin kaypaklığı onu üzüyordu...

«Direneceğiz!» diyordu...

Haber geldi. İnşaat Mühendisleri odasından aracılar, Rektörlükle öğrencilerin arasını bulmuşlardı... İçi doldu Yaşarın... Onsekiz gün direnmek ürününü veriyordu demek. Ge-

cenin karanlığında üniversiteyi terkettiler... Sevinç, heyecan ve endişe doluydu Yaşar...

«Biz gerçekten yoksul halkımız adına mı hareket ediyoruz?» diye soruyordu kendine...

Öğrencilerin bir kısmının takındığı tavır kırıklık yaratmıştı.

«Öyleyse biz hangi sınıf adına harekete girdik?» diyordu.

Mülazım abiye açmıştı düşüncelerini. O sempatiyle bakıyordu öğrenci olaylarına. «Eksikler, hatalar olabilir... önemli değildir bu. Gözönünde tutulması gereken hareketin devrimci bir öz taşıyıp taşımamasıdır. Kitle bağlarını kuracak devrimciler, onun kurallarını devrimci hareketleri içinde öğrenirler ve pekişirler» diyordu. «Bugün bilinçsiz gördüğün, bu mu devrim yapacak dediğin, beğenmediğin gençler, günün birinde, umulmadık başarıların örgütleyicisi olacaklar, hareketten korkma» diyordu. «Her şeye en doğru çözümleri getirecek profesyonel devrimcileri, şu şartlarda göremeyince şaşırmamak gerekir. Onlar, ancak devrimci mücadelenin kan ve ateşi içinde yetişecekler. Her hareket kendi siyasî önderlerini mutlaka yaratacaktır. Biz daha işin başındayız» diyordu. Ve Yaşarı «idealist» buluyordu. «Burjuva mantığıyla düşünüyorsun» diyordu.

O zaman şu kuralı biliyordu Yaşar.

«Bir hareket, yığınları ne derece örgütlüyor, onlara bilinç götürüyorsa o oranda devrimcidir.

Bir öğrenci de, bu anlamda yığınlara ne derece iniyorsa o kadar devrimcidir» diyordu...

Nöbetçi, soluyarak bakıyordu mercekten... uzun uzun bakıyordu. Bu kâğıtları nasıl dolduracaktı. İri iri yazdı yine...

«İnşaat Fakültesinin işgaline katıldım. Onsekiz gün sürdü. Bu eylemden bir süre sonra Altıncı filo İstanbula geldi. Önceki yıllarda Amerikalı erlerin üstüne boya atmak, keplerini kapıp kaçmak vb. gibi küçük, bireysel eylemler yapılırdı. Bu sefer Dolmabahçeye inen Amerikan erlerinin bindiği dolmuşlar taşlanıyor, tutuldukları yerde erler tartaklanıyorlardı. Ancak, yol yurdun önünden geçiyordu, sıkışan öğrenciler yurda giriyorlardı... Bu olaydan bir gün önce de Opera Palas otelini taşladık, camlarını indirdik... Çünkü Amerikalı erlerle, Türk kızları, kadınları orda buluşurdu». Durdu... o günü yazmalı mıydı?

Öğrencilerin, Amerikalıları taşlaması, sıkışanların yurda sığınması üzerine, akşam üstü, Dolmabahçe Taksim ana yoluyla, yurdun arkasından geçen yolun kapandığını öğrendiler. Yurtta dörtyüz kırk kişi kalıyordu.

Yolun kapanmasından sonra toplum polisleri yurdu ablukaya aldılar. Polisler çok kızgındılar... Üniversiteye giremiyorlardı.

Üç gün geçti böyle... öğrenci de, polis de dayanma noktalarını aşıyorlardı.

Gecenin biri olmuştu... Olay yerine gitti Yaşar... sövmenin yakışık almıyacağını anlattıysa da başaramadı... Az ötede, giriş kapısının önünde çığlıklar, gürültüler oldu... O yana koştu. Yerde bir adam yatıyordu... Kimisi tekmeliyor, sövüyor, kimisi de kurtarmaya çabalıyordu... On onbeş kişiydiler. Bir kısım arkadaşlar kollarını germiş, dövülmesine engel olmaya çalışıyordu. Yaşar da girdi araya, adamı ellerinden aldılar, birkaç öğrenciyle, Birliğe götürdüler. Kapıyı kapatıp nöbetçi diktiler...

Alnı ve yanağı çizilmişti, kulağına yeni dökülmüş taze asfalt bulaşmıştı adamın. Bir arkadaş yüzünü yıkamasına yardım etti, pansuman yapıldı. Kulağındaki asfalt bulaşığı geçmedi, onlar da üstüne düşüp uğraşmadılar. (Ertesi gün bir kısım gazeteler öğrencilerin bir polisin kulağına zift döktüğünü yazdılar). Adam Komiserdi. Kırkbeş elli yaşlarındaydı.

«Tabancamı versinler... Yoksa intihar ederim» diyordu.

«Verilecek» dedi Yaşar «Ne yapsınlar tabancanı.»

Oğlu varmış hukukta, kendisi de yoksul bir ailenin çocuğuymuş...

Olayın gelişimi şöyleydi... O zaman polis üniversite sınırları içine giremiyordu. Bu, sivil olarak bir yolunu bulmuş, parmaklığı geçmiş. Bir öğrenciyi kapıp polislerin içine sü-

rüklemeye çalışmış. Çocuk direnmiş. Birkaç öğrenci bunu görünce, aşağı atlamışlar ve sürükleyip dövmüşler, almışlar tabancasını.

Bir süre sonra bir Albay geldi.

«Rehin tuttuğunuz komiseri verin» dedi. «Biz de elimizdeki iki öğrenciyi verelim.»

Öğrencilerden biri Orman Fakültesinden bir arkadaştı.

«Biz kimseyi rehin tutmuyoruz Albayım. Olay komiserin kendi hatasından doğmuştur. Üzücü bir durumla da karşılaşabilirdik. Linç edilmekten kurtardık arkadaşlarla. Sinirler gergin, öğrenci heyecanlı. Sabah olsun, durumlar yatışsın. İstediği yere gidebilir. Bir zararımız dokunmaz, inanabilirsiniz.»

Dışarda binikiyüz polis toplanmıştı. Onların da sinirleri gerilmişti ve bir arkadaşları öğrencinin elindeydi. Tatsız olaylardan korkuyordu Yaşar.

«Ben burdayım» diyordu Albay. «Ben ve kırk inzibatım ölmedikçe buraya kimse giremez. Asker sözü.»

Yaşar inandı Albaya. İnanmak istedi daha çok. Asıl söz Öğrenci Birliğinindi. Onlar da razı oldular. (Oysa tam bu sıralarda, polis telsizlerini dinleyen bir arkadaş, rektörün, polislerin yurda girmesine izin verdiğini öğreniyor. Koşuyor, haber veriyor, Öğrenci Birliği başkanına. Öğrencilerden bu durumu gizliyor başkan.) Dört beş kişilik bir gurupla kapıya kadar götürdüler komiseri. Albayla vedalaştılar...

Ortalık aydınlanıyordu. Yurtta öğrencinin çoğu uyuyordu... Olayların içinde elli yüz kişi ancak vardı. Üç gecedir uyumamışlardı. Yorgun ve bitkindiler... Yeni güne yeni acılarla gireceklerini bilmiyorlardı. Yukarıdaki futbol alanında, sorunlar çözüldü diye gevşemiş onbeş yirmi öğrenci birbirleriyle konuşuyorlardı... Polisi, kavgayı unutmuşlardı... Polislerdeki kıpırtının nedenini hiç düşünmüyorlardı. Oysa dikkatli ve deneylerden geçmiş bir göz olacakları sezedebilirdi.

İnzibatlar, öğrenciyle polis arasına, eşit aralıklarla diziliydi. Üniversite postahanesinin önünde, üç-dört gün önce kırık masa ve sandalyelerden kurulan sembolik bir barikat vardı. Komiser ve Albay, polislere beş on adım kalmıştı ki, toplum polisleri azgın bir sel gibi boşaldı. Albay, inzibatlara birşeyler söyliyerek koştu. Olaylar öylesine bir hızla gelişiyordu ki kavrıyamıyordu Yaşar. Polislerin duvar dibine dek gelip döneceklerini sanıyordu. «Özerklik var» diyordu.

Oysa polisler barikatları yıkarak aşıyorlardı. Yüzleri korku vericiydi. Geç kaldığını anladı Yaşar. Yurda yetişemezdi artık... Yurtla Makina Fakültesi arasındaki küçük yola koştu. Ardında, üç dört gündür sinirleri gerilmiş, öğrencilere kin duyan polisler vardı... Ürkmüş, paniğe kapılmış davar sürüsünün uğultusunu bir kuyruk gibi taşıyordu ardında Yaşar... Ansızın karar değiştirdi ve yurda doğru koşmaya başladı.

Yurt kapısından, pencerelerinden taş yağdırıyorlardı polislere... hızlarını kesiyorlardı... Bundan yararlandı Yaşar... Taş yağmuru altında kendini kapıya zor attı. Dışarda kalan son öğrenciydi... Kapıyı telâşla kapadı... Kapının üst yanı camdı... Polis taşlarıyla kırıldılar, cam kırıkları üzerine döküldü... Ürktü, kapıyı sürgüleyemedi... Merdivene koştu... Merdivenlerin olduğu yer de boydan boya camdı... Dışardan atılan taşlar büyük gürültülerle, şangırtılarla bir iki saniyede yok etti camları... Taşlardan merdivenleri geçmek güçtü... basamaklar cam kırıklarıyla doluydu. Yukarı kata çıkamadı. Öğrenci Birliğinde tutuklanmak da tehlikeliydi. Lokalin kapısını zorladı. Tam içeri giriyordu ki polisler de yetiştiler. Garip çığlıklar atıyorlardı... Hemen yandaki depo kapısını omuzladı, kırdı, daldı... Deponun, kanatları dışa açılan penceresini kırmak için, önüne ilk çıkan tabureyi kaptı. Pencereden kaçmayı kuruyordu kafasında. İlk zorlamayla dışarıyı gördü. Toplum polisleri oraları da sarmışlardı. Depo karanlıktı. Yurdun battaniye ve çarşaflarıyla doluydu depo. Elinde tabure, umutsuz ve korku içinde bekliyordu. Çığlıklar, feryatlar duyuyordu. Polisler girdi. Kalkanlar alaca karanlıkta parladı. Tabureyi savurdu. Umutsuz ve şaşkın... anlatılmaz bir korkuyla yumruk atmaya çalıştı. Yere düşürdüler... Tekmelerin, copların arasında yerde sürünerek, emekliyerek kafasını battaniye raflarının arasına sok-

tu korunmak için. Battaniye ve toz kokuyordu... Burnuna kaçan tozlar hapşırtıyordu Yaşarı... Böğrüne, sırtına acımasız inen ayakları, copları görüyordu... Yedi sekiz kişi olmalıydılar... ana avrat sövüyorlardı... Yarı baygındı.

«Burda ölürsem en az iki gün bulamazlar beni» diye düşünüyordu.

Ayaklarından çekiyorlardı. Raflara sıkı sıkı yapışmış bırakmak istemiyordu ellerini... Fakat kafasına ve ellerine inen coplar gücünü öldürdü.

Bir polis bağırdı.

«Biri daha var burda!»

Bir öğrenci saklanmış çarşafların, battaniyelerin arasına... Ana avrat söverek, tekme tokat, cop, onu da yere serdiler... Sürükleyerek, it ölüsü yığar gibi Yaşarın üstüne bıraktılar... Kafasını kollarının arasına alınıştı Yaşar. Bir kısmını da üstüne atılan öğrenci kapadığı için tekmeye copa açık yerleri azalmıştı. Kusası geliyordu... Sessiz kıpırtısız dayanmaya çalışıyordu darbelere... Az sonra sesler kesildi... Doğrulmaya çalıştı... Bitkindi... Üstündeki öğrenciye baktı. Elektrik Fakültesinden, Karadenlzll Yakuptu... Yüzü gözü kan içindeydi. Ağlıyordu... Ağır ağır doğruldu Yaşar... Sürünerek, tutunarak, duvarlara yaslanarak kapıya doğru yürüdü... Yakup, deponun alaca karanlığı içinde acıyla inliyordu.

Kapıya yaslanıp durdu Yaşar. Polisler, yataktan fırlamış pijamalı, atletli, bazısı da yalnızca donlu öğrencileri, tekmeliyerek, coplayarak götürüyorlardı. Sürüklüyorlardı...

Bir polis gülerek Yaşara yaklaştı. Duvara iyice yaslanmıştı Yaşar... zor duruyordu ayakta... Yüzü kanlıydı... Polisin gülümsediğini görünce, kendisine acıdığını sandı, o da gülümsemeye çalıştı... Ansızın arkasında sakladığı copu tam alnının ortasına vurdu polis. Hiç tepki göstereınedi Yaşar. Bayılmıştı... Sonra sürüklendiğini gördü... kendine geliyordu. Polisler... ayaklar... çırpınan öğrenciler... Bir inzibattı Yaşarı sürükleyen ve vurmak isteyen polislere karşı bağırıyordu, engel oluyordu vurmalarına. Sürükleyerek dış kapının önüne, duvar dibine bıraktı. Sonra iki elini gerip kartal gibi korumaya çalışıyordu Yaşarı... Bağırıyordu polislere... Yaşar başını duvara dayamış, oturmaktan başka gücü kalmamıştı... Gözleri kandan yanıyordu... İki polis bir öğrenciyi sürüklüyordu... her biri bir bacağından çekiyordu... Öğrenci cansızdı... Kafası taşlara çarpıyordu... tanıdı... iki gün sonra ölecek olan Vedat Demircioğluydu bu...

Önünde bir inzibat vardı Yaşarın. Esmer, yiğit görünümlü bir Anadolu çocuğuydu. Ağlıyordu. Öteki inzibatlar yatıştırmaya çalışıyorlardı onu. Bağırtılardan polislerin bir kısmının yatakhanede olduğunu anlıyordu... Uyurken cop yemiş bir arkadaş biliyordu Yaşar. Mut'lu Abdurrahman. Uyurken şiddetle

bir cop yiyince kafasına uykudan fırlamıştı... Uzun bir dönem tedavi görmüştü, yine de sık sık, uykudayken fırlar bağırırdı...

Polisler çekildikten sonra yurdun önünde toplandılar. Kendini toparlamaya çalışıyordu Yaşar... Bir kısım öğrencileri götürmüştü polis... O günün gazetelerine bakılırsa, genellikle az dayak yemiş öğrencilerin seçildiği, onların resimlerinin çekildiği görülür... Haşat olmuş, çok dövülmüş öğrencileri götürmemişlerdi...

Öğrenci birliğine girdiğinde gördükleri içler acısıydı. Bir kızın yüzü kandan görünmüyordu. Masa devrilmişti. Radyo ve telefonun biri parçalanmıştı... İkinci telefon yarı kırıktı; gene de iş görüyordu ve bir çocuk valiyle görüşüyordu. Telefonu aldı çocuğun elinden.

«Siz Vali misiniz?»

«Benim evladım, buyrun.»

«Kabadayılarınızın yaptıklarını gelip görebilirsiniz. Bunun hesabını bir gün mutlaka vereceksiniz.»

«Sakin ol evladım, sakin ol... Kimsin sen? Adın ne?»

«Adım Yaşar Yılmaz. Bir öğrenciyim. Her yanım kan içinde.»

Kapattı telefonu. İçinde çoğalan kin ve öfkenin önünde durmak olanaksızdı... Bahçeye çıktığında kendi gibi öfkeden titreyen öğrencileri gördü... Pijamalı, mayolu, elbiseleri yırtılmış, yırtıklarından etleri görünen... yüz-

leri, kanlı yüzleri morarmış, kararmış öğrenciler...

«Taksime yürüyelim!» dediler...

Sokağa döküldüler... sabahın erken saatlerinden biriydi... İstanbul yeni uyanıyordu daha... Binlerce şaşkın, acıyan, kızan, küçümseyen, yürekten katılan bakış altında Taksime vardılar. Anıtın üstüne çıktı Yaşar.

«Hakkımız aranıncaya kadar burada duralım arkadaşlar!» dedi. «Öteki yurtlara telefon edelim. Sesimizi arkadaşlarımıza duyuralım. Jetonu olan var mı?»

O sırada, bir öğrenci bağırarak koşuyordu.

«İlk Yardımdaki yaralı arkadaşlarımızı tutukluyorlar... Polisler İlk Yardımda...»

Şaşkınlıktan, öfkeden ne yapacağını bilemeyen öğrenciler İlk Yardıma doğru yürümeye başladılar. Maksim'in yanında ve karşısında büfelerden şişe kasaları yağmaladılar... Herkesin elinde bir şişe, bir kasa parçası vardı. Don gömlekli, pijamalı, mayolu, yırtık pırtık içinde, kanlı yüzleriyle korku yaratıyorlardı... Yüz-yüzelli kişiyi bulmuşlardı...

«Kahrolsun Faşistler!» diyerek İlk Yardıma doğru koşuyorlardı.

Trafik durmuştu. Kenedy otelinin önünde bir polis cipi gördüler; geri dönmek için manevra yapıyordu...

«Faşist polis!» diye saldırdılar.

İki polis silahlarını çekmişti... Öğrenci-

ler şişeleri savurarak cipin arkasından koşuyorlardı. Yaşarın elinde de kırık bir şişe vardı ve hiç bir şey düşünemiyordu. Şişeyi savurunca bir eksiklik duydu. Eli boş kalmıştı... Her adımda eksikliğini duyduğu bir şey vardı.. bir boşluk duyuyordu içinde...

İlk Yardımın önündeki polisler hastahanenin kapısını kapadılar... Kaçtılar... Öğrenciler bağırıyorlardı.

«Arkadaşlarımızı görmek istiyoruz» diyorlardı.

Yüzü terlemiş bir doktor çıktı.

«İki kişi gelsin görsün» dedi...

Yaşar bir arkadaşıyla girdi hastahaneye... Yaşlı hastabakıcı kadın, onu kan ve ezikler, morluklar içinde görünce, hiç olmazsa ayakta tedavi etmeye çalıştıysa da, beceremedi...

Bir yığın yaralı gördü Yaşar. Umulandan kötüydü durumları... Hastahane yetkilileri öğrencileri polise vermiyeceklerini söylüyorlardı... Son olarak Vedat Demircioğlu'nu gördüler... Durumunun tehlikeli olduğu belliydi.

Hastahaneden ayrıldılar. Taksimde yeniden toplum polislerinin saldırısına uğradılar... Askerler geldi... polislerin elinden aldılar öğrencileri... Birkaç yoksul, yaşlı, öğrencilere sarılmış ağlıyorlardı... Dalga dalga kabarıyordu öfke... İstanbul Üniversitesi öğrencileri de katıldılar öğleye doğru... Ve Dolmabahçeye yürüdüler... Amerikalı erleri ve onlara pezevenklik yapan Türkleri denize döktüler...

İki gün sonra Vedat Demircioğlu öldü ilk yardımda... Vilayete «Katiller» yazılı bir çelenk bıraktılar. Yürüyüş izinsizdi... Bir yığın öğrenciyle birlikte tutuklandı.

Bu olayları iki satıra sığdırdı.

«O gece yurda giren polis öğrencileri copladı, bir kısmını götürdü, bir kısmı hastaneye kaldırıldı. İki gün sonra da polisin dövdüğü Vedat Demircioğlu öldü...»

Ölümün durgunluğu çökmüştü üstüne... Battal'ı, Cantek'i düşündü... Sendika konusunda ne yazacaktı?

«Gel Yaşar, işin doğrusu neyse onu yaz. Korkacak ne var?» diyordu kendine.

Tersane-İş ve Öğret-İş sendikalarının kuruluşunda çalıştığını, ancak Tersane-İş'in kendine yeterli hale gelmesinden sonra kimseyi görmediğini yazdı.

«Geçmişte, partideki çalışmalarım sırasında, bazı işçilerle ve sendikacılarla tanıştım. Ama bir ikisinin dışında hiç birinin ismini bilmiyorum... Hatırlatılırsa tanıdıklarımı belirtirim... İki yıla yakın bir zaman var ki hiçbirini görmedim. Bu konuda saklanacak herhangi bir şeyim yok» diye yazdı...

Altı yedi sayfa doldurabilmişti ancak...

Akşam yemeğinde kâğıtları ve kalemi götürdü onbaşı. Yemek, bir kaşık çorba ve yine ince bir dilim ekmekti. «Albayım» bir cıgara göndermişti... Yemekten sonra, o ağır, boğuk yankılanmalarıyla zincir şıkırtıları, tuvalete

gitti... döndü... ilk günün etkinliğini duyamıyordu... Alışıyor muydu?

Sıra Yaşar'a geldi. Gideceği yeri bilen gözü bağlı dink beygirlerine benzetti kendini... Kaç adım sonra döneceğini, merdivene yaklaştığını, tuvalet kapısına vardığını aşağı yukarı seziyordu artık. Onbaşı da «kapı kapanmadan dönme» demiyordu... Evet! Alışıyorlardı birbirlerine...

Alışıyor olmanın tedirginliğini duydu... Yarın sabah, Ali'den önce çıkabilirse, bir küçük not bırakamaz mıydı Ali'ye? Bu pis tuvalete subay girer mi? Bu düşünceyle döndü hücresine. Fakat nasıl yazacaktı? Kâğıt yoktu... Kalem yoktu...

Uzanıp alabilecek uzaklıkta buruşturulmuş bir bafra paketi... Kibrit çöpü... ve yatağa dökülmüş mürekkep... İşte kâğıt... kalem... ve mürekkep...

Nöbetçinin kapıdan izlemediği bir ana denk getirip paketle bir kibrit çöpü aldı döşemeden. Ağzında tükrüğünü biriktirmeye, ağzını sulandırmaya çalıştı... Yatağın mürekkepli kısmına tükürdü... Nöbetçiyi kollayarak bir saat kadar uğraştı. Ve küçük bir parça kâğıda, kibritin ucunu tükürüklü mürekkebe batıra batıra «Ali sana ne soruyorlar? Psikolojik savaşa dayanalım. Yaşar.» yazdı... Kâğıdı yastığın altına koydu...

Evet... yanılmıyor... yakında demiryolu olmalıydı... Bir tren geçiyordu... Gürültüleri,

giderek incelen, yok olan bir çizgi gibi silindi. Geride binlerce tren... uzun beyaz trenler düşündüren duygular kaldı... O trenlerde evlerine giden insanlar vardı... Dışarda insanların, trenlerin, otobüslerin, çocukların varlığı, içinde biriken korkuları, yalnızlıkları azaltıyordu... Kapıları, pencereleri, sokakları aşıp gelen cılız bir klakson, zaman zaman otomobil gürültüleri, ona araba vapurlarını, İstanbulun ışık dolu sokaklarını, fabrika işçilerini ve aklından hiç çıkmayan o şişman kadını düşündürtüyordu... Nerdedir o kadın, nerdedir şimdi? O, sıcakta bunaldıkça serin gölgesine sığındığı bir ağaç, yumuşak, şişman, çayırlı bir topraktı.

Kapının önünde sesler var... Kulak kabartıyor iyice...

«Antep uşağı hovarda olur, yiğit olur.»

«Sen de kaçağa gider miydin Memet Şahin?»

«Ben Nizipte eğlenirdim, manifaturacılık yapardı bir arkadaşım... Kaçak gelirdi... ben ona yardım ederdim...»

«Nizipte mi?»

«Antepten, komşumuzun kızını aldı...»

Anteplinin dilini hiç unutmayacak Yaşar... Sessizliğin içinde öyle etkili bir iz bıraktı ki, bu duygunun adını bulamıyor... Yüzünü görse tanıyacaktı sanki... aynı sokakta mı büyüdüler Memet Şahinle...

«İşte bunlar benim yoksul halkım, yoksul emekçi halkım» diyordu.

«Nasıl Memet Şahin, bugün pazara gittin mi, sizin oraların pazarına benziyor mu?»

«Benim bu İstanbulun hiçbir işine aklım ermiy!»

Usul usul, aralarında konuşuyorlardı... Hepsini duyuyordu Yaşar...

Demek, Cuma günleri pazar kurulan bir semtte bulunuyordu... Verileri değerlendirmeye çalışıyordu... Ankara asfaltında, ortalama elli altmış kilometre süratle onbeş dakika gideceksin, sonra sağa döneceksin... beş-yedi dakika sonra... geniş bahçeli bir köşk... yakınında demiryolu... üç cami...

Ezan okunuyor... Yatsı ezanı... Her ezan sesinde, köyündeki caminin duvarları geliyor aklına... Liseyi bitirdiği yıla dek kahve yoktu köyde... Köylüler herşeylerini cami duvarı dibinde konuşurlardı...

Yarın neler olacak? İstediklerini yazdığına göre bırakırlar mı? Hiç sanmıyor... Uyku çöküyor... uyuyor...

Kapı sesiyle uyandı... Nöbetçi onbaşı çay ve zeytin getirdi. Bir dilim ekmek, yedi zeytin...

«Mümkünse tuvalete çıkarır mısın beni? Çok sıkıştım...»

Tabağı ve bardağı götürürken birşey demedi. Yüzünden ne diyeceğini anlıyamadı. Kâğıdı yastığın altından aldı, cebine koydu... Heyecan ve merakla bekliyordu. Kapı önünde anahtar şıkırdayınca çok sevindi. Gözlüğü taktılar... Koluna girip götürdüler...

Hücresine vardığında, yaptığı işin çocukça, akılsızca, düşünülmeden yapıldığı bilincine vardı. Kızdı kendine... Koridorda tuvalete götürülenlerin zincir şakırtıları yankılanıyordu...

«Ne demek psikolojik savaşa dayanalım... Ne yaptın ki, neyin savaşını veriyorsun?...»

Aşağıladı kendini...

Az sonra sorguya götürüleceğini biliyordu...

★

Kıpırdamadan oturuyordu sandalyede... Sessizliği dinliyordu... Odanın kendine özgü o soğuk, tendürdiyotlu tadı ürpertisini çoğaltıyordu... Merakla kapının açılmasını, sorgucuların ayak seslerini bekliyordu... Gittikçe artan bir hızla gelişen güvensizlik duygusu içini bunaltıyordu... Derin bir soluk aldı... İç çekti...

«Çok mu sıkıldın Yaşar Yılmaz?»

Şaşırdı. «Albayım»ın sesiydi. Demek, bu kez bekliyorlarmış odada. Duragan, tek boyutlu, tek yanlı mantığına içerledi.

«Dün benden sonra geldiler, bugün de benden sonra gelecekler!»

Kıpırtılar... sandalye gıcırtıları... çakmak... kibrit... pipo... sigara... ve yaklaşıyor bir ayak... limon kolonyası kokuyor.

«Düşündün mü Yaşar Yılmaz?»

«Düşündüklerimi yazdım... başka bir diyeceğim yok...»

«Yazdın demek!»

Kâğıtlar yırtılıyor... Kâğıtlar yüzüne atılıyor... Ürküyor... Ürküntünün dağınıklığı geçmeden, ansızın bir tokatla sarsılıyor...

Güçlü, kalın bir ses bağırıyor.

«Komando!»

Bir tokat daha iniyor...

«Kalk!»

Elleri ayakları zincirli, gözleri kapalı şaşkın duruyor... titriyor... titremesi zincirlere yansıyor...

«Titriyorsun Yaşar Yılmaz! Titriyorsun!»

Evet titriyor ve titriyor olmaktan utanıyor... Yere daha sağlam basmak, titremesini engellemek istiyor... beceremiyor...

«O yazdıklarını ananın ...mına sok sen orospu çocuğu. Adam mı kandırıyorsun aklınca!»

«Burası tiyatro mu ibne?»

«Ne bok yediğini biz bilmiyoruz sanki...»

Sağdan soldan değişik sesler, sövgüler...

Ansızın, topuklarına güçlü bir tekme yedi. Altından yer kayıyor sandı. Kendini toparlıyamadı; sırt üstü yere düştü. Kafasını çarptı... Kuyruk sokumu zonkluyordu...

Biri ayağını havaya kaldırıyordu. Biri kollarını başından aşırtıp çekiştiriyordu... Zincirlerini, kazık gibi bir şeye takmış olmalılar... Başı kollarının arasındaydı... Bilekle-

rine birşey geçirdiler... Ayaklarından biraz daha çekip gerdiler... Bütün bu işler o denli çabuk yapılmıştı ki, Yaşar da bu telaşa ve paniğe kapılmıştı...

«Falaka!» diyordu kendine...

Bir ses.

«Birinci operasyonu uygulayın!»

Bir başka ses.

«Konuşacak mısın ulan ibne?»

«Ne istiyorsunuz? Benim suçum ne?»

Sesi korku doluydu...

Tabanlarına vurmaya başladılar... Biri de, arada bir bacaklarına vuruyordu... Bağırıyordu Yaşar... Şişman kadının yüzü... filesi... domatesler... biberler...

«Ulan ibne, devrimcilik kolay mı?»

Banliyö trenleri... insanlar... işçiler... çocuklar...

«Tabancanın markası neydi? Çabuk söyle ulan tabancanın markasını?»

«Yok tabancam... Ne istiyorsunuz benden?»

Devamlı vuruyorlar ve tabanlarını yufka açar gibi sıvazlıyorlar, vurdukları değnekle... Böğrüne hırsla vurulan bir iki tekme soluksuz bırakıyor onu ve Gelinin doğum yaparken çıkarttığı acı çığlıkları duyuyor... Sonra, hiç olmaz biçimde, dut yediği çocukluk günleri geliyor aklına. Dutlar, beyaz olgun dutlar sıra sıra yeşil yaprakların arasında ve dal inceliyor giderek... Yaşar o dutlara uzanı-

yor... uzanıyor... tam ulaşmışken dal kırılıyor... düşüyor Yaşar... Yere varmıyor bir türlü, hep havada, hep düşüyor, döne döne, bir tüy hafifliğiyle düşüyor... Sonra içine biraz cıgara dumanı üflenmiş balon olup havada duruyor...

«Taş Kışlanın koridorunda adam dövmek kolay mı ibne?»

Ve sonra, büyük, çamurlu, boklu, ıslak, çok büyük tabanlı bir ayak basıyor üstüne... Bastırıyor... Kafası döşemeye yapışıyor... Gelin yufka açıyor evlerinin önünde... O gün Mustafa bey gelmiş... Yaşarı okumaya götürecek...

«Nerde yatıp kalkıyorsun?»

«Son günlerde kimleri gördün?»

Cevap bekledikleri yoktu...

«Kanlı Pazara katıldın mı?»

«Onaltı Haziran olaylarına katıldın mı?»

Konuşulanları anlamıyordu artık... Terden sırılsıklam olmuştu... Bileklerindeki zincirler sıyrılıp çıkacaktı nerdeyse... Kollarına bastılar, kolları uyuştu... Renk, ses, biçim, koku, acı, domates, yeşil biber, limon kolonyası, pipo tütünü, ter, paslı zincir... herşey birbirine karışıyordu.

Durdular... Ayakları havada, bir balon gibi, duruyordu... Biri pijamasını ve donunu, ayak bileklerine dek sıyırdı. Bacaklarının arasına su serptiler...

«Korkudan kaybolmuş ibnenin şeyi...

Nerde ulan erkekliğin? Arıyoruz arıyoruz bulamıyoruz!»

Gülüştüler...

Bir el penisini tuttu...

«Haydi vedalaş erkekliğinle, bir daha tadına varamıyacaksın...»

İnce bir tel bağladılar... Bir de ayak başparmağına. Bedenini iyice gerdiler yeniden. İnliyordu... bağıracak gücü kalmamıştı...

«Konuşacak mısın Yaşar Yılmaz? Konuşmazsan hadım olacaksın... Duyuyor musun? Gidecek bu alet, artık işe yaramıyacak!»

«Ne yaptım ki ne konuşa...»

Sözünü bitiremedi. Ceryan vermişlerdi. Garip sesler çıkartıyordu Yaşar...

«Elli saniyen kaldı Yaşar Yılmaz...»

Düşünüyor Yaşar...

«Kahrolsun Faşizm.»

«Kırk saniyen kaldı.»

«Zulüm mutlaka yenilecektir.»

«On saniye!»

«Kahrolsun Faşizm.»

«Bitiyorsun Yaşar Yılmaz.»

«Zulüm mutlaka yenilecektir.»

«Konuş ulan!»

Konuşamıyor... istese de konuşamıyor... Herşey bulanık, bütün boyalar birbirine karışmış... Yağmur yağmış, bir düzlem üstündeki boyaların üstüne, boyalar, adamlar, çiçekler, otobüsler, ağaç dalları, pencere perdeleri birbirine karışmış...

Penisinden çıkartıyorlar teli... sağ elinin baş parmağına bağlıyorlar... Vedat Demircioğlunu sürüklüyorlar yerlerde... Kaskatı kesiliyor Yaşar... Ne kadar zaman geçti bilmiyor...

«Bugünlük yeter!»

Penisinden çıkartıyorlar teli... Ne zaman yeniden bağladılar teli penisine. Nasıl? Bilemiyor... Ayaklarını falakadan çözüyorlar... Sürüyerek çekiyorlar... Vedat Demircioğlunu sürüklüyorlar polisler... Her biri bir bacağından sürüyor... kafası taşlara çarpıyor...

«Ayağa kalk ulan! Dikil!»

Tekmeliyorlar... Tekmeler etki yapmıyor artık... bütün acılar önemini yitirmiştir.

«Dikil!»

Değil dikilmek... doğrulamıyor bile... Yardım edip kaldırıyorlar...

Biri... Sarsıyor Yaşarı...

«Zıpla!» diyor.

Hiç olmayacak bir iştir zıplamak... Ayaklarının yere değip değmediğini bile duymuyor, nasıl zıplasın?

«Zıpla komünist! Zıpla!»

Tekme attı biri. Bir yandan da, düşmesin diye sıkıca omuzlarından tutuyorlardı.

«Zıpla!»

«Zıplıyamıyorum! İstesem de zıplıyamıyorum.»

«Eşşoluеşşek, dünyayı değiştireceğiz dersiniz, bir zıplamayı beceremezsiniz... Şöyle zıpla, şöyle!»

Omuzlarından kavradı biri, kucakladı... ve kazık çakarcasına kaldırıp kaldırıp, gürp gürp, vurdu yere... Ayakları çakılıyordu yere... Yaşar dik durmaya çalışıyordu... Yer suluydu... Ayakları vuruldukça zincirleri şıngırdıyordu...

«Gütürün! Üçüncü operasyon!»

Tokyoları ellerine verdiler. Kollarına girdiler iki yandan... Birinci operasyon falaka, ikincisi elektrik... Üçüncü operasyon ne olabilirdi?

«Eğil.»

Eğildi...

«Merdiven iniyoruz.»

İndiler... Geçtikleri bir yerde yemek kokuları duydu... ağzı sulandı... tabak kaşık sesleri...

Açık havaya çıkardılar... Güneş vurdu yüzüne. Üşüyordu... Su gibi terlemişti. Çakılların üstünde yarı sürüyerek yürütüyorlardı... Ayakları mantarlaşmış, keçeleşmişti... Acı sızı duymuyordu... Fakat güçsüzdü, zor taşıyordu bedenini...

Bir yere girdiler... Ancak iki kişinin yanyana geçebileceği, dar bir koridordan geçiyor olmalıydılar. Yan yan gidiyorlardı... Biri önden, sağ yanından çekiyor, biri geride sol omuzundan itiyordu... Zor oluyordu yan yan yürümek...

Bir kapı açıldı... Girdiler... Havasız, sıcak, ter ve kan kokuyordu. Gözlerini açtılar... Dar,

tuvalet genişliğinde özel bir hücreydi. Penceresi yoktu. Karşı duvarın sıvaları kabarmış, yer yer dökülmüştü. Sağ ve sol duvarda, iki metre yükseklikte birer halka... kalın... paslı iki halka... Bir ucunda, delikli, tokalı bir kayış bulunan, bir kendir geçirilmiş halkaya. Sinek pislikleriyle benekli bir lamba sarkıyor tavanın tam ortasından...

Kollarını çözdüler... Yüzünü kapıya çevirdiler... İki halkanın ortasına gelecek biçimde geri geri ittiler... Kapı açıktı... elinde tomson, bir er bekliyordu.

«Kollarını kaldır!» dedi onbaşı...

Kaldırdı... Koluna, dirseğinin biraz yukarısına bağladılar kayışı... En son delikten tokaladılar...

«Çok sıkıyor» dedi Yaşar...

«Yok sıkmıyacaktı...» dedi onbaşı...

Kendiri dirseğiyle bileği arasına sarıp, bileğinden ilmiklediler... Kendirin öbür ucunu çekince kolu gerildi... Gerginliği bozmıyacak biçimde bağladılar... Öbür kolunu da, aynı biçimde bağlayıp gerdiler... Parmak uçları zor değiyordu yere... Bütün ağırlığı kollarına binmişti. Sağ köşede, iki duvarın bitiştiği yerde, yalnızca işemeye yarıyan pisuvara benzeyen bir şey vardı... Fakat pisuvar değildi... İçi kırıklar, pislik, kanlı kurumuş tükrük, cıgara artıklarıyla doluydu... Borusu eski, paslı ve ezikti...

Onbaşı kapıdan dışarıya baktı ve ere döndü.

«Gözlüğü tak!»

Er gözlüğü taktı gözlerine Yaşarın... Hiçbir şey görmüyordu. Karanlığa gömüldü yine... Koridorda ayak sesleri... Kapı biraz daha aralandı... Limon kolonyası ve pipo tütünü koktu.

«Nasıl Yaşar Yılmaz? Buna dal usulü askı derler... Başka usullerimiz de var... Bizde usul çok... Daha ayaklarından asılacaksın... Daha neler göreceksin, neler!»

«Albayım» ın sesiydi.

«Oğlum, sağ tarafını biraz daha çek...»

«Başüstüne komutanım!»

Sağ yandaki kendiri çözüp biraz daha gerince...

«Tamam!» dedi «Albayım».

Ayak sesleri ve limon kolonyası... kapı kapandı... Gözlerini açtı onbaşı... Gitti... Mavi bir duman... pipo tütünü kokusu bir süre daha kaldı... Ayaklarına baktı... kıpkırmızıydı... yeni yeni şiştiğini görüyordu... Oysa zıplatırlarken, ayaklarının davul gibi şiştiğini ve bu şişliğin, iki üç parmak boyunu uzattığını sanıyordu...

Çok terlemişti... Çok susamıştı... Ağzı kuruyordu, paslanıyordu... Az sonra kolları uyuştu... Avucu yumuktu... açmak istedi parmaklarını... açılmıyordu. Zorlaması bir yarar sağlamıyordu...

Kolları uyuşurken, tabanlarının keçeleşmesi çözülüyordu usul usul... Yanıyordu ta-

banları... Soğuk betona yalnızca parmaklarının ucu değiyordu... Tabanını tam olarak bastırabilse... Anlatılmaz bir ikilem içindeydi. Bir yanıyla, soğuk betona basıp, tabanlarının rahatlamasını sağlamak, bir yanıyla da parmaklarının üzerinde ansızın zıplayıvermek ve o kısacık zıplama anında parmaklarını açıp kapamak... Acı içindeydi... Ne zıplayabiliyor, ne tabanlarını basabiliyordu... Parmakları taşımıyordu artık ve kollarındaki ağırlık çoğalıyordu... Az sonra kollarının varlığını duymaz oldu... İnliyordu...

Bir saati geçmiş olmalıydı asılalı. Nöbetçi ikide bir mercekten bakıyordu. Kapı yarım metre ötesindeydi. Mercek tam göğsüne, yüzüne denk geliyor olmalıydı. Boynunu bir sağ yanına, bir sol yanına düşürüyordu inliyerek, sıkıntıyla... Kolu, omuzundan kopuyordu sanki. Dayanamıyordu artık.

«Nöbetçi... gardaş. Kollarım tutmuyor gardaş!»

Bekledi.

Nöbetçi kapıdan bakıyordu...

«Gardaş... Kollarım tutmuyor gardaş!»

Ses bile çıkartamıyordu...

Sıkıntının, çaresizliğin kaçınılmaz olarak vardığı ağlama duygusunun eşiğindeydi.

«Gelin» dedi kendine «Gelin, anam, bir daha görürsem seni, hep ana diyeceğim sana... ana... ana... anam!»

Gözleri buğulanmıştı... Başı sağ omuzu-

na düşmüştü... Gözlerini yumdu... Başının üstündeki lambanın ısısı çoğalıyordu... Susuzluğunu arttırıyordu...

O şişman kadını gördü... bol suyla taş bir avluyu yıkıyordu... ayağında tokyolar vardı...

Gözünü açtı... Tokyolar ayaklarının az ötesinde duruyordu. Onları ayaklarının altına çekebilse, bir iki santim yükselebilirdi. Denedi... Yetmiyordu... üç dört santimlik bir aralık kalıyordu... bir daha denedi... Ayaklarını tokyolara yaklaştırdıkça kolları zorlanıyordu. Kuş yavrusu gibi açılıyordu ağzı... Uzun ve dayanılmaz bir uğraştan sonra ulaştı tokyolara, binbir zorlukla çekti ayaklarının altına... Yükselmişti biraz. Eskiye oranla kollarındaki yük hafiflemişti... Az sonra, iki tokyoyu üst üste getirdi... ve daha da yükseldi... kolunu, parmaklarını oynatınaya çalıştı... Parmakları zorlukla açılıyordu... gücü ulaşmıyordu... Büyük bir inatla, yarım saatlik bir süre açıp kapıyarak kan dolaşımını sağlamaya çalıştı... Giderek karıncalanıyordu kolları... çıngışma oluyordu... Çok sevindi bu çıngışmaya... Kan yürüyordu, uyuşukluk çözülüyordu...

Dudağı iyice kurudu. Ayağı morarmaya başladı. Sesler kesileli çok oluyordu... Gece bekçilerinin düdükleri ötüyordu... Sonra, bayginlık belirtileri başladığı bir an, yatsı ezanını duydu...

Ay ışığı nerden geliyor aklına?... Ardıç kokuları nerden geliyor?... Navruz, purçalık,

çiğdem toplardı mal güderken... ve pınarlar nasıl akardı...

Ağası çok şımartırdı çocukken... Sofrada yemek yerken buyururdu Gelin'e...

«Gelin, bir su ver!» derdi Yaşar.

Bunu öyle bir doğallıkla söylerdi ki... bir gören Gelin'i evin hizmetçisi sanırdı... Kalkardı sofradan, üşenmeden, kızmadan, alınmadan, getirirdi suyunu... Ve Yaşar nasıl içerdi o suyu...

Anasına yaptıkları canlandıkça gözünde, içi parçalanıyor, acısı kat kat çoğalıyordu. Su istese Yaşar, Gelin biraz geç kalsa, küserdi hemen...

«İnsan anasına küser mi gadasını aldığım» derdi Gelin, alçak gönüllü, yumuşak...

Dinlemezdi Yaşar... yemeği bırakır kalkardı... Ağası da kızardı Geline. Bazı günler hiç olmıyacak şeyden kavga çıkardı evde... Ve ağası, yoruluncaya dek döverdi Gelini...

Güneşin altında, sıcak toprakta uyuyor Yaşar...

«Oğlum... bir kerecik olsun «Ana» de, sana bir toklu vereyim, kebaplar yapayım... bir kerecik ana de oğlum...»

Susuyor Yaşar.

«Bir kerecik be oğlum... bir kerecik ana de... Konuşacak mısın? Yoksa sabaha kadar asılacaksın...»

Gözlerini araladı... Nöbetçiydi...

«Konuşacak mısın?»

«Söyliyeceklerimi yazdım... başka sözüm yok...»

Kapı önünde fısıltılar, tıkırtılar oldu... Kulağı çınlıyordu... Eski bir alışkanlıkla «Kim anıyor beni» dedi kendine...

Sonra cevapladı.

«Kimse anmıyor seni Yaşar! Sen daha önce içeriye düşen arkadaşlarını andın mı, aradın mı?»

Boynu sol omuzuna düştü...

Bir ormanda yürüyordu Yaşar... Sırtında iri, kalın bir odun vardı... Gözleri kapalı yürüyordu... açmak istiyordu gözlerini, açmazsa az ötedeki yardan aşağı yuvarlanacaktı... açamıyordu ve bile bile yara doğru gidiyordu... Yönünü de değiştiremiyordu... Adımını attı yardan aşağı, yuvarlandı... yarı baygındı... Gözünü bağlayıp götürdüler...

Nerelerden geçti... nasıl geçti... Bu odaya nasıl geldi... anımsamıyordu. Karyolanın yeri mi değişmiş? Soba... iki pencere... Kolunu zincirlediler yeniden. Karyolaya yatırdılar. Ayaklarındaki zincirlere bir zincir ekleyip karyolanın ayağına anahtarladılar... Gittiler... Yarı baygındı... üşüyordu... dudakları kurumuştu... kabuk bağladığını sanıyordu... pencerelerin perdeleri... beyaz yaldızla boyalı soba... Başka bir odada olduğunun bilincine yeni yeni varıyordu.

Kapı açıldı. Onbaşı girdi. Hiçbir şey söylemeden kollarındaki zinciri çözdü... Bera-

berinde getirdiği yarım metrelik bir zinciri sol bileğine anahtarladı. Öbür ucunu da karyolanın başucu demirine bağladı. Gitti...

Kolunu oynatabiliyordu... Sağ kolunu ağır ağır yukarı, aşağı, sağa, sola hareket ettiriyordu. Askıdan indirilirken, bir onbaşı ve bir er, iplerini çözdükten sonra, bir süre askıdaymış gibi tutmuşlardı kollarını... ve yavaş yavaş iki yanına indirmişlerdi. Hiçbir şey duymamıştı. Sanki kolları yoktu.

Hiçbir şey düşünecek gücü kalmamıştı. Yorgundu. Bitkindi. Dürtülerek uyandırıldı. Onbaşı ayak ucunda duruyordu.

«Tuvalete gidecek misin?»

Anlamadan baktı ona.

«Tuvalete, tuvalete diyorum!»

Bir sağırla konuşur gibiydi onbaşı. Başını salladı Yaşar. Karyoladan elini ve ayağını çözdü. Uzun zinciri kollarına dolayıp anahtarladı. Ayakları davul gibiydi. Tokyo olmuyordu. Gözlerine taktı gözlüğü onbaşı, götürdü...

Yalınayak bastı pis sulara... zincirlerini topladı... başka bir tuvaletti. Başka bir kattaydı demek. Eğilip baktı şeyine. Büzülmüş, fındık gibi kalmıştı. Oynadı, canlandırmaya çalıştı. Çekti, uzattı... bırakınca eski halini aldı... ürkerek kabuğuna çekildi. Belki hayatanın en büyük acısıydı duyduğu. İçi doldu. Ağlıyordu Yaşar.

«Tamam mı?»

Ağladığını belli etmemek için bir avuç su çaldı yüzüne.

«Tamam» dedi.

Odasına döndü. Elini ve ayağını karyolaya bağlayıp gitti onbaşı. Binada hareket yoktu. Hesaba göre bugün Pazardı. Dördüncü günüydü. Yanındaki komidine tırnakla dört çizik çekti.

«Bugün Pazar. Dinlenme günü. İşkence yok» diyordu kendine, inanmaya çalışıyordu. «Bugün işkence yok Yaşar!»

Düşüncelerini doğruluyan plak sesleri geliyordu bir aşağı kattan... Plağa yüksek sesle katılan bir asker... bağıran bir asker...

«Gel elliyedi gün, gel!»

Askerler eğleniyordu.

«Böyle güzel gördün mü sen gözlerim... görür görmez tutmaz oldu dizlerim» diyordu türkücü... Aşağıdaki kapılar açılıp kapandıkça daha da berrak duyuyordu sesleri... Hergün, gözleri önünde insanlara eziyet edilirken, işkence edilirken bu denli kaygısız, yalnızca askerliğinin bitmesini düşlemeyi nasıl rahatlıkla yapabiliyorlardı. Neydi onların kafasındaki süzgeç?..

Ya çevredeki evler... onlar... elli metre ötelerinde, işkenceye yatırılmış, bangır bangır bağıran, işkence odalarında aç susuz bekletilen insanlardan habersiz, günlük ilişkilerinin en küçük ayrıntıları içinde boğulan, aslında önemsiz olan o küçük ilişkileri dünyanın en önemli sorunları gören... onlar...

«Herkes kendi hücresinde yaşıyor... onla-

rın da gözleri bağlı... elleri ayakları zincirli... birgün gerçek birer tutuklu olduklarının bilincine varacaklar... Uzlaşamayacaklar hücreleriyle, zincirleriyle, göz bağlarıyla... kıracaklar... yokedecekler...»

Ve hücre duvarlarında yazılanlar doğrulanacak bir gün.

«Zulüm mutlaka yenilecektir!»

Peki nasıl yenilecek bu zulüm?

Zulmün ve baskının, yüreğine işlemiş, Yaşar'ı tutsak eden etkilerinden nasıl kurtulacak?

Kıpır kıpır uyanan, gelişen, gelişirken de yanlış temellere dayanan bir yığın eğilimi, düşünceyi sarsan, yarıklar açan bu duygu ne? Mülazım abinin haklılığı mıdır gelişen?

Öğrenci olaylarını değerlendirirken nesnel olabilmiş miydi Yaşar? Gençliğin isteklerine doğru cevaplar verecek özü taşıyor muydu savunduğu siyasi çizgi?

Kitle hareketlerini önlemeye, öğrenci yürüyüşlerini durdurmaya çalışan; Amerikalılara karşı yürüyen öğrencilerin önüne, onları durdurmak maksadıyla öğrenci barikatları kuran arkadaşlarına ne yaptı?

«Provakasyona gelmiyelim» diyerek, sağduyu ve soğukkanlılık adına, bir eğilimi başka bir eğilimle maskelemeye çalışanlara ne yaptı?

Olaylar içinde gerçek yeri ve değeri nedir? Düşünüyor Yaşar... ve kendini zaman za-

man abarttığını görüyor... Alçakgönüllü ve gerçekçi Mülazım abi, önüne geçilmez adımlar atıyor bilincinde...

«Devrimci kitle muhalefetini geliştirmek, halkın bilincini eğitmek... Yönetilenlerle yöneticileri, hayatın her alanında karşı karşıya getirmek günümüzün devrimci görevidir» diyordu Mülazım abi... Yaşar da, kendi bilincini kitle bağları kurarak eğitmek ve devrimci yanını, gerici yanına karşı geliştirmek, örgütlemek zorundaydı. Burjuva mantığının, burjuva eğilimlerinin, beğenilerinin, ideolojisinin egemen olduğu yönetici yanı ile yönetmeye çalıştığı ilerici yanlarını karşı karşıya getirmeliydi...

«En önemsiz görünen konularda bile getirilen anti-demokratik tedbirler ve kısıtlamalar karşısında, amansız bir yırtıcılıkla mücadele etmeli ve kitleleri bu mücadelenin gerekliliğine inandırmalıdır» diyordu. «Çünkü önemsiz görünen bu tedbirlerle burjuvazi, halkı alıştıra alıştıra, tepkilere yol açmadan adım adım, köleleştirme amacı gütmektedir...» diyordu. «Bu sinsi oyuna karşı mücadeleyi ihmal etmek, önemsememek, faşizmin yayılmasına göz yummaktır» diyordu.

Yaşar ne yaptı? Arkadaşları bir bir tutuklanırken, devrimciler kurşunlanırken, asılırken ne yaptı Yaşar? Tutumunu kendi gözünde bile haklı göstermek için çeşitli kılıflar bulmadı mı? Şimdi de kaçmıyor mu gerçeklerden, zayıflığından? Gidebiliyor mu hataları-

nın, yanlış davranışlarının üstüne, o hataların asıl yaratıcı ve örgütleyici kaynağını bulabiliyor mu? Bulsa bile yokedecek gücü var mı?

Bunalıyor...

Bugün pazar... İşkenceciler yorgunluklarını giderecekler... Bugün pazar... işkenceciler sokaklarda, plajlarda, insanların arasında dolaşacaklar... Bir otobüs koltuğunda, bir işkenceciyle, kendi işinde bir insan yanyana oturacaklar...

Bugün pazar, halk sokaklarda, plajlarda, parklarda... işkenceciler de aralarında... gülüyorlar... eğleniyorlar onlar da...

«Zulüm mutlaka yenilecektir...»

Nasıl yenilecek Yaşar? Nasıl?

Akşama dek su ve yiyecek vermediler. Tuvalete çıkartmadılar. Karnı açlıktan eziliyordu. Daha çok susuzluğun yıpratıcı, bitkinleştirici etkisini görüyordu. Şimdi, ilk günler yiyemediği yemekleri, ekmekleri, bardağın dibinde bıraktığı suları düşünüyor... Yemediği... içmediği... için kızıyordu kendine.

Akşam oldu... perdelerin aralıkları kardı... onbaşı geldi... Karyolaya bağlı tek kolundaki zinciri çözdü... iki bileğine sardı... kitledi. Gitti. Ayakları karyolanın ayak demirine bağlıydı yine.

Yarın pazartesi... işkenceciler dönecekler... yine yatıracaklar, dövecekler, elektrik verecekler her yerine... Düşündükçe dehşetinden ürperiyordu...

«Kahrolsun Faşizm!»

Nasıl kahrolacak bu faşizm? Hangi güçlerle? Neleri nasıl yaparak?

İnsanları düşündü... Şu an evlerine dönen, pazar yorgunluğuyla dolu insanları... Otobüslerde, kamyonetlerde naralar atan, bir ağızdan türkü, şarkı söyliyen, kalabalık caddelerde bağıran gençler... Ya o şişman teyze... o da gitti mi bir yerlere... oturdu mu bir ağacın serin gölgesine... düşündü mü Yaşarı... yoksa unuttu mu? Unutınuş olabileceği sanısı acı bir esiritiyle dolandı bedenini... Yastığa yasladı başını...

«Unutmamıştır... hep aklında tutuyor kelepçeli kara çocuğu. Unutmaz...»

Uzun uzun tarttı yeniden...

«Beni unutma şişman teyzem... kelepçeli kara çocuğu unutma.»

«Kitlelere, işçilerin ve köylülerin devrimci özüne inanmayanlar, bireysel yalnızlıklara ve yanlışlıklara düşerler» diyordu Mülazım abi. «Kitlelerin geliştirici ve değişimi zorunlu kılan hareketleriyle bağlar kurmayan, kuramayan devrimciler geride kalacaklar ve kendi yalnızlıkları içinde boğulacaklardır» diyordu.

Şimdi Yaşar, şu zor günlerin yalnızlığında nelerden, hangi güçlerden can almıya çalışıyor? Nelerden kaynaklanma çabasındadır direnci?

«Beni unutma şişman teyzem...» ne demek?

Ne yapabilir şişman teyze içinde büyüyen korkuya?

Açlıktan sancılar, gurultular başlamıştı midesinde... Bu bitkin haliyle hiç dayanamazdı dayağa...

«Dövmezler yarın... sorular sorarlar yalnız... dövmezler...»

İnandırmaya çalıştı kendini...

«Dövmezler» diyordu. «Dövseler de az döverler.»

Kıvrana kıvrana uyudu...

Uyandırdılar. Eli tomsonlu bir er... bir onbaşı... Ayağı karyolaya bağlıyan zinciri açtılar. Gözlerine taktılar gözlüğü. İki merdiven indirdiler. Elleri ayakları zincirliydi... Yalınayaktı... Odanın tanıdık kokusu dizlerinin bağını çözdü... güçsüzleştirdi.

«Otur!»

Sakınarak oturdu. Tanıdıktı sandalye... belli belirsiz limon kolonyası... çatırtılar... yalnız değildi odada... bekliyorlardı... Kuşkulu ve tedirgin... karanlığın neresinden geleceği belli olmıyan tokat... tekme... kuşkusu... Her an, «ha geldi gelecek,» «şimdi vurdular vuracaklar» tedirginliği...

«Albayım» ın sesi duyuldu. Oturduğu yerden konuşuyor olmalıydı.

«Eee... Yaşar Yılmaz... Söylediklerimizi düşündün mü?»

Korkuyla bekliyor Yaşar... bir tokat... bir tekme... bir çubuk...

«Bugün sana yardımcı olacağız biraz... bazı şeyleri iyi hatırlaman için... Şimdi söyle bakalım Yaşar Yılmaz... Bu binada senden başka kimler olabilir?»

Ali'ye yazdığı kâğıdın yakalandığını anladı. Umutsuz bir korkuya kapıldı. Birşey söylese, bütün korkusu belli olacaktı sesinden... Çıt çıkarmadan bekliyordu. Bir sandalye gıcırdadı... ayak sesleri... limon kolonyasını çok yakınında duyuyordu... tekme... tokat... korkusu, tedirginliğiyle kafasını ister istemez az geriye çekti... Sakınıyordu... sanki yetişemiyecekler çekildiği yere.

«Sen akıllı adamsın Yaşar Yılmaz. Tahmîn edebilirsin?»

Ansızın bir tokat patladı yüzünde...

«Kim var ulan burda!»

Başka bir sesti. Tokadın etkisiyle gözlük biraz kaymıştı. İnce bir aralıktan, çıplak, titreyen, mor ayaklarını görebiliyordu...

«İyi düşün bakalım».

«Burda kimler olabilir, bilmiyorum. Yalnız bir sesi üniversiteden tanıdığım bir arkadaşımın sesine benzettim. Yanılmış da olabilirim.»

«Hangi ses?... Nerde duydun?»

«Tuvalete giderken... Benzetmiş de olabilirim...»

«Ne demek Yaşar Yılmaz... psikolojik savaşa dayanalım ne demek?»

«Beni ve Ali'yi buraya getirmeniz için ne

suçumuz olabilir... Ben suçlu değilim... ama buradayım... Ali de burda...»

«Başka... başka kimler var? Tahmin et bakalım!»

«Bilmiyorum.»

«Nasıl bilmezsin Yaşar Yılmaz» dedi «Albayım» «İyi düşün. Arkadaşlarından kimler tutuklandı.»

Bir ses... İlk duyuyordu bu sesi...

«Hani, dolmuş duraklarında adamlar olur; eli düdüklü sıraya sokar bekliyenleri... Ne denir onlara? Soyadı buna benzer... Hatırladın mı? İyi düşün... hatırlarsın!»

Avukatın söylediği işçiler geldi aklına. Sordukları «Hamit Kâhya» olmalıydı. Tersane-İş'in sekreteriydi. Yaşar'ın, Ali'nin ne ilgisi, nasıl bir bağı olabilirdi Hamit Kâhya ile.

«Hatırlarsın, gülünce elektrik direklerindeki kuru kafa işaretlerine benziyor hani...»

Evet... gemilerle ilgiliydi alınışı... bu olasılığın bilincine varınca, çaresiz, umutsuz, iflah olmaz bir bitkinlik yeniden sardı her yanını... cigara kâğıdı gibi ince, tüy gibi hafif sanıyordu kendini... Uzaktan yakından ilgisi olmıyan birşeyle suçlanmak, kurtuluşsuz bir hastalığa tutulmak gibi birşeydi çünkü. Yaptığı bir işten sorguya çekilse, işkenceye yatırılsa, çok çok dayanamaz, söyler kurtulurdu. İlgisi olmadığı bir suçlamadan nasıl kurtulurdu?

«Kâhya soyadlı bir işçi arkadaşım vardı.»

«Ha şöyle yahu, ha şöyle... Nerden tanırsın bu arkadaşı Yaşar Yılmaz?»

«Tersane işçisi sanıyorum.»

«Bırak bu sanıyorum ayaklarını Yaşar Yılmaz. Dostça konuşalım. Bak, seninle daha çok işimiz var. Dostça konuşursak bu işin içinden çıkarsın... Yoksa kötü olur, başka türlü konuşuruz seninle...»

«Tersane işçisidir bildiğim kadarıyla. Ayrıca okuyor. Özel okulların birinde, öğrenci... Öğrenci işçi...»

«Gökte mi tanıdın ulan bu adamı?»

Bu sesi de ilk duyuyordu.

«Sendikalarında tanıdım.»

Başka bir ses.

«Şimdi de, sendikada havadan sudan konuştuk de ki, ben de senin ananı ...keyim. Şöyle geçerken uğramıştım, de.»

Başka bir ses.

«Buraya gelenlerin içinde ciddi birşey konuşanını görmedim ben, hep havadan sudan konuşur ibneler... hep ama... hep... hatırlamazlar... bilmezler... görmemişlerdir... şimdi sorsan Hamit Kâhya'dan başkasını tanımam der...»

Heyecanlı bir ses araya girdi.

«Komutanım, imzalayın şu orospu çocuğunun kâğıdını, mezarını hazırlayalım... bitirsinler işini... uğraşmıyalım bununla...»

Yaşar sözünü kesti adamın.

«Efendim, benim saklıyacak birşeyim

yok. Bildiklerimi söyliyeceğim... İki yıla yakındır ki ben bu arkadaşı görmedim...»

Devam edemedi sözüne. Çevresinde ansızın başlıyan gürültü kıyamet, susturdu onu. Ne oluyordu? Ayak sesleri yaklaşıyor, uzaklaşıyor, bir itişip kakışma sürüyordu. Savrulan bir ceketin eteği çarptı yüzüne... Önüne geçilmiş, engellenmiş bir tekmeyle sarsılıyordu... Bir kısmı saldırmak, vurmak istiyor, bir kısmı da engel oluyordu sanki... Ara sıra, uzaktan kurtulmuş, hedefini tam bulamamış bir tokat yüzünü sıyırıyor... Arkasından kafasına vuruluyordu... Dört bir yanından yumruk, tekme, tokat bekliyordu ve bu bekleyişin korkuyu da aşan, paniğe varan gelişmesi karşısında, dayanıklılığının bittiğini, sinirlerinin yetmediğini, cılızlığını görüyordu... Şaşkınlık, korku, umutsuzluk, yarınsızlık birleşince ne olur?... Evet... şaşkınlık, korku ve diğer duygular cıvık bir boyaydı ve yağmur yağıyordu, karışıyordu birbirlerine... yüzünde gözünde, her yanında sümük var sanıyordu... Adamlar bağırıyorlardı. Bağırtıları da birbirine karışıyordu...

«Komutanım, müsade edin komandoları çağıralım.»

«Bu ibneye iyilik yaramaz!»

«Komutanım, imzalayın bitsin şu orospu çocuğunun işi»

«Albayım»ın sesi girdi araya.

«Sakin olun... sabırsızlanmayın... durun,

belki konuşacak; söyliyecek şeyleri vardır bel ki...»

Kısa bir suskunluğun ardından yenider başladı patırtılar, telâşlı koşuşmalar. «Alba yıın» daha yakınındaydı. Duyuyor muydu Yaşaran yüreğinin çarpıntısını? Belli miydi yüzündeki korku? Ya titreyişi?!?

«Yaşar Yılınaz, bizi enayi yerine koyuyorsun...»

«Boşuna uğraşıyorsunuz komutanım... bitirelim işini...»

«Sakin olalım! Konuşacak. Güzel güzel anlaşacağız... Bak Yaşar, biz insan gibi adama, insan gibi davranırız... Fakat... bizi enayi yerine koyarsan... bil ki yandın... Sen bize, şu tersane işçilerini, onlarla ilişkilerini anlat... Kimleri tanırsın?... Sana son bir fırsat... konuştun konuştun, konuşmazsan... biliyorsun başına gelecekleri... İyi düşün... bekleriz... vaktimiz var...»

«Efendim, ben iki yıl öncesine kadar Tersane-İş Sendikasına gider gelirdim... orada tanıdığım işçiler de olmuştur... Ama şimdi, inanın ki hiçbirinin ismini hatırlamıyorum...»

«Hatırlamıyorsun demek?»

«İnanın ki hatırlamıyorum... iki yıl oluyor... Siz biliyorsanız hatırlatın bana... yardımcı olmanızı rica edeceğim bu konuda.»

«Bak sen, rica ediyor» dedi bir ses.

«Albayım» başladı.

«Bırak bu pis burjuva kibarlığını Yaşar.

Bırak, rol mü yapıyorsun? Doğru söylemek gerekirse hiç beğenmedim bu tavrını. Hiç beğenmediğin burjuvalar gibi konuşmak sana yakışır mı? Sen bir devrimcisin... ne demek rica etmek... Biz seninle erkek erkeğe konuşuyoruz Yaşar Yılmaz. Bak, sana ip ucu vereyim... Hilmi, Merih, Kemal, Feyzullah, İrfan, bunlardan ve diğerlerinden sözet... Görüyorsun ki boşuna adam dövmüyoruz... Bildiklerimiz var... bunlarla çalıştığını da biliyoruz... Haydi bakalım...»

Bir suskunluk oldu.

«Çay ister misin Yaşar?»

Açlıktan susuzluktan içi geçiyordu. İstese miydi?

«Sağolun... çay içmem...»

Biraz düşündü.

«Efendim, söylediklerinizden yalnızca Hilmiyi tanırım... Tersane-İş Sendikasının başkanı... kısa boylu... iki yıl var ki görmüyorum... Ayrıca Ali'yi tanırım. Başka kimseyi bilmiyorum. Hatırlamıyorum. Görsem belki tanırım.»

«Resimleri getirin!»

Dışarıya çıkan ayak sesleri.

«Kemali... Merihi tanımıyor musun?... Feyzullahı... Hiç konuşmadın mı bunlarla?»

«Resimler geldi» dediler...

Ağır bir el boynuna bastırdı, eğdi başını.

«Yalnız albüme bakacaksın... başka yere bakmak yok.»

Bir el kucağına albümü koydu. Bir el gözlüğü yukarı, alnına doğru çekti.

«Görüyor musun albümü?»

Ağır el başını kaldırmasını engelliyordu. Daracık gözlük aralığından ancak resimli sayfanın az bir kısmını görüyordu.

«Tam göremiyorum.»

Albümü görüş alanına soktular.

«Şimdi.»

«Görüyorum.»

Birini tanıdı. Yorgun, çökük yüzlü... saçlı... saçsız... yandan... önden...

«Efendim... bu kır saçlı arkadaşı sendikadan hatırlıyorum. Konuştum onunla. Sendikaya bir teksir makinası gerekliydi birkaç günlüğüne... Bir arkadaşımdan emaneten aldım, verdim... Öbür resimlerdeki iki arkadaşı hatırlamıyorum. Sendikada görmüş olabilirim... ama bir konuşmuşluğum yoktur.»

Gözünü kapattılar. Albümü çektiler. Başından kalktı ağırlık.

«Peki Yaşar Yılmaz» dedi «Albayım» «Bu tersane işçilerinin örgütleniş döneminde, ilk defa hangisiyle, nerde tanıştın? Bunları anlat bize...»

«Birgün Teknik Üniversite lokalinde Avukat Ünal Ererdal ile tanıştım. Teknik Üniversite sendikasının avukatıydı. Benim de basın davalarım vardı o zaman. Yardımcı olmasını istedim bana. Kabul etti... bir süre sonra dost olmuştuk... Yazıhanesine gidip ge-

liyordum. Bir gün bir gurup işçiyle karşılaştım yazıhanesinde. İşleri varmış avukatla... konuştuk... böylece tanıştım birtakım işçi arkadaşlarla...»

«Yahu Yaşar bizi çocuk yerine koyma demedik mi sana. Ne masal anlatıyorsun bize. Bir avukat yazıhanesinde, bir gurup işçiyle karşılaşıyorsun tesadüfen... ve hemen samimi oluyorsunuz... ulan insan içki masasında bile bu kadar çabuk samimi olmaz... Nasıl bir iştir bu?»

«Benim basın davalarım vardı...»

«Bırak bu ayakları Yaşar Yılmaz... Samimi değilsin... Çağırın komandoları!»

Ayak patırtıları... Ansızın bir yumruk yüzüne... ve bir tekme, sandalyeyle birlikte yere devirdi Yaşarı... Neye uğradığını şaşırmıştı... Toparlanmasına fırsat kalmadan, ayak bileklerindeki zinciri yukarı sıyırıp, ayaklarını falakaya geçirdiler... İyice gerilmişti... Biri, iki ayağıyla pazularına bastı. Ayakları iyice şişmişti... morarmıştı. Yer yer, düğme büyüklüğünde kabarcıklar, siyah sular toplamıştı. Korkusu büyüktü... Dün sabahtan beri aç ve susuzdu. Vuruldukça avaz avaz bağırıyordu... Onlar da bağırıyorlar, birbirine karışan, birbirini tutmaz sorular soruyorlardı.

«Kanlı Pazara katıldın mı?»

«Onaltı Haziran'a katıldın mı?»

«İşçilerle ne yaptın ulan?»

«Birşey yapmadım»

«Unkapanı banka soygunundan aldığın paraların yerini söyle.»

«Doğan Özgüden'i tanır mısın? Şimdi nerde?»

«Tablo odasında kim vardı senden başka...»

«İyi ustura kullanır mısın? Kime, niye, ne zaman ustura çektin, orospu çocuğu?...»

«Sizi başımıza bela eden Çoban Sülü'nün de Ecevit'in de hesabını göreceğiz...»

Değişik sesler, değişik yönlerden... birbirine karışıyor... Yaşarın bağırtısı hepsini bastırıyordu... Cırtlak, tanınmaz bir haykırış... Hep aynı sesleri tekrarlıyordu...

«Oy anam! Birşey bilmiyoruuum oy!»

Bir süre sonra duyarlığını yitirdi tabanları. Vuruldukça kemiklerinin sızladığını duyuyordu yalnız. Bulanmıştı kafası... Hiçbirşey berrak değildi artık... Pijamasını, donunu sıyırdılar... su döktüler bacaklarının arasına... penisinden ayak baş parmaklarından ceryan verdiler...

Zaman kavramını yitirmişti.

«Zıpla!» diyorlardı. Ayakta zor duruyordu. Zıplıyamıyordu. Bitkindi. Başını dik tutamıyordu. Önüne düşüyordu başı. Kuvvetli bir kol sarıldı, kaldırıp vurdu tabanlarını yere... Ayakları yere çakıldıkça, beyni yuvasından fırlıyor, sonra yuvaya düşüyordu sanki.

«İbne... Ne biçim devrimcisin sen... daha zıplıyamıyorsun bile.»

Kaldırıp bir daha vurdu yere.

«Bak Yaşar» dedi «Albayım». «Hiç de iyi şeyler düşünmüyoruz hakkında. Heyet, biraz sonra hiç karşılaşmadığın birşey tatbik edecek sana. Odana çıkarttıracağım seni, istirahat et, dinlen. Eğer istediklerimizi yazarsan yemek, su, cıgara da verecekler sana. Yok yazmazsan yandın... Heyet ne isterse yapar, artık ben karışmam.»

«Komutanım, ben bildiklerimi anlattım size. Sorduklarınızı bir daha yazayım düşünerek...»

Sesi titriyordu...

«İstersen yazma Yaşar... sen bilirsin! Götürün!»

Koluna girdiler. Zor yürüyordu.

Az sonra, koluna girenler kafasına, yüzüne gelişigüzel vurmaya başladılar. İlk tokadı alnına yemişti. Önce ne olduğunu kavrıyamadı. Bir yere çarptığını sandı. Dizlerine, kaval kemiğine tekmeler vurulunca, dayak yediğini anladı. Kolları ve ayakları tutmuyordu. Tekmeyi yedikçe savruluyor, düşecekken tutuyorlardı.

«Orospu çocuğu tuvalete kâğıt koyarsın ha!» diyorlardı.

Çok kızgın oldukları belliydi.

«Sana iyilik yaramazmış... o kadar çay verdik, cıgara verdik... hepsi havaymış... Ya arkadaş görmeseydi... Şurda kalmış az bir zamanımız!»

Konuşmaları hayal meyal anımsıyordu odaya geldiğinde. Yine bütün olayları, konuşmaları, boyaları birbirine karıştırmıştı. Sanki herşey yıllar önce olmuştu... Gözlerini açtılar. Kan gördü. Patlamıştı ayakları. Kanıyordu.

Elini ve ayağındaki zinciri karyolaya bağlamadılar bu kez... Son bir tekme daha vurup yıktılar... Büzülmüştü iyice... Ölü gibi uzandı yatağa... kendinden geçti biran... uzadı sakız gibi, inceldi... sonra kalınlaştı, bir balon gibi şişti... şişti... nerdeyse patlıyacaktı... fırladı ve gözlerini açtı... gözlerini açmasaydı kurtulamıyacaktı patlamaktan... kalbi çarpıntı içindeydi... hayata bağlıyan son güç, son direnç tükeniyordu sanki...

Kâğıt kalem getirdiler... Uzun zaman, acıdan, sızıdan başka hiç birşey duymıyarak kıvrandı. Zaman zaman, elinde olmadan inliyor, «Ah anam, ah!» diyordu...

Ne yazacaktı? «Tablo odası» «Ustura» hiçbir şey anlatmıyordu ona. Tablo odası neydi ustura ile ne ilişiği olabilirdi? Bunları düşündükçe ayağının sızılarını unutuyordu.

Doğruldu. Kâğıda işkence odasında söylediklerini biraz daha genişleterek yazdı. Tablo odasından birşey anlamadığını yazdı. Soruların daha açık ve anlaşılır olmasını istedi. Değil olay, tek söz bile bulmak bir sorundu. Bıraktı kâğıdı, kalemi; kıvrıldı uyudu.

Tabak, kaşık, sesine uyandı. Bir kap yemek, bir dilim ekmek. Su yoktu.

«Su da vereceklerdi!»

«Su için birşey söylemediler. Böyle bir emir yok.»

«Bana söylemişlerdi. İstersen bir sor.»

«Ben soramam. Emir verilirse sana su veririm, emir vermezlerse veremem. Benimle de konuşma. Biliyorsun ki yasak.»

Yemekten sonra tuvalete götürdüler. Su tenekesi paslıydı; su kahverengi bir bulanıklık içindeydi; pisti; gözle görülen küçük kırıntılar, ince sümük gibi şeyler oynaşıyordu... İçmekle içmemek arasında bocaladı. Su yüzeyindeki pislikleri dağıttı, bir avuç içti... Pas, teneke, toprak kokuyordu...

Dönüşte, onbaşı gözünü açarken...

«Biz de acıyoruz sana, ama elimizden bir şey gelmez. Biz de emir kuluyuz... okumuş adamsın... anlarsın bizi... zaten buraya hep okumuşları getiriyorlar.» dedi, gitti.

Kâğıtları götürmediler. Hiç de sormadılar.

Sabah erkenden bir doktor geldi, onbaşıyla. Gözlüklü, kır saçlı, yaşlı bir adamdı. Onbaşının elinde gazete, diğer elinde melamin bir tabak... tabakta, makas, gazlı bez, bir iki küçük kutu, şişe... Doktor, başını sağa sola eğerek, zaman zaman da gözlerini kısarak ayaklarının çevresinde dolaştı. Kanlıydı ayakları... Kirliydi... Yarı çamurlu ve şişti... yeni sular toplamıştı... kapkara... yumurta büyüklüğü kabarcıklar içinde... Deri yer yer mordu. Başını kaldırmış doktoru izli-

yordu. Doktorun yüzü kıpırtısızdı. Ne düşündüğünü yansıtmıyordu.

«Gazeteyi ser!» dedi.

Onbaşı, melamin tabağı uygun bir yere koydu.

«Az kaldır ayağını» dedi.

Ayağını kaldırdı Yaşar. Gazeteyi serdi.

Onbaşı tabağı uzattı. Makası aldı doktor. Ayağından biraz geri durarak makasın sivri ucunu, kabarmış deriye dürttü patlatmak için. Dürterken de kendini geriye çekiyordu. Bir iki kez dürttü, patlatamadı deriyi. Son kez, biraz daha sert dürttü, kan fışkırdı ve beyaz gömleğine bulandı. Beğenmiyerek üstündeki kana baktı doktor, yüzü buruşmuştu.

«Gördün mü, berbat ettin gömleği!»

Öbür kabarcıkları daha sakınaklı patlattı. Kan gazeteye göllenmişti. Deriyi boydan boya kesti. Derinin kesilmesinden çıkan yumuşak sesin dışında hiçbir şey duymuyordu. Ne acı, ne sızı. Doktor arada bir kanlanan beyaz gömleğine bakıyordu hayıflanarak. Kabaran deriyi ölü noktanın başladığı yerden keserek attı gazetede biriken kanın içine. Kıpkırmızı eti görünüyordu. Sarımtrak bir toz serpeledi üstüne. Gazlı bezle sardı. Onbaşı, ayağının durumundan etkilenmişti. Acıyarak bakıyordu Yaşara.

«Doktor bey» dedi Yaşar «bir daha dövülürsem birşey olur mu ayaklarıma? Kangren filan...»

«Sen istediklerini kabul etmezsen daha çok dayanır bu ayak, hiç merak etme. Kangren olursa da keseriz.»

Onbaşı gazeteyi kaldırırken, kanlı orta kısım olduğu gibi yerinde kaldı. Kan çarşafa yayıldı. Yatak emdi kanı. Onbaşı, bir gazete parçasıyla, emilmemiş kan ve deri parçalarını yere sıyırdı, gitti doktorun ardından.

«Artık dövmezler bir iki gün» diyordu.

Fakat doktorun sözü kırıklık yaratmıştı. Daha çok dayanırmış bu ayak ve kangren olursa keserlermiş...

«Bugün salı.»

Pazar'a beş gün vardı. Beş uzun ve dayanılmaz gün.

«Pazarları yok işkence» diyordu. «Cellatlar dinlenir o gün.»

Kan kokuyordu. Kan... Umulmadık bir sessizlik vardı... İçin için büyüyen bir kendine kızgınlık akacak yer arıyordu. Hamit Kâhya, Ali Ekber, Kemal İren aynı yollardan, aynı acılardan mı geçti? Şu an işkence odasında kim var falakanın altında; kimlerin penisine ceryan veriliyor?... Askı odasında kim asılı kollarından halkalara?...

Onlar... Zulmün ve vahşetin, inancı ve insan onurunu yokedeceğini sanan onlar, tarihin şaşmaz akışı önünde durabilecekler mi? Duramıyacaklar... Bu kan ve zulüm yenilecek birgün...

Onaltı Haziran olayının yiğit işçilerini anımsıyor Yaşar... Gözleri doluyor...

«Biz bir damardan akan kanız... Kan!» diyor kendine...

Ağrılarını, sızılarını unutuyor, canlanıyordu...

En önde, düzgün yürümeyi sağlıyan işçi önderleri vardı. Vatan caddesi ve Topkapı'dan gelen yollar, birbirleriyle kaynaşmış, tek beden olmuş kadın erkek işçilerle doluydu... Özel araba sahipleri, kendilerine bir zarar gelir korkusuyla sapsarıydılar. Gülmeye çalışıyorlar, yanlarından geçen işçileri alkışlıyorlardı... Aksarayda, hemen hemen bütün yollar, tanklarla, süngülü askerlerle kesilmişti. Elleri değnekli, demir çubuklu, kan ter içindeki işçiler, önde kadınlar, kızlar yarıp geçiyorlardı barikatları... Tankları aşıyordu işçi kızlar... Beyaz gömlekli, babayiğit yaşlı bir işçi sık sık bağırıyordu.

«Tahriklere kapılmayın arkadaşlar... Biz çapulcu değiliz, biz hakkını arıyan işçi sınıfının yiğit çocuklarıyız... Bizi tahrik edecekler çıkacaktır... Tahriklere kapılmıyalım arkadaşlar...»

Kimdi bu tahrikçiler?.

Sokaklardan geçerken, kalabalığı korkuyla izleyen, alkışlayan dükkân sahiplerini görüyordu Yaşar... Evlerin balkonlarına, vitrinlere, dükkân önlerine bayraklar çekilmişti. Bir çapul bekliyorlardı korkuyla... Caddelerin iki yanında, sevinçli, kuşkulu ne olduğunu anlamadan alkış tutan insanlar gördü Yaşar...

Heyecanından ağlıyan kadınlar gördü... Kolkola girmişlerdi... türkü söylüyorlardı Aşık İhsani'den... Beyazıttan geçiyorlardı... Önde kaynaşmalar oluyordu... dalgalanma gerilere yansıyor, akıntı durmuyordu...

«Kahrolsun Faşizm, kahrolsun emperyalizm» diye bağırıyorlardı.

Yaşar önlere, en önlere, geçmek için yarıyordu kalabalığı... vilayetin önünde barikatlar vardı yine... Tankları aşıyordu kadınlar, kızlar, heyecan içinde... Bir kadın bağırıyordu.

«Askerler, siz bizden değil misiniz? Erler bizim oğullarımız değil mi? Onları da bizim gibi yoksul analar doğurmadı mı?»

Herkes bağırıyordu... Daha ilerilere fırladı Yaşar... Galata köprüsü açılmıştı... sinirler gerilmişti...

«Vapurları işgal edelim» diyordu biri.

Ama vapurlar uzaklaştırılmıştı kıyıdan. Taksime geçmeleri önlenmişti işçilerin... kalın surlarla ve hendeklerle korunan derebey şatolarına benziyordu karşısı... Yaşar ve birkaç işçi, bir gurubun başındaydı... «Kahrolsun Faşistler» diyerek, «Kahrolsun emperyalizm» diyerek, yürüdüler Unkapanı köprüsüne doğru... Sokak başlarında polis barikatları, sokak aralarında tanklar, askeri birlikler vardı... Unkapanı köprüsü açıktı... Saraçhane alanında toplanıldı... Birkaç işçi önderi konuştu... İşçilerin dağılmasını istiyordu konuşmacılar... Şehirde hayat durmuştu... ana caddelerde, insandan başka hareket yoktu...

Kayıkla karşıya geçerken genç bir işçi şöyle diyordu.

«Bizim yöneticiler çok aptal abi, işte şehri aldık, daha ne bekliyorsun.»

Kızgındı çok...

«Şehri aldık abi, İstanbul düştü... Ama bizim yöneticilerde iş yok, korkak hepsi»

Belli ki günlerdir oluşan birikim, işçi sınıfının o güne dek görülmemiş hareketi onu heyecanlandırmış ve iktidarı burnunun ucunda, elini uzatsa tutacağı sanısını vermişti. Oysa bu kendiliğinden gelme patlamanın sonunda mutlaka söneceğini, örgütsüz her hareket gibi yenileceğini, ancak Türkiye işçi sınıfının tarihinde önemli ve unutulmaz bir kilometre taşı olduğunu bilmiyordu. O, köprüleri açtıran, vapurları denizin ortasına çektiren, tanklardan, süngülerden barikatlar kurduran, hayatı istediği an durduran bir güç olduğunu seziyordu işçi sınıfının... Tek tek, çelimsiz, beceriksiz, ne yapacağını bilmiyen işçilerin, kitle hareketi içinde önünde durulmaz bir güç olduğunu görüyor ve bunun heyecanını en içten, en yürekten duyuyordu... ve, yalnızca heyecanın işçi sınıfını felakete, kıyıma götüreceğini bilmiyordu.

«Proletaryanın devrimci partisinin önderliğinde» diyordu Mülazım abi.

Hücre duvarındaki yazılardan birini anımsadı.

«Evet beğenmediğiniz «götü boklu işçiler ve köylüler» birgün dünyayı değiştirecektir.»

O günlerin coşkusu dolduruyor içini... İşçi sınıfı yürüyor; işçi sınıfı barikatlar aşıyor...

İşçi sınıfının yiğit çocukları, beni aranıza alın!...

Mülazım abi giriyor araya yine...

«Kitle kuyrukçuluğu, işçi sınıfı dalkavukluğu «sağ» «gerici» bir hastalıktır» diyordu.

Mülazım abiye kızıyor artık Yaşar. Ne düşünse karşısına çıkıyor çünkü.

Salı günü sessiz geçti. Hiç sorgucu uğramadı odasına. Akşam yemek vermediler, su içirmediler ve tuvalete götürmediler...

Çarşamba sabahı, onbaşı yeni kâğıtlar getirdi. Eskilerin üstüne bıraktı.

«Akşama kadar yazacaksın. Beğenirlerse su, yemek ve cigara verilecek... Komutanım söyledi. Kaç zamandır burdayım, konuşmayan adam görmedim... Çok direnen oldu... fakat, elektrik, cop, falaka bitirdi hepsini... biri çözüldü mü gerisi çorap söküğü gibi geliyor... Akılsızlık etme... yaz da kurtul...»

«Ne yazayım... bir suçum yok ki benim...»

«Ne istiyorlarsa onu yaz... Yazdırırlar çünkü... dayanamazsın... yazdırırlar... kimse dayanamadı çünkü... Ben senin yerinde olsam hemen yazarım... tek sopa yemeden... çünkü sonuç değişmez...»

Canı ne yemek, ne su, ne cigara, hiçbir şey istemiyordu. Bitkindi... Pis kokulu yatağa

da alışmıştı. Arada bir üşüme sarıyordu bedenini. Sol kolu ve sol bacağına söz dinletemiyordu. Her yanı ağrılar içindeydi. Bileğindeki zincir sıyrıkları kabuk bağlamıştı. İstəksiz kâğıtlara, kaleme baktı. Ne yazacaktı?

Perşembe sabahı sorgu odasına indirdiler.

«Heyetimiz yazdıklarını beğenmedi Yaşar Yılmaz» dedi Albayım.

Kısa bir suskunluk anı herşeyi gerdi.

«Herşeye yeniden başlıyacağız. Şu gerçeği kabul et Yaşar Yılmaz. Sizin için herşey bitti artık... yenildiniz... kaybettiniz savaşı. Kahramanlık taslamanın zamanı değil.»

Gazete hışırtıları... sayfa çevriliyor... katlanıyor...

«Bak sana ne okuyacağım... bakalım hatırlıyacak mısın?»

Bir zamanlar Akşam gazetesine yazdığı bir yazıdan bölümler okuyordu.

«Hatırladın mı bu yazıyı?»

«Evet... ben yazdım...»

«Güzel... demek hatırlıyorsun... Bak Yaşar, bize üniversiteden, işgallerden, boykotlardan, yürüyüşlerden ve arkadaşlarından bahset... Sonra partideki ilişkilerini, arkadaşlarını anlat bize... Akıllıyım, atlatırım diye düşünme... yazık olur sonra... Unutma ki sen yenik bir savaşçısın...»

Çıt yok.

«Evet Yaşar Yılmaz... en baştan, üniversiteden al, anlat!... yazdıklarını, çizdiklerini unut... en baştan... seni dinliyoruz...»

«Dokuzyüz altmışdört-altmışbeş ders yılında, Adana erkek lisesi fen kolundan mezun oldum. Üniversite imtihanlarına girdim. Teknik Üniversiteye girme hakkını kazandım. Ve elektrik fakültesine kaydımı yaptırdım. Üç ay kadar Beşiktaştaki Paker öğrenci yurdunda yatıp kalktım. Sonra masrafların ağırlığı yüzünden Adana öğrenci yurduna geçtim. Maddi durumum kötüydü. Yurtlar Kredi Müdürlüğünden kredi istedim. Bir süre sonra ikiyüz kırkiki buçuk lira burs almaya başladım. O yıl Haziran döneminde bir dersten Şubat hakkına kaldım. Şubatta girdiğim sınavı kazanamadım. Bir yıl kaybım oldu. İnşaat Fakültesine girdim sonra. Geçimimi sağlamak için iş aradım. Yoksul bir öğrenciydim. Ailemin durumu iyi değildi, bakamazdı bana. Gayrettepe'de Özel Site Kolejinde belletmen olarak iş buldum. Burada iki yıl çalıştım. Altmışaltı-altmışyedi ders yılı döneminde üçüncü sınıf öğrencisiydim. İkinci sınıftan iki dersten takıntım vardı yalnız. Altmışyedide, belletmenlik görevi derslerime engel oluyordu. Ayrıldım. Özel dersler vermeye başladım. Ve takıntılı derslerimden geçmeyi başardım. O yıl Kadıköy Özel Mimarlık ve Mühendislik okuluna laborant olarak girdim.»

«Kim tavsiye etti seni, kim yardım etti.»

«Sağolsun profesörümüz Ali Sümer'in yardımları olmuştur.»

«Peki... devam et...»

«Bu görevde dokuzyüz yetmişin ilkbaha-

rına kadar kaldım. Ancak devamsızlık nedeniyle görevime son verildi. Üçüncü ve dördüncü sınıflarda, Karayolları Onyedinci Bölge Müdürlüğünde, Levent taraflarında boğaz çevre yollarında stajımı yapmaya başladım. Vatan Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulunda laborant kadrosuna girdim sonra. Dev-Genç davasıyla ilgili olarak tutuklandığım dokuzyüzyetmişiki mart ayı ortalarına kadar bu görevde çalıştım. Dokuz haziran dokuzyüzyetmişikide Davutpaşa askeri ceza ve tutukevinden tahliye edildim. Duruşmaları tutuksuz izleyecektim.»

«Bunları biliyoruz Yaşar Yılmaz... Aslında herşeyi biliyoruz senin hakkında... Neyse, üniversitedeki arkadaşlarını anlat bize.»

Yutkundu Yaşar. Birbirinden kopmuş olayları, yüzleri toparlamaya çalıştı.

«Ben altmışsekize kadar, herhangi bir dünya görüşü olmıyan, toplumsal olaylara pek ilgi duymayan bir gençtim. Fakat olaylar öyle gelişti ki, etkisinde kalmamak imkânsızdı... Yürüyüşler, işgaller, boykotlar, kaçınılmaz olarak bizleri de içine aldı. Arkadaşımız Vedat Demircioğlunun polisler tarafından dövülerek, sürüklenerek öldürülmesi, bütün gençler gibi beni de sarsmıştı. Ertesi günü, öğrenci arkadaşlarla Sirkecide toplanıp çelenk bırakmak amacıyla Vilayete kadar yürüdük. Bu yürüyüşümüz yüzyetmişbir sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşü kanununa aykırıydı. Bu yüzden, Osman Saffet, Ertuğrul Tuğbay, Haydar

Gürbüz ve şimdi isimlerini hatırlıyamadığım yirmi kadar arkadaşla birlikte güvenlik kuvvetlerince tutuklandık.

Bu olay daha sonra cemiyet seçimlerinde etkisini gösterecekti. Altmışsekizin son aylarında yapılan bu seçimlere, arkadaşların ısrarları sonucu ben de, Kemalist gurup listesinden girdim. Kazandık seçimleri. Yönetim Kurulu toplantısında, arkadaşlar beni, İnşaat Fakültesi talebe cemiyeti başkanlığına getirdiler. Başkan seçildikten bir ay sonra, İstanbul Teknik Üniversitesi öğrenci birliği başkanı Harun Karadeniz ile Teknik Okul öğrenci birliği başkanı Çetin Uygur arkadaşlarımız tarafından düzenlenen «Montaj Sanayiine Hayır» haftasına, cemiyet olarak bizler de katıldık.»

«Peki Yaşar... Şu Hakkâri işini anlat... Neler yaptınız köylerde?...»

«Halkın beş on liralık bağışlarıyla toplanan parayla Zap suyuna köprü yaptık. Köylüler de bizimle çalıştı.»

«Bak Yaşar, biz hakikatı bilmek istiyoruz. Bu ikimiz arasında kalacak... Belki ifadene bile yazmıyacağız. Ama örgütümüz bilmek istiyor. Mesela köylülerle neler konuştunuz? Onlarla kampta neler yaptınız, nasıl vakit geçirdiniz?»

«Bunları gizli yapmadık ki, herkes biliyor.»

«Olsun... Sen anlat bize...»

«Harun Karadeniz ve diğer cemiyet başkanları olan arkadaşlarımızla yaptığımız toplantılarda, Karadeniz bizlere her fakülte cemiyetinin kendi branşına giren konularda yurt sorunlarıyla ilgilenmemizi, hükümetin izlediği politikada ülke çıkarlarına ters düşen durumlarda tavır almamızı, kamu oyuna duyurmamızı isterdi. Örnek verecek olursak, ilâç sanayii konusunda Kimya Fakültesi, boğaz köprüsü konusunda İnşaat Fakültesi talebe cemiyetinin faaliyet göstermelerini, diğer cemiyetlerin de eylem koyan cemiyetleri desteklemelerini önerdi. Altmışdokuz yılı şubat sınavlarından sonra, yani mart ayında, İnşaat Fakültesi talebe cemiyeti olarak toplandık. Ve yönetim kurulu, boğaz köprüsünün zamansızlığı konusunda karar aldı. Şuna inanıyorduk. Evet... Köprü tek başına İstanbul için kaçınılmaz bir ihtiyaçtı... Fakat, ülkenin o gün içinde bulunduğu genel durum düşünülürse gerçekler daha iyi anlaşılacaktır... Plansız bir harcamadır...»

«Bırak bunları Yaşar Yılmaz, bize köprü yapılırken köylülerle olan ilişkilerinizi anlat... Neler konuşurdunuz köylülerle?...»

«Köprünün yapımında çok emekleri geçti köylülerin. Bütün günün yorgunluğu akşama konuşacak güç bırakmıyordu zaten. Bazen günün konusu ne ise o olaylar üzerinde konuşurduk.»

«Biz seninle dostça konuşuyoruz. Sense yan çiziyorsun. Bak Yaşar, buradan nice örgüt-

liderleri geldi geçti. Hemen hepsiyle dostça sohbet ettik. Konuştuk güzel güzel. Onlar yenildiklerini, savaşı kaybettiklerini kabul ettiler. Bu defa yenildik, dediler ve dostça bazı gerçekleri anlattılar. Dayak bile yemeden, fiske bile vurulmadan gittiler... Senin için söylemiyoruz, yanlış anlama... Sen kendin istiyorsun dayağı... Keçi gibi inat ediyorsun. Şu gerçeği kabul et Yaşar, yenildiniz, kaybettiniz savaşı. Biz kazandık. Yenilmiş bir insanın direnmesine gerek yok... Bazı militanlar geliyor, alt kademelerden, inadediyorlar, çamurlaşıyorlar... Okuyoruz liderlerinin ifadesini, yıkılıyorlar bu sefer... Seninle anlaşacağız... tatlı tatlı sohbet edeceğiz... Olur mu evladım?...»

«Efendim, ben bildiklerimi samimiyetle söyledim ve söylüyorum. Yalnız siz inanmıyorsunuz...»

«Anlaştık» dedi bir ses. Ama bu kendi aralarında bir konuşmaydı. Yavaş sesle söylenmişti...

«Samimi değilsin, onun için inanmıyoruz» dedi «Albayım» «Ketum davranıyorsun... Meselâ şu sendikacılar konusunda... Halbuki bizim bildiklerimiz var. Bak Yaşar, biz prensip olarak iki kişi ne derse, onlardan sonra gelenin de, söyleneni doğrulamasını bekleriz. Senin işçi arkadaşların gelmiş, biz böyle böyle bir iş yaptık, ama hata ettiğimizi anladık, pişmanız demişler, sen gelmiş masal anlatıyorsun bize, kıvırtıyorsun... **Kıvırtmak yakışır**

mı erkekliğe, devrimciliğe... Bilmediğimizden değil ısrarımız, biliyoruz herşeyi, seni deniyoruz. Nasılsa konuşacaksın Yaşar... Çaresiz konuşacaksın... Gel bizi yormadan, konuş, şöyle bir boşal, rahatla be Yaşar!... Oh, de şöyle bir. Rahat yemeğini, sigaranı, suyunu iç... Bizi işkence eden, bundan zevk alan sadistler sanma...»

«Efendim, bu konuda bildiklerimi yazmıştım... Ben sendikanın kurulduğu günlerde tesadüfen avukatın yazıhanesinde karşılaşmıştım işçilerle...»

Sözünü, az önce «Anlaştık» diyen ses kesti öfkeyle.

«Albayım» diyordu «Bu eşşolueşşek orospu çocuğu her işle tesadüfen karşılaşır... sadece sıradan bir dostluğu olur...»

Yine beklenmedik bir tokat patladı, herşey birbirine karıştı. Karanlık yıldızlandı. Her an, nerden geleceği belli olmayan darbelerin yılgınlığıyla büzülmüştü.

«Albayım, çağıralım komandoları, tırnaklarını söksünler bu ibnenin.»

Bir ses.

«İbne edelim!»

«Kurşuna dizelim Albayım. Uğraşmıyalım! Müsaade edin Albayım!»

Böğrüne bir tekme indi. Ayaklarını düşündükçe dehşete kapılıyordu. Odada koşuşmalar oluyor... Kapılar açılıp kapanıyor... Sandalyeler devriliyor... Yanından hızla ge-

çenler oluyordu... Fısıltılar... Olanları bilememenin tedirginliği, şaşkınlığı, korkusu, Yaşarın sınırlarını aşıyordu... Postal kokusu... ve kendine özgü o asker kokusu. Komandoların geldiğini anlamıştı. Hani, karlı, soğuk bir günde, dışarda çok kalmış, üşümüş bir insanın kendine özgü bir kokusu olur... Öyle bir koku duydu burnunun ucunda... Yaz mıdır, kış mıdır unuttu, karıştırdı. Titriyordu... Çenesi birbirine vuruyordu. Mengene gibi iki el, iki yanından tuttu, kaldırdı. Yine topuklarına vurup düşürecekler miydi? İlk günün ağrıları sürüyordu daha kafasında ve kuyruk sokumunda...

Hazırlıksız düşmekten korktuğu için, her an tekmenin vurulacağını bekliyordu, tetikteydi... Açlık, susuzluk, ağrıyan sırt ve böğürleri, ayaklarının durumu, onu çökertmişti. Direnci azalmış, bilinmiyen yeni acılara, baskılara, zorluklara daha ne kadar dayanabileceğini kestiremiyordu. Fısıltılar oluyordu... Ne konuştuklarını anlamıyordu... Korkuyla dikiliyordu ayakta...

«Tamam! Götürün!»

Ansızın bütün gürültüler kesildi. Koluna girenler yarı sürükleyerek götürdüler. Tabanlarına basamıyordu.

«Başını eğ.»

«Düz yürü.»

«Merdiven» diyorlardı.

Ne söylenirse uyuyordu. Açık havaya çık-

tı. Çakıllar batıyordu ayaklarına... Ayak seslerinden, arkalarından kalabalık bir gurubun geldiği anlaşılyordu... Kurşuna mı dizecekler? Gündüz gözüyle yaparlar mı bu işi?

Çakıllar çakırdıyordu... Dizleri taşımıyordu.

«Dur!»

Durdular. Bacakları titriyordu.

«Mezar hazır komutanım!»

Ayak sesleri uygun adımlarla karşısında sıralandı. Hafif hafif hışıldayan yaprak sesleri ve çakılda yürüyen ayaklardan başka bir şey duyulmuyordu. Kollarını tutanlar, kollarını bıraktılar ve koşarak ayrıldılar yanından. Yalnızdı. Duramıyordu ayakta. İki büklümdü... Ölümün buz gibi soluğunu duydu yüzünde... Hiçbirşey düşünemiyordu...

Bir ses.

«Durun!»

Sessizlik...

«Durun... yeni emir var... şimdilik ertelendi. Askıda biraz daha düşünsün diye emir geldi. Askıya alınacak önce!»

★

Dayanamıyordu. Başı omuzuna düşmüştü. Her soluk alışta inliyordu. Ağzı yarı açıktı. Alt dudağını ileri uzatıp bakınca, beyaz cıgara kâğıdı gibi beyaz bir tabakayla kaplı olduğunu görüyordu. Ayakları taşımıyordu be-

denini. Bütün ağırlık kollarındaydı. Başının üstündeki ampulün sıcaklığı bunaltıyordu...

Askıya alınalı iki saati geçmiş olmalıydı... Kolları uyuşmuştu. Az da olsa rahatlatacak çareler arıyordu. Dişiyle pijamasının kollarını çekiştirse, sürtünmeyle kan dolaşımının daha işlek olmasını sağlıyabilir miydi? Denedi... Çekiştirdi... iple deri arasındaki bezin küçük hareketi bile etkisini gösteriyordu... Belki öyle sanıyordu, belki de hiç yararı yoktu. Ama avutuyordu kendini Yaşar... Sık sık pijamanın kolunu dişliyor, çekiştiriyordu...

«Ne yapıyorsun komünist?»

Hiç ses çıkarmadı. Omuzu salyalanmıştı. Omuzunda toplanmıştı pijamanın kolu. Kapı açıldı. Onbaşı girdi.

«Ne yapıyorsun lan!»

Tavrı ürkütmüştü Yaşarı. Daha iki gün önce «Biz de acıyoruz sana ama...» diyen değildi sanki. Sağlı sollu üç dört tokat indi yüzüne. Hiç beklemiyordu. Dudağı dişine gömülmüş olmalıydı. Sıcak kan yayıldı ağzına. Ağzını sulandırdı.

«Askerliği mi yaktıracaksın bize... Hiç iyilik de yaramıyor size».

Bir tekme de dizine vurdu, bırakıp gitti.

İnlemeye başlamıştı Yaşar. Bayginlık yoklayıp yoklayıp geçiyordu... Yüreği öyle yavaş yavaş ve öyle uzun aralıklarla vuruyordu ki, bittim, bitiyorum diyordu sanki.

Nöbetçi kendi kendine türkü söylüyordu..

«Yarim İstanbulu mesken mi tuttun, gördün güzelleri beni unuttun.» diyordu ağır, dokunaklı bir sesle.

Boğazı kurumuştu Yaşarın. Dudağının kanayan yerinden kan emmeye çalışıyordu... Ve sık sık...

«Kolum tutmuyor... kolum tutmuyor...» diye inliyordu.

Nöbetçi türküsünü kesiyor...

«Konuşmazsan boynun da tutmıyacak daha» diyordu.

Türküsünü bıraktığı yerden alıyor, sürdürüyordu.

«Kolum tutmuyor... kolum tutmuyor anam! Kolum tutmuyor Gelin anam!»

Kendine seslenilmediğini, Yaşarın kendi kendine konuştuğunu anlayınca, merakla delikten bakıyordu nöbetçi...

«Ana, ana kolum tutmuyor, ana!»

Nöbetçiler değişti. Susuz kalmış toprak gibi çatlıyacağını sanıyordu Yaşar... Herşey kendi özgül kokusunu yitirmiş, yeni bir bileşime varmıştı. Kan, kan kokusunu, ter, ter kokusunu, postal postal kokusunu taşımıyordu. Sıcaklığın içinde, bunaltı, dayanılmazlık, acının bir parçası oluyorlardı artık...

«Anam, ölüyorum anam, kollarım tutmuyor anam!»

Akşama doğruydu... Öyle sanıyordu... Tuvalete gidebilirse, bir süre kurtulabileceğini, avuç avuç paslı sudan içebileceğini düşündü.

«Nöbetçi... tuvalete gitmek istiyorum...»

Nöbetçi gözlerini dayadı kapıdaki merceğe. Sessiz bakıyordu.

«Tuvalete gitmek istiyorum.»

Nöbetçi kıpırdamıyordu bile.

«Nöbetçi... asker kardeşim!...»

«Nerden kardeşin oluyorum senin, pis komünist?»

«Tuvalete gitmek istiyorum...»

«Tuvalet yok.»

«Çok sıkıştım.»

«Üstüne işe.»

«Büyük ama.»

«Altına et... Tuvalet muvalet yok. Yasak. Bir daha da benimle konuşma.»

Sesini kesti Yaşar. Bir insanı bu denli katılaştıran neydi?

Boynu düştü yine. Susuzluk, o güne dek gördüğü en güzel pınarları getiriyordu aklına... Cilo dağından inen Araspi suyu... Pamuk gibi beyaz akıyor... Zap'a karışıyor... Yüz yüzelli metre ince bir çizgi halinde koruyor beyazlığını... Serin ağaç gölgeleri düşlüyor Yaşar... Yaylanın serin, o üşümesi doyumsuz akşamlarını düşlüyor... Kapı mı açılıyor... Kollarını mı çözüyorlar? Onları yaşamıyor da anımsıyor Yaşar... İki yanından tutmuşlar... Bir onbaşı, bir er... Kollarını ağır ağır yanına indiriyorlar... Hareket ettiriyorlar... Sonra ellerine zincir bağladılar ve serin, ıslak, su dolu bir kuyuya sarkıttılar Yaşarı... Hiçbir şey

görmüyordu... Bir kova gibi dönüyordu Yaşar... Zincirleri şakırdadı... Ve kovanın kulpuna bağladılar zinciri...

«Aptallık etme, konuş... Bak insanlıktan çıkmışsın... Burdan sağ çıkmak istiyorsan, ne diyorlarsa kabul et... Yaz... Buraya çok adam geldi... Hepsi inat etti başta... Ama sonra...»

Yabancı değildi bu ses, bir yerlerden anımsıyordu.

«Kurtulamazsın... konuş kurtul!»

«Bildiğimi söyledim...»

«Şimdi sana yiyecek göndereceğim. Yarına iyi düşün. Seni askıdan ben indirdim. Çok kötüydü halin. Sayıklıyordun.»

«Ne diyorduın?»

«Şişman teyzem, kelepçeli kara çocuğu unutma» diyordun. «Kim bu şişman teyze? Acıdım haline indirdim seni... İyi düşün...»

Gitti. Gözünü açtılar az sonra. Bir sigara duruyordu komidinin üstünde ve küçük, plastik bir tasta sütlaç, bir bardak da su vardı. Önce suyun yarısını içti, sütlaç yedi... Kalan suyu yudum yudum, her yudumun tadına vararak içti... Sigaraya baktı uzun uzun. Orda, komidinin üstünde binlerce zaafından birinin kristalleşmiş halini görüyordu. Tası bardağı almak için geldi onbaşı.

«Cigaranı yakacak mısın?»

«İçmeyeceğim. Götürebilirsin...»

Anlamadı onbaşı. Birşey de sormadı. Aya-

ğını ve bir kolunu karyolaya zincirleyip... sigarayı da götürmüştü...

Kıpırdıyacak gücü yoktu. O gece, yorgunluğun ve acının bedeninde kendine uygun yeni yuvalar bulduğunu gördü... Acı, yeni zaferler, yeni alanlar kazanıyordu bedeninde. Gelin, Öksüz, Şişman kadın ve işçi sınıfı, azalan, bir avuç kalan direncinin içinde, yüreğinde can çekişiyordu. Ölmemeliydi direnci... yaşamalıydı... güçlenmeliydi... Hatasını, şimdi, bu acıların içinde daha iyi görüyordu Yaşar. Faşizmin artan baskıları karşısında, geri çekileceğine, mücadeleyi seçmeliydi. Faşizme karşı direnen yiğit unsurlar içinde yerini almalıydı. Niye yapmadı böyle, niye yapamadı?

Polisler kelepçe takarken bile, «Ne gereği var, kaçacak göçecek değilim» demişti. Onların hangi çarkın içinde, neyin, kimin hizmetinde olduğunu düşünmeden takındığı tavır, polisleri bile güldürmüştü.

«Kaçamazmış... arkadaşın pek suçu yokmuş zaten» demişlerdi.

Burjuvazinin sınıf mücadelesine verdiği önemi göremiyordu.

Mülazım abiye zaman zaman duyduğu kızgınlık, dostça, inanan bir yakınlığa dönüşüyordu. Nerdeydi şimdi Mülazım abi? Oniki Marttan sonra arandığını duymuştu... yakalandı mı, bilmiyor... O da bu işkencelerden geçti mi?

«Burjuvazinin şiddetini etinizde kemiğinizde duyacaksınız birgün. Onun vahşetini, gerçek yüzünü göreceksiniz» diyordu.

Burjuvazinin şiddetine karşı direncini çoğaltmak için nelere bel bağlıyordu Yaşar... Dolmuşlar, otobüsler, tren düdükleri, plajları dolduran insanlar ne yapabilirlerdi Yaşar için? Kelepçeleri, paslı zincirleri, işkence hücrelerini, hapishane duvarlarını, işkencelerin, kan emicilerin zulüm saltanatını, faşizmin kanlı diktasını kim yıkabilirdi? Şişman teyze domatesleri, biberleri yıkasa n'olur? Sabahlara dek Yaşar için ağlasa n'olur?

Burjuvazinin şiddetini, kimin kini, öfkesi .ve şiddeti yenebilir Yaşar?

Asıl bel bağlanacak güç hangisidir?

«Şiddet şiddeti doğurur... Burjuvazinin şiddetini, işçi sınıfının devrimci şiddeti yenecektir» derdi Mülazım abi...

Yeni bir gün için, burjuvazinin şiddetini de içeren yeni bir çizik çekti komidinin tahtasına. Çizgiler dokuzuncu günü gösteriyordu. Ayakları kirli ve şişti. Sargılardan biri açılmıştı, kapkaraydı bezi. Onbaşı geldi... Bir deste kâğıt, ucu güzelce açılmış bir kurşun kalem bıraktı.

«Yazacaksın bunları» dedi. «Birazdan gelip alacağım.»

Gitti.

Daha önce yazdıklarını, konuştuklarını yeniden yazdı. «Tablo odası» «Ustura» ve ben-

zer sorulardan bir anlam çıkartamadığını belirtti. Dokuz gündür boşuna tutulduğunu, gerçekten birşey biliyorlarsa, söylemelerini, yardımcı olmalarını istedi. Bıraktı kâğıdı, kalemi...

Yasalara uyulursa, yirmibir gün sonra gözaltı süresi doluyor, yargıç karşısına çıkartılması gerekiyordu... Yirmibir günde kaç kez daha işkenceye vurulur? Onu düşünüyordu...

Onbaşı bol şekerli bir çay getirdi, kâğıtları kalemi aldı gitti.

Çayı yudumlarken gözü kapıdaydı. Yazıyı beğenmiyecekler, alacaklardı aşağıya, basacaklardı sopayı. Bunları düşündükçe, treni kaçırmaktan korkan bir yolcu telaşıyla yudumladı çayını... Kapı, her an kalkabilecek bir trendi... Bir daha falakaya yatırılırsa dayanabilecek mi Yaşar? Kapıda onbaşıyı, onbaşının elinde gözlüğü görünce, ta derinlerinde «Yandık» diye inilti duydu, sanki karnında bir adam vardı, o inlemişti.

«Anan ...kildi. Beğenmediler yazıyı!» diyordu Onbaşı.

Aynı kanıyı paylaşıyordu Yaşar. Evet, anasını ...keceklerdi şimdi. Gözleri bağlanmıştı. Ayağını karyolaya bağlıyan zinciri çözüyordu onbaşı... Bir yığın ayak sesi, daha uzaktayken, kapı telaşla açıldı. Onbaşı geri çekildi. Patırtılar doldu odaya. Elleri kucağında, kıpırdamamaya çaba harcıyarak oturuyordu Yaşar. Ayaklar, odanın çeşitli yerlerine dağıldılar. Bir ayak yaklaştı, durdu...

«Yazdığın kâğıtlar nedir Yaşar?» dedi. «Adam mı kandırıyorsun?»

Sesi tanımaya çalışıyordu. Dünkü sesi, hiç aklında yokken tanıyıverdi... «Ben buranın asayiş amiriyim» diyen sesti o... ama bu kim... bu da yabancı değil.

«Senin anan ...kilecek, daha asıl konulara girmedik.»

Bunu da tanıdı. «Anlaştık» diyen sesti bu da...

«Sen şimdiden böyle kıvırtırsan buradan çıkamazsın... konuşacaksın Yaşar Yılmaz, konuşacaksın... Yoksa çıkamazsın, kafana ben sıkarım kurşunu. Sanma ki otuz günü tamamlar giderim. Gidemezsin... Senin kalmana, gitmene, varlığına, yokluğuna ancak örgütümüz karar verebilir. Sen şimdi beni iyi dinle... Heyetimiz seni bekliyor aşağıda. Bize tablo odasını anlatacaksın... kime ustura çektin, anlatacaksın... Bir kaynakçı gönderecekmişsin, onu ve bir de nişanlının bütün bu ilişkiler içindeki yerini anlatacaksın... Bir saat sonra alacağız seni... İyi düşün... varlığın ve yokluğun anlatacağın şeylerin doğruluğuna bağlı.»

Konuşmayı derleyip toparlıyamıyordu... Kulakları uğulduyordu... Yüzünü, kulaklarını ateş basmıştı.

«Sana yardım için söylüyorum bunları... Artık gerisi senin bileceğin şey... iyi düşün ve karar ver...»

Ayak sesleri birbiri ardından çıktı. Kapı

kapandı. Onbaşı gözlüğü aldı gözünden. Üzgün gördü onu Yaşar.

«Konuş da kurtul...»

«Ne konuşayım? Birşey bilmiyorum ki...»

«Ne söylüyorlarsa kabul et...»

Neyi kabul edecekti... Yeniden, baştan başa, yoğun, kendine yabancı, yeni oluşan bir korku sarıp sarmaladı Yaşarı... Titremesi de değişmişti... Nasıl bir titremeydi bu böyle?

«Dağıtma kendini Yaşar... Dağıtma ağam...»

Omuzlarını oynatarak, boynunu çevirerek kendini yeni acılara hazırlamaya koyuldu.

★

«Nişanlını anlat bize Yaşar Yılmaz»

«Nişanlım değil, sözlüm...»

«Herneyse.»

«Karayollarında staj yaparken tanıştık.»

«Sendikada ne arıyordu peki?»

«Sendikaya gitmek yasak ve suç değildir. Bir ya da iki sefer, işçi arkadaşlarla ayak üstü sohbet ettik. Bu sohbetlerin ideolojik bir çalışmayla ilgisi yoktur...»

«Peki... buna da peki... Ya tablo odası?»

«Hiçbir şey anlamıyorum tablo odasından. Nedir tablo odası?»

«Şimdi görürsün tablo odasını...»

Yine koşuşmalar oldu... Sandalyeden

devirdiler... Ellerini gerdiler, ayaklarını falakaya geçirdiler... pijamasını, donunu sıyırdılar. Su döktüler bacaklarının arasına...

Korku ve sevinci aynı anda duydu.

Falaka yemiyeceği için sevindi, elektrikten korktu.

Penisine ve ayak baş parmağına bağladılar. Kasıldı... Üst üste sorular soruyorlardı, sövüyorlardı.

Penisinden çıkartıp kulak memesine taktılar, elinin baş parmağına taktılar. Sarsıldı. Kalbi ayağına, gözü karnına geçti. Bütün organları yer değiştiriyordu. En kısa, fakat en sarsıcı sorguydu bu. Yaşanılan zamanın belli bölümlerini hiç anımsamıyordu Yaşar. Örneğin askı odasına nasıl geldi, nasıl bağladılar. En küçük parçasını bile anımsamıyor. Sanki, bir romanın aradan gelişigüzel çıkartılmış beş sahifesidir bu zaman ve sahifeler hiç yazılmamıştır... hiç yaşanmamıştır... Yaşar da askı odası ile sorgu odası arasındaki zaman parçasını sanki hiç yaşamadı... bilmiyor...

Kendine geldiğinde damla damla kan gördü yerde. Ayaklarına baktı. Kanamıyordu. Kendi kanı değildi. İnce bir burgunun yüreğinin, bilincinin derinliklerine burula burula işlediğini gördü...

«Bir devrimcinin, yoksul halkım için yüreği çarpan bir devrimcinin kanı.»

Acılar vardır... gelir geçer. Acılar vardır... deler geçer. Acılar vardır birikir, ener-

ji olur, ve kendini yaratanı yok etmeye yönelir...

«Biriken her acı, kaynağını yok eder mi?»

Kan... Kan, acı ve öfke ve kin... ve önüne geçilmez utanma duygusu... Falakaya yatırılsaydı, direncinin bittiği yerde «durun» diyecekti Yaşar. Herşeyi, her ne söylenirse kabul edecekti. Yaralı ayakları artık taşıyamazdı sızıları... Kan. Kana baktıkça kini, öfkesi kabarıyordu.

«Ben dayanıksız bir korkağım» dedi.

Kendini adamdan sayıyordu daha önceleri. Korku, yaşanmadıkça yenilemezdi. Şimdi anlıyordu...

Zaman ilerledikçe, kana alıştıkça beden, o kaçınılmaz yasaların sonucu, direncini yitiriyordu... başı omuzuna düşüyordu Yaşarın... Kolları usul usul yok oluyordu... uyuşukluk güçlü bir akıncılar ordusudur kolunda... Direncinin kaleleri tek tek düşüyor... Mülazım abiyi, sokakları dolduran, tankları aşan, türkü söyliyen işçi sınıfının yiğit insanlarını, genç kızlarını, onların durdurulmaz bir sel gibi yarına akışını düşünmeye zorluyordu kendini... Kan karardıkça, direnci azaldıkça, işçi sınıfı yorgun bir uykuya dalıyor...

Nöbetçi türkü söylüyor...

«Antebin etrafı gül ilen diken» diyor.

Antepli asker bu... Mehmet Şahin...

«Nöbetçi... kolum tutmuyor gardaş... Şu kolumu biraz gevşet... ağam!» dedi, hırıltılı

bir sesle... Ve sakalının uzadığını düşündü ilk kez... Nöbetçi türküsünü kısa bir an kesip delikten baktı, sonra yine mırıldandı kendi kendine...

«Tuvalete götür gardaş!»

Nöbetçi duymamış gibi, aldırmadan türküsünü mırıldanıyordu.

«Mehmet Şahin, gardaş!»

Türkü kesildi...

«Kolum çok uyuştu... azıcık gevşet ağam!»

«Sen beni nerden tanıyorsun hemşerim».

Gözü kapıdaydı. Sesi şaşkınlık, hayret doluydu.

«Nerden bildin beni?»

«Geçen gün duydum, siz konuşurken.»

«Vay anasını be» dedi, gözünü çekti mercekten. «Herifçioğlu duyduğunu unutmamış...»

Kapının önünde sinirli bir iki adımdan sonra, kapıya yanaştı.

«Aman ha, adımı bir daha ağzına alma... Biri duyar da, evvelden tanıyor beller... anamı ...kerler... sen bilmen bunları... aman ha!»

Yine ayrıldı... yine geldi.

«Ya burda birisi olsaydı, duysaydı şimdi... Aman ha!»

Hücrenin önünde sinirli sinirli dolaştı biraz. Kendi kendine söyleniyordu, anlıyamıyordu Yaşar... Gözleri kapanıyordu.

Az sonra mercekten baktı, nöbetçi, yumuşak, sevecen bir sesle.

«Anahtarı götürüyorlar hemşerim. Anahtar yok ki elini kolunu çözeyim biraz, helaya götüreyim; biraz sabret... sık dişini... Bunlar böyledir işte... din iman yok... Benimle de konuşma artık...»

Aradan epey zaman geçmiş olmalı. Nöbetçi, Mehmet Şahin değil, çünkü... Nöbetçiler değişmiş haberi yok... Ezan okunuyordu... Zamanı, günleri, sabahı akşamı birbirine karıştırdığı için bilemiyor ne ezanı olduğunu. Başını da taşıyamıyor, ağır geliyor artık... Ağzı açık, soluyor... ve soluğunun leş gibi kokusunu duyuyordu. Ayak sesleri, kapı... açılıyor kapı... Çözüyorlar... iki yanına yavaş yavaş indiriyorlar kollarını... Ne sevmek, ne üzülmek, ne kızmak, ne de herhangi bir tepki için gücü ve dayanağı yoktu... İnançları bile bitkisel hayat yaşıyordu şimdi...

★

Cumartesi ve pazar, yemek verdiler. Su verdiler. Ekmeğin yarısını yedi, yarısını yastığın altına sakladı.

Pazar gecesi, ertesi gün kesilecek kurbanlık koyuna benzetti kendisini!... sık sık bölündü uykuları... korkuyla sıçradı yatağından... gözünü yumduğu an, sinirlerini geren kurgularla doluyordu karanlık. Ve düşleri, bedeni-

nin acılarını, tepkilerini, özlemlerini biçimlendiriyordu... Bir uyku bölünmesinde, uzaklaşan bir trenin takırtıları, akılda kalan hüzünlü bir türkü gibi, ona hayatın değişik anılarını anımsattı... Takırtılar, sıyrılıp uzaklaştı duyma yeteneklerinin alanından...

★

Erken uyandı... Gözlerini kapıya dikip beklemeye koyuldu... Boyun eğmenin, o umursamazlığa dönüştüğü anlarda, herşeye bir durgunluk çöker... Bedende var olan ölümün yansımasıdır bu... beklenişidir... ve çok şey, kendi iç çelişkilerinin uzlaşma noktasını yaşar sanki... ve ayak sesleri bilinmez acıların ilk habercileridir... kapının gıcırtıyla açılması, gözünün bağlanması, doğru dürüst basamıyan tabanlarının acısı, aslında bir bütünün birer küçük unsurudurlar... Her acı, kendi özgül sınırları içinde büyür, gelişir ve acı olmaktan çıkar. Artık o acı değildir... O yaşanılmadan, hayatın değerleri eksiktir, tam değildir... Çünkü o, insan onuruna sahip çıkmanın gerekliliği duygusunu oluşturan bir etkendir... o, bilincin harcıdır... O, acıların içinden yiğitçe geçebilirse insanoğluna duyulan hayranlığın köprüsü olur...

«Merdiven iniyoruz!»

Yüreğinde tazelenmiş, tazelenmeye yüz tutan dirençlere korku çiseliyordu... Tek tek, büyüyerek... İşkence odasının kokusunu, da-

ha çok uzağındayken duydu... Korku ve ürperti yoğun bir sabah sisiydi... Adım adım giriyordu Yaşar... Her yanında bu duygunun basıncını algılıyordu.

«Otur!»

Az sonra düşürüleceği, tekmeleneceği, tokatlanacağı alanın içindeydi. Elinde olmadan, tekmeden, tokattan sakınmayı gerektiren insiyaki kıpırtılar yapıyordu... Oturuyor olmalıydı Cellatları... Pipo tütünü... Sandalye gıcırtıları... fısıltılar. Ayak sesleri girdi odaya... odadakiler ayağa kalktı...

«Düşündün mü Yaşar Yılmaz? İki uzun gün fırsatın vardı.»

«Düşündüm efendim.»

«Ne düşündün Yaşar Yılmaz?»

«Buraya gelen mutlaka birşey kabul edecek mi?»

«Burada, bilmiyorum, görmedim, hatırlamıyorum sözleri yok Yaşar... Burada Anayasa da yok, hak hukuk, insan hakları evrensel palavrası da yok... Burada savaşın kanunları var, onlar geçerlidir... Biz gerçekleri öğrenmek istiyoruz... Görüyorsun ki acele etmek istemiyoruz... Nasıl olsa konuşacaksın...»

Bir ses.

«Hilminin evinde neler gördün Yaşar... Sofrası zengin miydi? Birlikte içki içmişsiniz.»

«Hilmi yoksul bir işçidir... yoksulun sofrası da yoksul olur. Yaz aylarından biriydi...

İki arkadaş gittik evine, içkileri de biz götürdük giderken.»

«Albayım» hiddetle bağırdı.

«Ulan şimdi sana herifin sesini dinletip ifadesini vereyim, odanda oku pezevenk!»

Kulağının dibinde bir ses.

«Doğan Özgüden'i anlat. Ne derece tanırsın?»

«Pek tanımam. Bir defa Ant dergisinin koridorunda karşılaştım. O kadar!»

«Ya tablo odası? Ustura çekip çenesinden kestiğin adam? Kaynakçı gönderecekmişsin... Kim ulan bu kaynakçı? Adı ne? İşçilere Marksist-Leninist bilinçlenme derslerini kim veriyordu?»

Şaşırmıştı. Kaynakçı, çenesinden kesilen adam!?! Kimdi bunlar?

«Ben ne istediğinizi bile bilmiyorum. İnanın, söylediklerinizden birşey de anlamıyorum.»

«Bak Yaşar, inat ediyorsun. Heyet senin hakkında iyi şeyler düşünmüyor; öyle bir ay tutarlar, bırakırlar diyorsan, yanılıyorsun... Çok kalırsın burda... Çok... İnat edersen ölün çıkar burdan... Onun için iyi düşün, anlamıyorum, bilmiyorum ayaklarını bırak!»

«Gerçekten anlamıyorum»

«Komando!» dedi bir ses.

Göğsüne yediği tekmeyle sırt üstü düştü... Sağdan soldan değişik ayaklardan tek-

meler yağdı, çiğnendi. Ayaklarını falakaya geçirdiler, bedenini gerdiler... Herkes ne yapacağını çok iyi biliyordu... İş bölümü tamdı... Öyle ustaca, öyle bir uyum içinde, ve öyle bir hızla yapıyorlardı ki, bir gören son otobüse yetişecekler sanırdı.

«Kabul etmiyorsun ha! Demek söylemiyeceksin!»

İlk darbe, umduğundan daha sarsıcı geldi. Ve anladı ki, artık herşey bitmiştir... İçinden yıkılmıştır Yaşar... Çökmüştür... Çürümüştür... Direncinin en son, cılız kalıntıları da elektrik altında tükendi... yeniden falakaya başladıklarında bitti... artık Yaşarı Yaşar yapan hiçbir şey kalmamıştı...

«Kabul!» dedi «Kabul» «ne istiyorsanız kabul!»

Bırakılacağını sanıyordu... Bırakmıyorlardı...

«Kabul» diye bağırıyordu.

Aldırmıyorlardı...

Dirençsiz, inançsız yenilen falakanın anlatılmaz yıkıntısı, küçültücü, aşağılayıcı sarsıntısı içinde bağırıyordu...

«Kabul ediyorum... daha ne vuruyorsunuz... Kabul ediyorum!»

«Daha neler kabul edeceksin orospu çocuğu, daha neler kabul edeceksin...»

«Yeni başlıyoruz daha Yaşar Yılmaz... Herşeye yeni başlıyoruz!»

Tabanlarına vurmuyorlardı artık. Havaya kaldırılmış bacaklarına, baldırlarına vuruyorlardı, ince bir deynekle... Taşaklarının altına yediği bir tekme darbesi karanlığı şimşek çakmışcasına bembeyaza çevirdi... Sonra yine karanlığın içine gömüldü.

«Bırakın artık!»

Albayın sesiydi. Bıraktılar... Yaşar da bırakmıştı kendini... Hiçbir şey algılamıyordu... Durgun bir su yüzeyinde, kendi kendine dönen küçük, sarı bir yaprak gibiydi... Dönüyordu Yaşar... Midesi bulanıyordu...

«Ha şöyle yahu, anlaşalım. Biz de yardımcı oluruz hatırlamana» dedi biri...

Kendisine duyduğu saygısını yitirmişti Yaşar...

Yine omuzlarından sarmalayıp yere vurdular, yere serpilmiş tuzlu sularda tepinmesini sağladılar, sağa sola iterek... Şişkinlikten ötürü parmaklarının ucu yere basamıyordu... Biri çiğniyerek bastı ayağına...

«İyi bas ulan hıyar, iyi bas!»

Hem ayağına basıyor, hem silkeliyordu. Düşmemek için zorunlu olarak basıyor, fakat zor duruyordu ayakta. Keçeleşmişti tabanları... neresi basıyor, neresi basmıyor bilmiyordu. Asker postalı olduğunu sandığı bir ayak, eze eze çiğnedi. Acıyla bağırdı Yaşar...

«Kardeşim, basamıyorum kardeşim.»

«Nerden kardeş oluyoruz ulan, sen komünistsin, ben Türküm» dedi, iki üç tekme indirdi dizine.

Koluna girdiler... Yürüyemiyordu...

«Yürü ulan!»

«Yürüyemiyorum kardeşim»

«Deme ulan kardeşim...»

Sertçe sarstı, sözüyle birlikte. Bir iki adım atmak istedi. Atamadı. Sürüklediler... İnliyordu Yaşar...

«Yürüyemiyor pezevenk, kolumuza alalım...»

Birer ellerini birleştirip üstüne oturttular Yaşar'ı. Bahçeyi böyle geçtiler... Askı odasına götürüldüğünü anlamıştı Yaşar...

Askı odasında, daha önce geçen acılı günlerinde bütün dayanılmazlığına karşılık onu ayakta tutan, cılız da olsa yarınlara bağlıyan bağlar vardı. Sarsıntının, yıkıntının, çöküntünün içinde kıpırdayan, bir türlü öldürülemeyen şey, şu onbir günü herşeyine karşılık dayanılır yapan şey artık yoktu. Uçup giden, belki bir daha hiç geri gelmeyecek olan. İçin için ağlarken, anlıyordu ki ağıdı bu yitip gidene, bu bir daha geri dönmiyecek olanaydı. Yalnızlıkların, acıların, yoksul duyguların dayanılmaz anlarında yetişen, «dayan» «diren» «yarın bizimdir» diyen... baharla çiçeklenen... yağmurla yağan... sevgiyle, kinle yürüyen... işçi sınıfıyla büyüyen şey artık yoktu ve Yaşar, askı odasının insanı eriten sıcaklığında eridiğini, buharlaştığını görüyordu.

Odasına çıkartılırken yatsı ezanı okunuyordu. Çakıllar ayaklarının altında hışırdar-

ken, şehrin binbir süzgeçten süzülen yaşıyan gürültüsü, değişik etkiler yaratıyordu...

Herşey anlamını yitirmişti. Ölü eviydi Yaşar.

Bir kap yemek, bir bardak su verdiler... Neyin karşılığıdır bu yemek, bu su?... İsteksiz, tadını alamadan yedi; yenilgisinin, yıkılışının utancıyla yatağa uzandı... ayağını ve bir elini bağladılar karyolanın demirine... Gözüne gözlükleri taktılar... Biri gelecekti demek... merakla bekliyordu... Neyi kabul edeceğini, hangi olmaz suçu kabulleneceğini öğrenecekti...

Kapı gıcırtısı ve ayak tapırtısının ardından kalın bir ses.

«Buradan sakat çıkacaksın bu gidişle. Çıkacağını da şüpheli görüyorum ya ben. Aşağıda kaç kişi gömülü, biliyor musun? Senin için gelen vur emrini kaç sefer geriye attılar, biliyor musun? Buradan çıksan bile ömrünün on yılını burada bırakacaksın; yaşlı, çökük, işe yaramaz bir adam olarak çıkacaksın.»

Kimlerdir aşağıda gömülü olanlar?... İşçi sınıfının sarsılmaz devrim inancıyla dolu yiğit çocukları mı? Faşizmin baskısına, işkencesine yenilmiyenler mi? Direnenler, konuşmıyanlar mı?

Biraz dolaştı çevresinde.

«Dediklerimi duyuyorsun değil mi?»

«Evet efendim»

«Bak dinle, sana arkadaşlarının ifadelerinden bölümler okuyacağım. Bu ifadeler sorgu hakimliğine verdikleri ifadelerdir... Zaten ilerde de göreceğin gibi, bize verdikleri ifadeleri gidip efendice savcılığa da verdiler... ne dayak ne sopa; çünkü yaptıklarının yanlışlığını anladılar ve pişman oldular...»

Evet... ne dayak, ne sopa...

Kâğıtlar hışırdadı...

«Okuyorum... iyi dinle... Ben bu iş için otuzbin lira aldım ve parayı yukarda da belirttiğim gibi, Hamit'ten aldım. Yakılma işi bittikten sonra onbin lira daha alacağımı Hamit bana söyledi. Ayrıca bana ve Kültür Sarayının içinde görev alacak şahısların çok temiz giyinmemizi ve Kültür Sarayının havasına uymamız gerektiği bildirildi. Yirmiyedi Kasım dokuzyüz yetmiş gecesi aldığım talimat gereğince saat yirmi'de Taksim Maksim gazinosu karşısına düşen Eftalapulos kahvesine gittim. Ve beklemeye başladım. Kısa bir süre sonra sendikadan gayet iyi tanıdığım ve bizi anarşik eylemlere iten, konuşmalar yapan ve aşırı sol konularda dersler veren Yaşar Yılmaz gayet şık giyinmiş bir vaziyette yanıma geldi. Gözünde koyu renk camlı gözlük vardı, bana Kemal hadi yürü dedi. Birlikte dışarı çıktık, yolda Yaşar Yılmaz bana «Kemal gayet soğukkanlı olacaksın içerde yapacağın iş senin bildiğin bir iştir,» dedi. Ben korktuğumu ve bu işe girmek istemediğimi bildirince Yaşar «bu işi bizlerin yapacağını biliyorsun,

paranı da aldın cebine koydun, o zaman itiraz etmedin, bu işten dönüş yok, bu işten döndüğün takdirde «tabancasını göstererek» «o zaman buna hesap verirsin» diyerek tehdit etti, ben de yapmaya karar verdim, durumu kendisine söyledim, onun üzerine bana «sen içerde bulunacaksın, sana göstereceğim yangın söndürme cihazları var, biz içerde yangın çıkaracağız sen panik olunca yangını söndürme bahanesiyle bu cihazları kullanılmaz hale getireceksin» dedi.»

Sustu... Okuyacak yeni bölümü arıyor olmalıydı...

«Bunların hiçbiri doğru değil» dedi Yaşar... «Yalan! Uydurma!»

«Kes ulan! Dinle!... Bir kat merdiven inmiştim ki Yaşar Yılmaz, Ali Ekber Karagöz ve Bacı lakaplı kız benim arkamdan geldiler... Yaşar Yılmaz bana «Ulan inek oğlu inek benim verdiğim işe nasıl itiraz edersin, bu işi yapacaksın,» deyip ayaklarıma tekme ile vurdu, ve cebinden çıkardığı ustura olduğunu tahmin ettiğim kesici bir aletle çenemin altından kesti.»

«Yalan! Yok böyle birşey, yalan!...»

«Sus ulan! Sus! Dinle... Okuyorum... Bu darbenin izi halen çenemde bellidir, ben bunun üzerine teklifi kabul ettim. «Sana yarın bir oksijenci göndereceğim, onunla planı uygularsın ve yangın çıkarırsın» dedi. Hakikaten ertesi günü bana şimdi soyadını hatırlı-

yamadığım Kenan isimli bir kaynakçı gemide çalışırken geldi, bana Kemal «bir kaynakçı istemişsin» dedi. Ben evet istedim, diyerek yanıma çağırdım. Ve geminin kıç üstünde dümen rotalarının geçtiği bordada işimin olduğunu söyledim. Ve buradan yirmibeş santimlik alanı kesmesini söyledim. Kenan bu saçın altından elektrik kabloları geçiyor, yangın çıkabilir, diyince hiçbirşey olmaz bütün mesuliyet bana ait kes dedim, benim isteğim üzerine Kenan burayı kaynakla keserken hakikaten saç altındaki elektrik kabloları ve tahta kaplamaları tutuştu. Esasen ben buranın bu şekilde tutuşacağını bilerek buradan parça kaldırttım.»

Soluğu kesilmişti Yaşar'ın... Kâğıtlar hışırdıyordu yine... ifadelerden kısa kısa bölümler okudu... Anladığı şuydu... İşçilere Marksist-Leninist dersler vermiştir, onları kışkırtmıştır, bir takım sabotajların yapılması için onları kandırmıştır. Sendikanın iki yıl önce kurulmasına yardım etmiştir... Başı dönüyordu... Okuması bitmişti adamın...

«Ben okuduklarınızı anlamadım. Kenan adında birini tanımam bile. Hepsi uydurma bunların. Yalan... Biraz daha açıklayamaz mısınız?»

«Ona heyet karar verir. Benden bu kadar. Bu da sana yardım olsun diyedir. Başkasına da bu yardımı yapmayız ha!»

Nasıl çıkacaktı bu kahpe oyunun içinden? Ne yapacaktı?

Salı günü öğleye dek, düşüne düşüne, katıldığı öğrenci hareketlerini, Terasane-İş'in örgütlenmesine katkılarını yazdı. Kâğıtları doldurmak zor oluyordu... Buradan kurtulmalıydı, artık dayağa, elektriğe, askıya dayanacak eri küçük bir direnç kalmamıştı içinde. Birkaç gün daha kalırsa gerçekten hiç çıkamıyacağını düşünüyordu. En az cezayla nasıl sıyrılabilirdi... Hapislere, hücrelere razıydı artık. Ama işkence yıldırmıştı gözünü...

«Yenildim Mülazım abi, yenildim» diyordu.

Akşama doğru onbaşı kâğıtları götürdü. Akşam yemeğini bekledi boşuna. Gelmedi yemek. Doktor geldi. Ayağına baktı. Yeni şişleri, kan dolu kabarcıkları makasın sivri ucuyla deldi, deriyi kesti çıkardı... Toz serpeledi, sardı gitti. Bütün gece sızladı ayakları, ateşler, ağrılar içinde kıvrandı... Yarın işkenceye çıkartılacağını biliyordu... Yastığının altına gizlediği ekmeği yemeyi düşündü... Sabah yemeyi daha uygun buldu. Aklınca üçbeş lokma ekmek daha diri tutacaktı...

Uyuyarak, uyanarak, düşünde işkenceler görerek, terliyerek, üşüyerek, sabahı etti. Korku dayanılmaz bir ağırlıkla bedenini sarmıştı. Falakayı, cereyanı düşündükçe içi titriyordu. Yastığın altından ekmeği çıkardı, nöbetçinin izlemediği anı kollayıp yemeye başladı. Çiğnerken çenesinin yorulması, yüreğinin çarpması, bitkinlik yeni boyutlara varıyordu... Ayak sesleri duydu.

«Geliyorlar!» dedi.

★

«Bu kâğıtlar olmamış» dedi Albay.

Yırtıldı kâğıtlar, yüzüne atıldı.

«Boşa dövüyoruz» dediler...

«Efendim, ne zaman, ne yapmışım, söyleyin kabul edeceğim» dedi Yaşar... Her an her yandan darbe bekliyordu.

«Ulan Kültür Sarayı değil, küfür sarayı sana birşey hatırlatmıyor mu?»

Milliyet Gazetesinden, bir protestodan söz ettiler. «Cemiyet başkanı Yaşar Yılmaz şu açıklamayı yapmıştır» diyerek bir yazı okudular. Bu yazıda, Kültür Sarayının yersizliği, halkımızın alın terinin burjuvaziye hizmet için kullanıldığı vb. anlatılıyordu.

«Tamam... bu beyanat bana ait... Ancak, sorgumla bunun ne ilgisi olabilir?...»

«Sen Kültür Sarayının camlarını kıranlar arasında yok muydun?»

«Camların kırıldığını gazetelerden hatırlıyorum. Kimin kırdığını bilmiyorum. Ben yoktum aralarında.»

«Peki, buna ne diyeceksin?... Yanında bir kız olduğu halde Kemali ustura ile yaralayıp tabanca ile tehdit ederek, şantajla gemi yaktırdığın söyleniyor...»

«Böyle birşey olmamıştır. Yalandır. Kemalle yüzleştirin beni».

«Kenanı tanımıyor musun?»

«Böyle bir isim hatırlamıyorum bile.»

«Bu sefer kurşuna dizileceksin... Son şansın... Ona göre.»

Bir tekme vurdular ayağına; bağırdı.

«İtoğlu it, pezevenk! Biz de ayağını tedavi ettirdik suçunu kabul ettin diye. Adam belledik.»

Birkaç tekme vurdular oturduğu yerde, sandalye sallandı. Tuttular.

«Asın!» dedi Albay.

Bir sessizlik kapladı odayı.

«Asın... dal usulü olsun. Ben gelip bakacağım. Kültür Sarayını yakmayı öğrensin itoğlu it... Tablo odasını hatırlamıyormuş. Göreceğiz! Daha çok lâzımsın bize. Seninle çok konuşacağız...»

Kültür Sarayını yakmak, gemiler batırmak...

İki kişi koluna girmiş, sürüklüyorlardı... Albayın sesi duyuluyordu.

«Konuşacağız ve bizi anlıyacaksın... ki biz kimsenin uşağı değiliz. Ne emperyalizmin, ne burjuvazinin, ne de finans oligarşinin... biz birer serdengeçtiyiz... ve gerekirse karanlık sokaklarda teke tek vuruşarak öleceğiz... ama siz yenildiniz bu savaşta... yenildiniz! yenildiniz!...»

Bu isterik, mariz çığlık niye? Hangi duyguyu gizlemek için. «Burjuvazi korkaktır, sahtekârdır, yarını olmadığı için de, umutsuz ve karamsardır» derdi Mülazım abi...

«Evet» diyor Yaşar... Eli ayağı zincirli ve gözleri bağlı bir avuç suçsuz insanı yendiniz... tankınız, topunuz, uçaklarınız zafer kazandı... İşkencecileriniz zafer kazandı... Ama onların yüreklerine ektiğiniz kini, sınıf kinini yenebilecek misiniz? Milyonlarca işçinin, köylünün kinini yenebilecek misiniz?

Nasıldır yeniklik duygusu... Nasıl da verimli, doğurgan bir topraktır... Her yenilgi, ürününü almasını bilen için başarının, zaferin kaçınılmaz bir durağı değil midir? Omzuna düşen yorgun başı, tutmayan ayakları, kırıklarla, kırıklıklarla dolu bedeni, belki günün birinde, bu deneylerden geçmiş olmanın sağlığına ulaşacaklar... Ekimden önce nasıl allak bullak edilir toprak, nasıl sürülür... Keskin kılıç hangi darbelerle beslenir...

«Evet... Faşizm devrimcilerin hocasıdır... ve zulüm mutlaka yenilecektir.»

Kolları uyuşmuştu yine. Az sonra beyni de uyuşacak, düşünemez olacaktı. Düşünüyordu... Kültür Sarayı yangını yıkılıyordu üstüne... Oysa Yaşar yangın sırasında İstanbulda değildi... Ama nerede olduğunu çıkartamıyordu. Belleğinin gücü yetmiyordu, geride kalmış günler arasından o günleri bulup çıkartmaya. Açlık, perişanlık, susuzluk olmasa, daha rahat düşünecekti belki. Karanlığın içinde el yordamıyla karıştırıyordu dünü... birbiriyle bağlantılı, yakınlığı olan olayları arıyordu. Ansızın, Ankara, bir İş Bankası kumbarası, eski bir ayakkabı, birleşip bir bütünü

oluşturdular. Ankara'da bir akraba evindeydi. Yangın olayını gazetelerde okumuşlardı o gün... Akrabası «Bu sarayı antika kaçakçıları yakmıştır. Dördüncü Muradın eşyalarını çalmak için. Eşyaları çaldılar, sarayı da yaktılar.» demişti... Daha berraklaşıyordu... Berraklaştıkça bir kurtuluş umudu beliriyordu. Evet... Sosyalist gençlik örgütünün kongresi için gitmişti Ankaraya. Heyecanlandı... Canlılık belirtileri başladı...

«Nöbetçi! Nöbetçi!.»

«Ne var lan?»

«Albayımla görüşmek istiyorum.»

«Konuşacak mısın?»

«Evet konuşacağım...»

«Haber salalım.»

Heyecanı gelişiyordu Yaşarın. Az sonra bir onbaşı geldi. Gözlerini kapadılar. Ayak tapırtıları... ve kalın bir ses...

«Ne diyeceksin Yaşar? Kabul edip yazacak mısın yaptıklarını?...»

«Kültür Sarayı yangını sırasında ben Ankaradaydım. Sosyalist gençlik örgütünün kongresi vardı. Kongrede konuşma yaptım. Araştırırsanız söylediklerimin doğruluğunu görürsünüz. Ben iki yerde birden nasıl olabilirim?»

Bir süre cevap bekledi Yaşar...

«Tablo odasında olamıyacağım anlaşılacaktır.»

«Bunun için mi çağırdın bizi?»

«Evet...»

«Başka bir diyeceğin yok mu?»

«Ben Ankaradaydım!...»

«Bırak Ankarayı Yaşar... şimdi buradasın... Askıdasın... Bak, dinle beni... Kabul ediyorum, de, Kültür Sarayını yaktık, gemileri batırdık, de, hemen indireyim seni. Yiyecek, su, sigara verdirteyim... Kabul et...»

«Yapmadığım birşeyi nasıl kabul edeyim. Benim bu sabotaj iddialarıyla uzak yakın hiçbir ilgim olmamıştır. Dünya görüşüm de bu tip sabotaj olaylarını bağışlamaz zaten...»

«Bırak masalı... Kabul ediyor musun, onu söyle!»

«Nasıl kabul edeyim, yapmadığım birşeyi...»

Ayak tapırtılarını, kapının kapandığını duydu... Gücü yettiğince bağırdı.

«Beni boşuna tutuyorsunuz... Hiçbir suçum yok benim!»

Nöbetçi kapıya yumrukla vurdu birkaç kez.

«Bağırma ulan komünist, ananı ...kerim ha!»

Köylülerini, yırtık şalvarları, bükük boyunlarıyla işçi pazarlarında görünce üzülürdü Yaşar... günlerce ağlardı onlar için... günlerce ders kitaplarının başından kalkmaz, birgün adam olmayı, büyük bir adam olmayı, ve onlara, köylülerine yardımcı olmayı, onları işçi pazarlarından kurtarmayı kurardı... Fakat

zaman Yaşar'a, ezilenlerin yalnızca kendi köylüleri olmadığını öğretti... Onlar çoktu... Hakkâriden Edirneye dek onlarla doluydu... ve gözyaşı kurtarmazdı onları... ve okuyup adam olarak onları kurtarmak mümkün değildi... Onlar kendi göbeklerini kendileri kesecekti... Şimdi, şu askı odasında, onları, yüzleri, binleri, onbinleri düşünüyordu Yaşar... Kumaşı dokuyan, duvarı ören, toprağı eken, ekini biçen, tütünü işleyen, demiri döken onbinleri, yüzbinleri, milyonları, milyarları...

Ve dudaklarında acı olmaktan başka çaresi olmayan bir gülümseme...

«Zulüm mutlaka yenilecektir» diyordu.
Kendi kendine söyleniyordu cılız sesiyle.
«Kahrolsun Faşizm!»
«Zafere kadar savaşacağız!»

Yılmaz Güney
Selimiye 1974

TÜRKİYE TÜRKLERİNDİR

Hür

GÜNLÜK MİLLİYETÇİ GAZETE

Sahibi : ... 26 - Mart 9185

Müdürü: SEDAT ...

Sabotaj çetesi adalet huzurunda



B. Kısar A. Cavuldak Ali Ekber Taşdemir E. Saray O. [illegible] Z. Ordu M. Erdemir



Y. Taman K. İrem İ. Mete L. Yılmaz A. Deniz Zamanoğlu F. Bigalı H. Kahya

Kültür Sarayını yakanlar açıklandı



Kavukçuoğlu



Y. Yılmaz

«Kültür Sarayı sabotajı» Marmara gemisi sabotajı, «Emin önü sabotajı ve «Eminönü» sabotajı operasyonu olaylarının sanığı olan 24 kişi, yarın 1. Ordu 4. Sıkıyönetim Komutanlığı duruşmalarına başlıyor.

Eminönü havuz

Gerçekleri ortaya çıkaran son geçen sabotaj kurşunu 4 de bitirmeyen bir ses kilde açılmış ve Haliç'in su ları, 15 metre derinde bulu

«SABOTAJ DOSYASI» DEHŞET VERİCİ TAFSİLÂTIYLA İKİNCİ SAYFAMIZDA

NÖMETÇİ GEMİCİLER ANLATIYOR

Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığının ri koruğu ile Fo

Kültür Sarayı'nın Yakılışı:

İSTANBUL'un Taksim semtinde inşa edilen Kültür Sarayı, kültür [illegible] edilmek maksadı ile [illegible] idi. Ancak Marksist Leninist ihtilalciler bu binayı burjuvazinin hizmetindeki bir eser olarak vasıflandırmış ve zaman zaman fazla zararlı olmayan saldırılarda bulunmuşlardır. Nihayet 27 Kasım 1970 gecesi, önceden planlanmış bir sabotaj eylemi Kültür Sarayını yakmışlardır.

'İHANET BEDİ

(Başsarafı 1. Sayfada)

da giyabi tutuklama kararı olanlar emekli personel Boh Miliga MKB üyesi İrfan Solmazer üç, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencisi 20 yaşındaki Nazlı Yağcı'dır

Ankara Sayeli Hakim Kd. Yzb. Seçer'in hazırladığı iddianamede işlenen suçlar: 27 Kasım 1970 «Kültür Sarayı» sabotajı, 22 [illegible] «KÜLTÜR SARAYI», «MARMARA», «KAPTANOĞLU», «EMİNÖNÜ» GEMİLERİNE SABOTAJ YAPMAK İÇİN DEVLETİN BÜTÜNLÜĞÜNÜ, MİLLÎ BİR KİŞİNİN DURUMUNA DÜŞ [illegible] KİYOMETİM KOMUTANLIĞI [illegible] HUSUSUNDE BAŞLANMIŞTIR. FOTOĞRAFLARDAKİ BİLİNEN TAŞIDIKLERİ ZERİYA, LEVENT YILMAZ VE ARİF GÖNÜLÜYORLAR.

muz tirfimat üzer Sabri'nin arkada nematik'e gitti tiği tekliyordu dundaki kişi, bir tüfer Bereyma g orda Yasuf Yılç çer Yılmaz'ın k'dişme ebre [illegible] elen bir arkadaş kleyenlerini [illegible] nemetek'te ilen Hasan Eskri'nin arkadaş ve Ab mali cenaze operasyonu için

TÜRKİYE GER

BE

2. Marmara Adlı Yolcu Gemisinin Yakılması:

Bu sabotaj da, Kültür Sarayı'na sabotaj ya çekleştirilmiştir.

Bakım için Haliç Tersanesine alınan gemi kamarotu, sabotajcıların basında bulutları iki kişi ve 50 000 lira verilecegi vaadiyle kandırılmıştır. olduğu 4-5 Mart 1972 gecesi, polisce gemiden a [illegible] ilerek sarhoş hale getirilmiş ve ayrıca içkisine [illegible] sindaki bekliyor. Bu gemi sabotajı sarhoş oldu diyerek kandırılmışlardır. Kamarotu gemide bir kar ra temin ettikleri yağlı bez parçalarını bulaştır fardır (Fotoğraf 48 49)

[illegible] kamyon ile [illegible] asıyabilecek bü [illegible] Eminönü sıralı [illegible] 750 bin li [illegible] bulunmakta Normal olarak 4-5 saat dolası 1 numaralı [illegible]



TÜRKİYE GERÇEKLE- E-TERÖRİZM

BEYAZ KİTAP

Bu üç sabotaj olayının failleri yakalanmış ve Türk adaletine teslim edilmişlerdir (Fotoğraf 50)

Sabotaj sanıklarının yargılanma [illegible] anamayı dinleyen sanıklardan b



Sabo